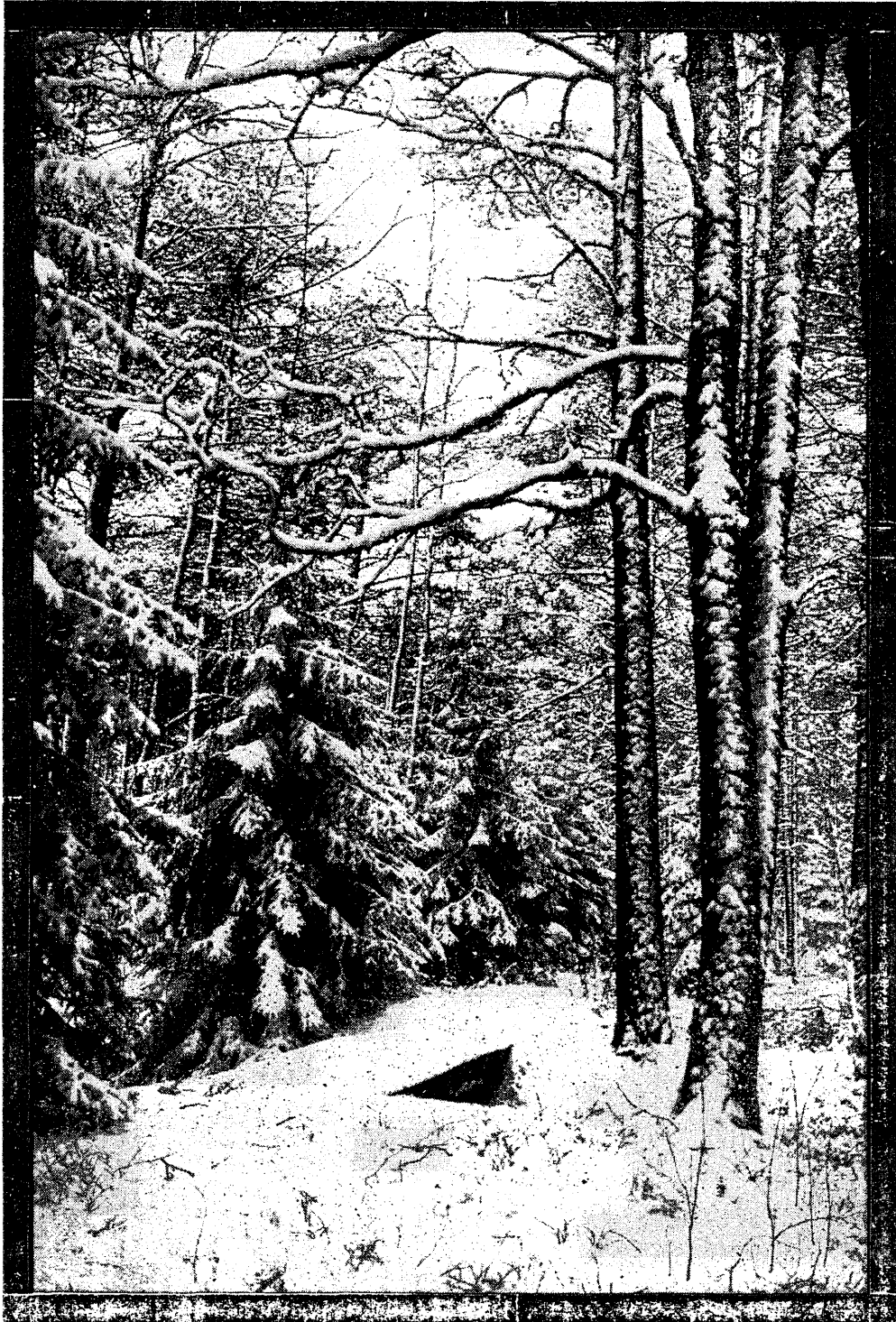

ODAMEES

NR 4 / DETSEMBER / 1922

J Ô Ƶ Ƶ α Ƶ Ƶ Ƶ Ƶ

Eesti Kindlustuse Selts

(end. nim. Eesti Wastastikune Tulekinnituse Selts. Asut. 1907. a.)

Walitsus:

Tartus Suurturg nr. 10,
kõnetr. 172.

Osakonnad:

**Pärnus, Wõrus, Wiljandis,
Walgas, Kuresaares.**

Agentuurid:

teistes **kodumaa linnades ja
maakohtades.**

Toimetab:

igasugu waranduse kindlustust **tuleõnnetuse wastu**;
waateakende ja teiste klaaside kindlustust **pragunemise
ja purunemise wastu**;

koduse majapidamise asjade, põllumajanduse inwentaari ja
saaduste, kaubandus-tööstuse ettewõtete, rahaasutuste, kon-
torite, kirikute jne. kindlustust **murdawarguse ja
rööwimise wastu**;
elukindlustust.

Kindel wastutus, odawad preemiad

Juhatus

„ODAMEES“ NR 4 SISU

Kristuse sündimise päeval. Albert Kivikas'e jõulujutt. A. Roosileht'i kolme
illustratsiooniga.

Pastorale. Heino Elleri jõuluviis „Odamehe“ jõulunumbri jaoks komponeeritud.
Autograafia.

Pärnu mineviku arenemiskäik. (8 pildiga).

Mahtra sõda (pildiga).

Vanad kunstivarandused Tallinna Niguliste kirikus. (7 pildiga).

Eesti talv. G. Avakannu (7 pildiga).

Ristimine tulega. Albert Kivikas'e romaan vabadussõjast. (4 järg).

Valaskala kihv. Jack Londoni jutustus Fidshi saarte missjonäridest (pildiga).

Riigi uue eelarve puhul. K. Kornel.

Piirita-ülemiste kanaal. (4 pildiga).

Liivlastest. O. L. (4 pildiga).

Õpereiis Prantsusmaale. V. Reinthal. (lõpp) (pildiga).

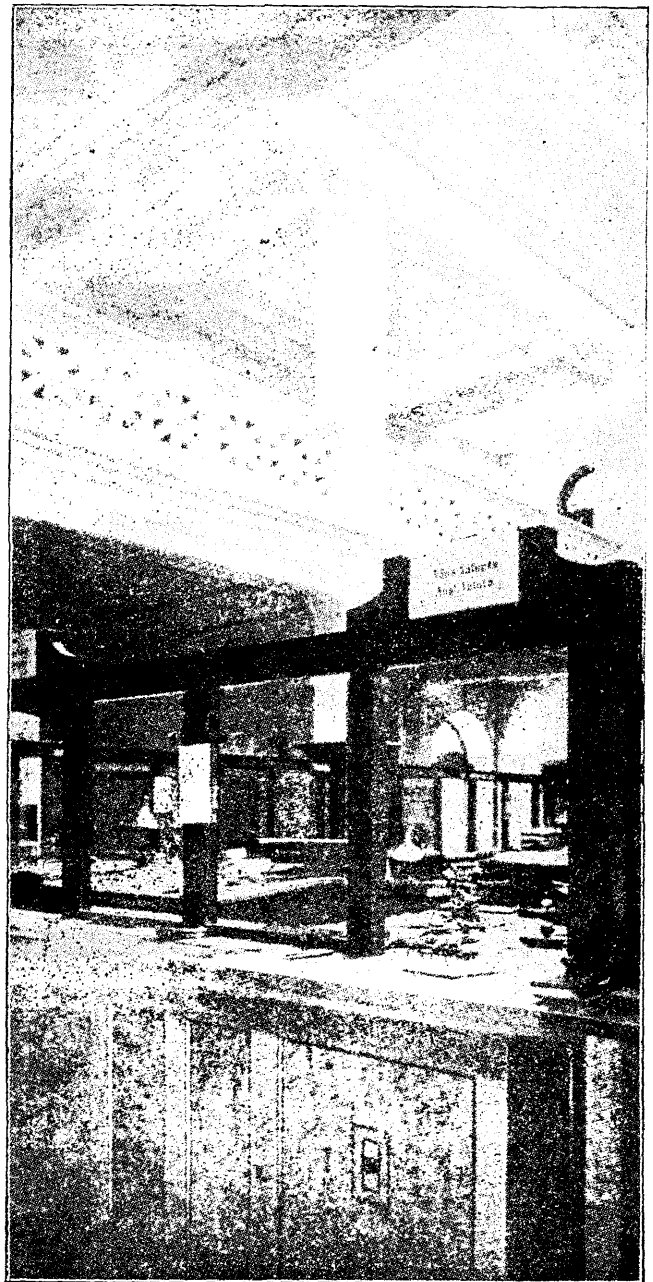
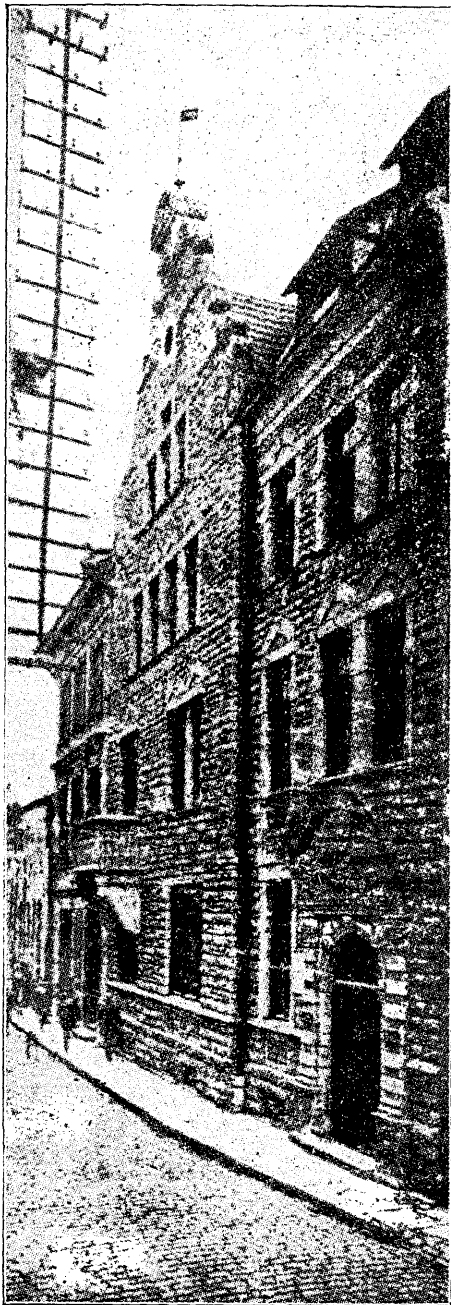
Soome Rahvusteatri 50 aastane juubel. A. Anni. (5 pildiga).

Reklaam taevas. (pildiga).

Kino ülevaade. Charlie Chaplin. (3 pildiga).

Olaf Gulbranssoni. 6 joonistust.

Pääle selle tähtsamad pildid: Ameerika saadiku vastuvõtmine. Prints Abdul Mediid oma tütreaga. Rahvameri tervitab uue valitsuse väljakuulutamist kemalistide riigihoonde ees Konstantinoopolis. Kõige noorem akrobaat maailmas ja t.

Harju Pank * A. S.

TALLINNAS

Telegr. adr.: Harjupank / Jaoskonnad Rakveres, Narvas, Tartus ja Pärnus / Aktsia- ja tagavarakapitaalid: Emk. 64.000.000.— / Ekspeditsiooni Osakond / Omad laduruumid, kaupade hoülevõtmine, toimimine jne. / Kinnifusseltsi „EESTI LLOID“, Tallinnas, pää-agentuur

Omas tuntud hääduses

SAKU

igal *ôlut* **pool**
on saada

Ladu: Tartus, Jaani tän. 16 ~ ~ Kõnetraat 5-63

„Odamehe“ tellimishind

$\frac{1}{1}$ aastas (12 nrit) — 380 mrk. || $\frac{1}{2}$ aastas (6 nrit) — 205 mrk.
 $\frac{3}{4}$ „ (9 „) — 290 „ || $\frac{1}{4}$ „ (3 „) — 115 „

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja raamatukauplused

Tellida võib igast numbrist alates ~ Üksiku numbri hind 40 mrk.

„Odamehe“ tellimis-aadressid:

Tallinna — Väike-Pärnu maantee 19, tel. 2-81

Tartu — Promenaad 7a, postkast 51, tel. 67

J. GERRETZ & K^o

TALLINNA, VANA-POSTI TÄN. Nr. 3

Parem ja suurem

RÄTSEPAÄRI TÖÖTUBA

kus valmistatakse akadeemiku juhatusel, kes enne kauemat aega Moskvas oma äri on juhataud, maitserikkalt inglise kui ka kodumaa paremate vabrikute riidest meesterahva ülikondi

Töö korralik ja puhas **Hinnad mõõdukad**

Laos on pääle riide ka parema saapavabriku „Unioni“ (end. „Skorohod“) saapad müügil

Kirjastus
Ajakirjad
Kauplused

Tartus / Promenaad 7-a

postkast 51, tel. 67

Kirjastuse kontor ja pääladu. Raamatu-, kirjutusmaterjaali ja kantseleitarvete kauplus. Ajakiri „Odamees“

Tallinnas / V. Pärnu m. 19

tel. 2-81

Kirjastuse ladu. Ajakirja „Odamehe“ päätalitus

Rakveres / Sarapi rmkpl.

Pikk Tänav 11

Kirjastuse esitus. Raamatu-, kirjutusmaterjaali ja kantseleitarvete kauplus. Ajakirja „Odamehe“ talitus

Berliinis / Verlag E. Gutnoff

Dresdnerstr. 82-83

Kirjastuse esitus. Ajakiri „Odamees“

Õmblusmasinaid, jalgrattaid koorelahutajaid

kuulsatest Inglise ja Saksa vabrikutest on müüa

TARTUS, Suurturg 13
VILJANDIS, Vaksali tv. 3a

N. Naaris

Pildileht „Odamees“ on kõige suurem ja pildirikkam Eesti ajakiri.

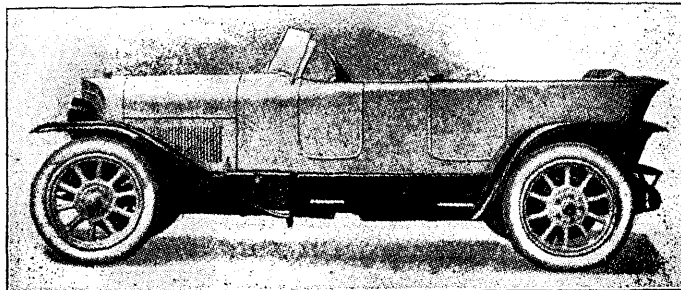
Pildileht „Odamees“ on kõige loetavam ja võrdlemisi kõige odavam Eesti ajakiri.

Kuulutustel kuukirjas „Odamehes“ on suurem mõju kui üheski päevalehes, mis läbilugemise järele äravisatakse. „Odamees“ aga jääb kauaks ajaks lugeja lauale.

Ostke, lugege „Odameest“! Kuulutage „Odamehes“!

„FIAT“ luksus-autod

15/20 ja 20/30 H. P.

Kõik mis moodne tehnika auto konstruktsiooni ja välise ilu alal pakkuda suudab on kehastatud nendes paremates Itaalia modellides. Lähemad teated ja hinnakirjad saadab

Ainuesitaja Eestis

HANS WINNAL - TALLINNAS

S. Tatari tän. 1

Kõnetr. 3-42 ja 3-72

TALLINNA

Kaubamaja

Kõnetraat 10-24
Lai tän. 34

Esto-Muusika

Suurem muusika-äri Eestis

Noodid ja nende kirjastus

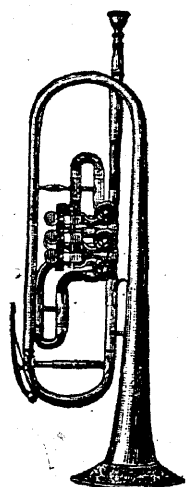
Tiivklaverid, pianiinod,

parematest väljamaa vabrikutest

Muusikariistad ja nende osad

Ainuesitused Eestis:

C. BECHSTEIN, Berliinis, tiivklaverid ja pianiinod. JUL. HEINR. ZIMMERMANN, Leipzigis, muusikariistad. ÜHENDUD LAVATEOSTE KIRJASTAJAD (Drei Masken-Verlag), Berliinis, näitelava kirjandus: ooper, operetid j. n. e.

Müük suurel ja väikesel arvul. — Koolidele ja seltsidele hinnaa'andus

ODAMEES

KRISTUSE SÜNDIMISE PÄEVAL

Neil päivil kui ilm tuiskab, laia ja tihedat lund otsegu taeva küllussarvest alla puistatakse, mis kõik matab oma pehmesse ja külma sülle, ei seletagi silm neid majaütte kesk kiduraid põõsaid ja suuri lumihangi.

Neil päivil aga kui ilm klaasselge, karge kui härmatis ja külm kui jää, võib näha et need majad on madalad, pisikesed ja pimedad. Ainsamast, katkise ruuduga aknaugust herendab talveõhtuti säält värisev tuluke, lumega koormat katus ulatab oma puras räästastega peaaegu vastu maad, katushari küünib ainult pisut kõrgemale kui ümbritsevad mättad, nii, et need ütgid näivad ainult suuremate mätastena vähemate seas.

Neis päältnäha surnud ja lootuseta lume alla maetud mätastes on aga omaette terved ilmad, oma muredega ja rõõmudega. Muresid pole säält siiski rohkem kui mujal, rõõmusid vähem kui pilvi küünivate los-sideski. Ühes sarnases ütis elas pobul Peet oma naise Mari ja viie lapsega. Aasta kümne eest olid nad oma ütikesesiia ehitand, peremehe karjamaa võsa põlluks juurind, lehma ja hobuse ostnud, et oma järeletulijaile piimatilgakese ja leivapalukese muretseda. Kui Peet kevadeti vesiselle põllupinnale teri külvas, äestas Mari seemne mulda; kui Peet sügiseti vagusid lahti ajas, noppis Mari ta järelt kartulad korvi. Hommikuti, õhtuti ja lõunati lüpsis ta pääle selle lehma, turgutas utte ja söötis siga. Ning õõseti magasid nad laias koikus, kus õled krabisesid ja prussakad laisalt uitasid.

Oli kord säält ütis jõululaupäeva õhtu. Ilm oli tuisutu ja sajutu, võserikus vingerdavalt teelt kuuldus saanijalaste rudisemist ja ajuti kellade

helinat. Peedu-popsi majaütiti võis täna näha juba kaugelt, kuna värisev tuluke katkises aknas oli harilikust suurem, heledam ja rõõmsam.

Säält sees istus viis last laia neljajalgse laua ümber, suuremast vähemani. Laua keskele puuritud augus oli püsti laasitud otsaga jõulukuusk. Kuuse otsas põles seitse küünalt, rippus viis õuna ja viis piparkooki. Iga viie küünla all oli paariti õun ja piparkook. Kaks üksikut, kuuse latvas põlevat küünalt oli ilma — need olid Peedu ja Mari omad. Küünlad loitsid värisevate tuledega ning iga lapse silm vaatas särades oma küünalt, õuna ja piparkooki.

Ainult Peet, kes ka laste seas istus, ei pannud tähele oma küünalt, vaid vahtis murelikult oma ette hõõveldatud lauale.

August Roosilehti joonistus

suur takune lina, mis haige teistest lahutas. Täna hommikust saadik tukkus haigekoiku ees teistre poolpime Mall, avas ajuti silmad, vaatas haiget ja jäi uuesti tukkuma.

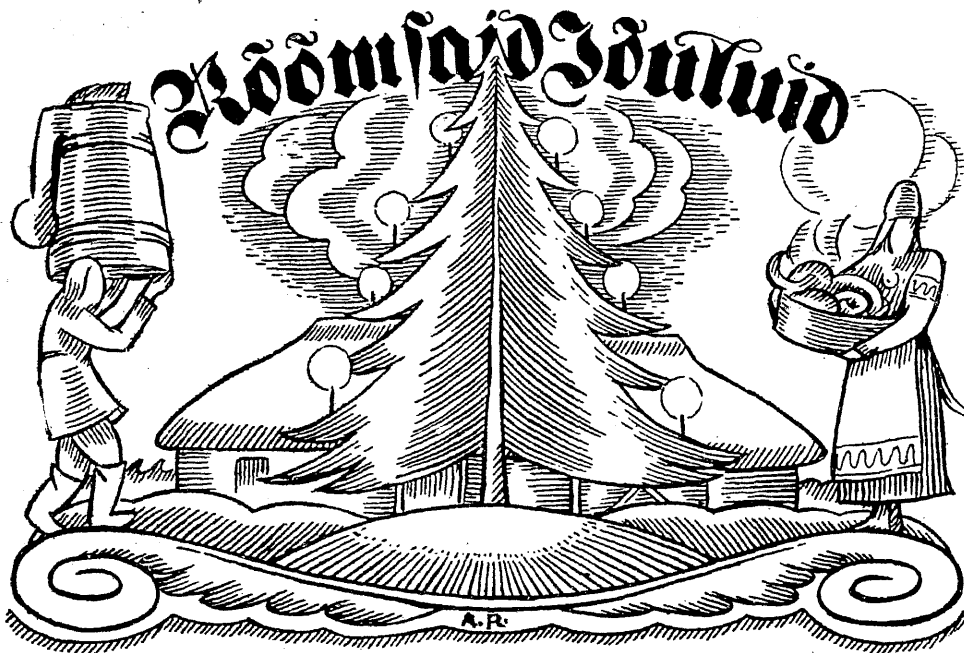
Küünlad olid kolmandiku võrra põlend, kui riide tagant nõrk oiatu kostis. Peet ehmus nagu tukastusest, viskas nobeda ja rahutu pilgu eesriide poole, kuid pööris selle õige ruttu kõrvale. Suuremad lapsed vaatasid arusaamatuses tagasi ning kui õige kustus, pani suurem näpu suule ja sosistas:

„Vagusi, ema on haige . . .“

Vaikus va-litses toas. Oli kuulda kui kikk lõõris kriksatas, või prussakas seina mööda jooksis. Kui juhtuski mõni vähemaist oma rõõmu avaldama, kussutas suurem kohe pinevil ja sosistas vaevalt kuuldavasti:

„Vagusi, ema on haige . . .“

Mari lamas juba paarpäeva koikus. See koiku oli toa taganurgas ja nii eile kui täna oli sinna ette tõmmatud

August Roosilehti joonistus

Nüüd vahtisid nad jälle oma küünlaid, õunu ja piparkooke, harva pilkusid tagaselja heitis.

Ent ivakese aja pärast kostus uus oiatus ja kõik tõstsid oma silmad eesriide poole. Seekord oli oige juba sügavam, valusam ja kõvem. Ja nüüd kuuldus ka kuidas poolpime Mall riide taga talitama hakkas. Ta jalad tatsusid kaunis kärmesti vastu savipõrandat, koikus krabisesid õled ja kuuldus ta hammasteta suust salalik pomin.

Kostis jälle oige, teine, kolmas . . . Järjesti läksid nad valjemaks ja valusamaks. Lapsed unustasid tihedamini küünlad, õunad ja piparkoogid, kuna Peet oli suures rahutuses, kiskus sõrmedega oma habet suhu ja vahtis veidra näoga ringi kui midagi abitult otsides.

Järsku käis hele karjatus. Lapsed puhkesid hirmunult nutma. Peet tõusis pingilt, kuid istus uuesti maha.

Karjatusele järgnes mitu lõikavat teist ja kolmandat.

Nüüd kuuldus riide taga nobe talitamine, õled koikus sahisid ägedasti ja Malle tatsutamine ja pomin kostis kuulduvamalt.

Ning siis ei karjund enam keegi. Lastelgi lõppes hirmund nuuksumine iseenesest ja nad hakkasid märjast räämus silmil ootama midagi uut ja võõrast.

Kuuldus imelik, ennekuulmatu jõuetu ja kägisev hääl. Näis kui oleks vana poolpime Mall kellelgi väetimal kõrist kinni hoidnud ja seda oma luiste pikkade sõrmedega kägistand.

veel ühe tema jaoks süütama, aga meil ei ole enam küünlaid . . .“

Mõni päev hiljem ristiti see poiss Tõniseks. Ning aasta kolmekümne pärast kerkis kusagile rikkama talu karjamaa tagasoppi väike, madal ja pime ütike, lisaks paljudelle endistele. See oli Kõõnu Tõnu saun, kes sääl oma naise Annega peremehe võsa põlluks juuris, lehma ja hobuse ostis, et oma järeletulijaile piimatilgakese ja leivapalukese muretseda . . .

Aga igakord kui Kristuse sünnipäeva peeti, ei pühitsend tema oma keegi. Ainult meele tuli see vahetevahel Tõnule, lastega küünlatuld vahtides . . .

Albert Kivikas

August Roosilehti joonistus

Pastorale

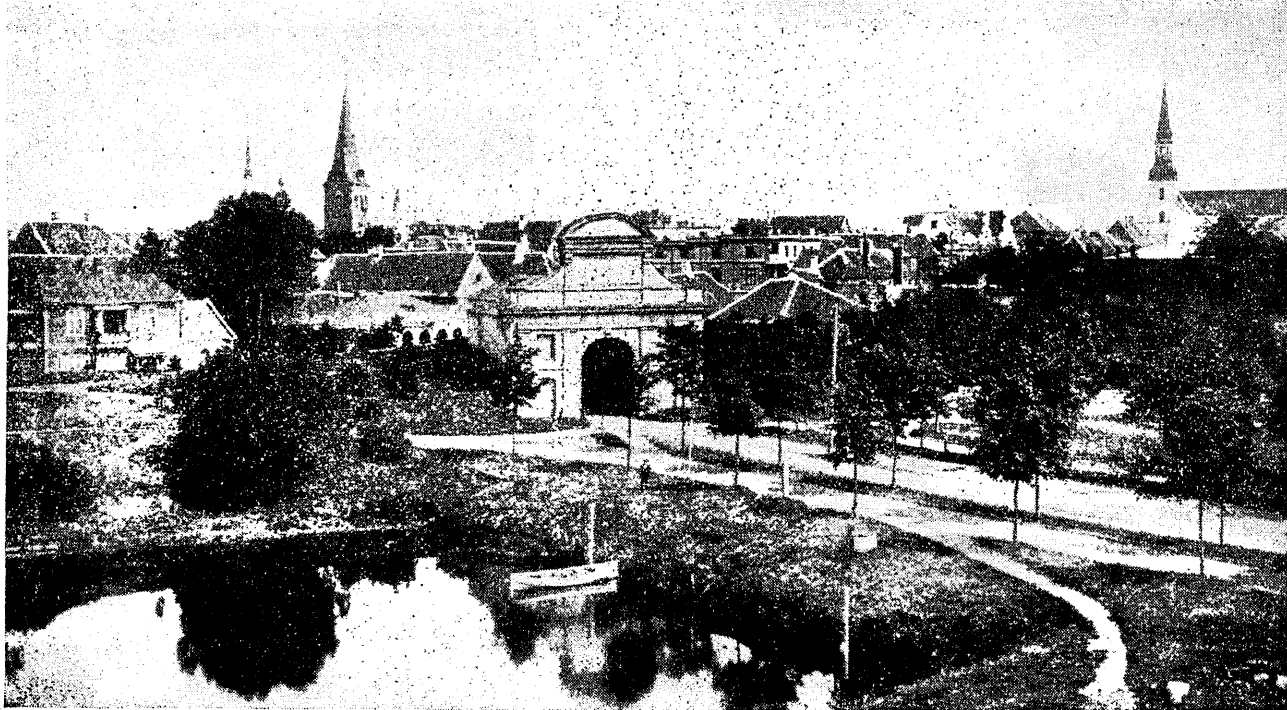
Andantino

Heino Eller

The musical score is written for piano and voice. It consists of two systems of staves. The first system has a vocal line on the top staff and a piano accompaniment on the bottom two staves. The second system has a piano accompaniment on the top two staves and a vocal line on the bottom staff. The score includes various musical notations such as notes, rests, slurs, and ornaments. Dynamics include *mf*, *simile*, *p*, *mp*, *pp*, and *dim.*. Performance instructions include *cant. e espress.*, *dolce*, and *poco rall.*. The key signature has two flats, and the time signature is 3/4.

Helilooja Heino Elleri pastoraal klaverille "Odamehe" jõulunumbri jaoks komponeeritud

Autograafia

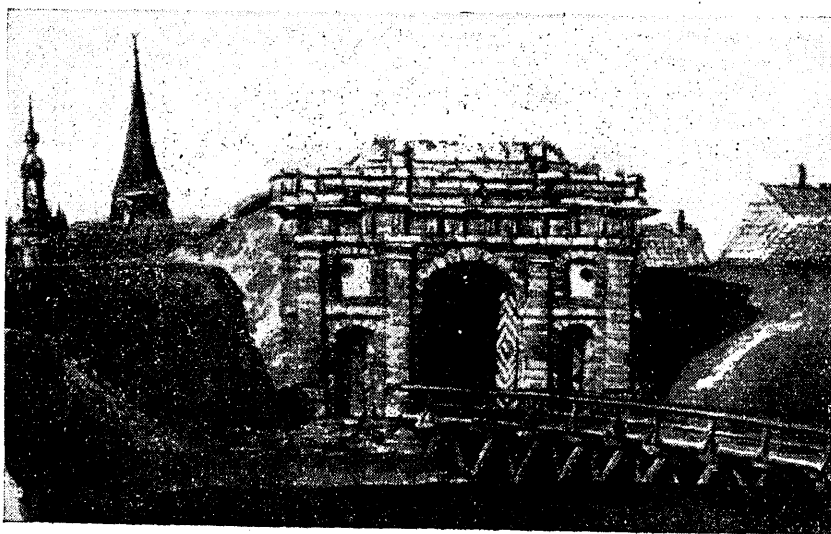
Pärnu Tallinna värava poolt vaadates ühes vallikraaviga

PÄRNU MINEVIKU ARENEMISKÄIK

Pärnu asub samanimelisel jõesuul, nimelt kesklinn Riia aleviga pahemal ja Rääma, Ülejõe ning Vana-Pärnu alevitega paremal kaldal. Vana-Pärnu alevit lahutab Ülejõe linnaosast Pärnujõe haru, mis Saugajõe nime kannab. Saugajõe nimetati vanasti Pärnujõeks, kuna nüüdist Pärnujõe Emajõe (Embeck) nime all tunti. Vana-Pärnu linnaosa (alev), mis asub Pärnujõe paremast kaldast, Saugajõest ja merest piiratud poolsaarel, oli keskajal omaette linn ja kuulus hoopis teise valitsuse alla kui ta ülejõe naaber — Uus-Pärnu. Kuna Uus-Pärnu ordu poolt asutatud, mispärast teda ka ordu-linnaks kutsuti, kuulus Vana-Pärnu Saare- ja Läänemaa piiskopkonda, mistõttu teda ka piiskopilinnaks hüüti.

Vana-Pärnu asutajaks oli piiskop Heinrich, kes umbes 1241 a. Sauga jõesuuhu toomkiriku ehitas, selle Ev. Johanneselle pühendades. Vana-Pärnu tekkimine sündis samasuguseltki, kui kõikide keskaja linnade saamine üldse, kus lossi või kiriku ümber kaupmehed ja käsitöölised elama asusid ja seega linnale

aluse panid. Vana-Pärnu sai Saare- ja Läänemaa piiskopi ja rohkearvulise vaimuliku pere asupaigaks, kuid siiski ei püsinud ta sellena kaua. Juba a. 1263, kui leedulased Läänemaa laastasid, purustati V.-Pärnu päikirik. Pääle seda viidi piiskopi asupaik Haapsallu. Päikirikule varemeile ehitati pärastpoole Tooma kirik.

Prof. Dückeri j. E. Bliebernichti kog.

Pärnu Tallinna värav umbes 1835 aastal

Tol ajal oli Tallinna värava taga vallikraav, millest puusild üle käis. Praegu on silla asemel ilus puistee ja vall põosastega kaetud (v. ülemine pilt).

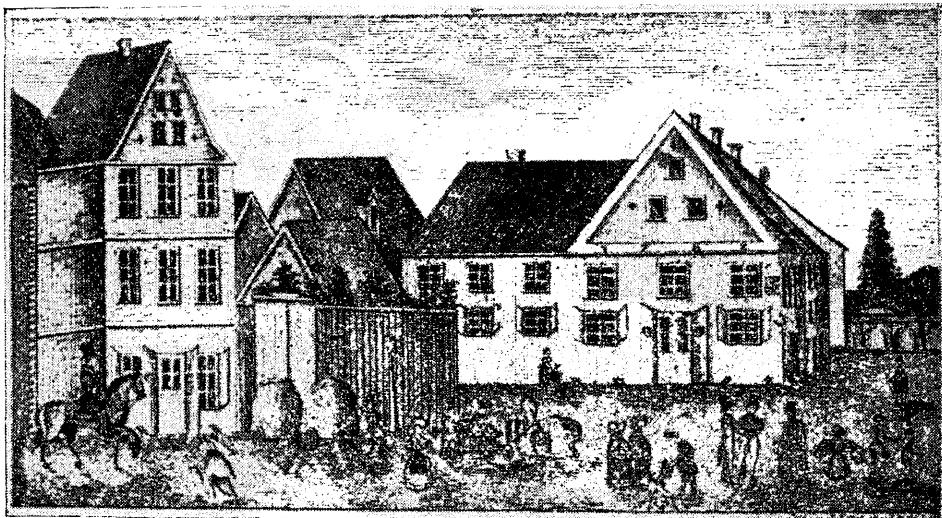
linna tänavad, maatükid ja nende omanikud kirja pandud. V.-Pärnu pole ajaloos küll mingit tähtsat osa etendand. XVI aastasada määrab V.-Pärnu kadumisele: nii põleb ta a. 1533 sisemiste rahutuste ajal täitsa maha,

Vana-Pärnu valitsuse moodustas bürgermeister ja raeherrad, kuid nad pidid piiskopi asemiku (Stiftvogti) eeskirjade järele talitama. Kauplemine viljaga ja samal ajal põllutöö oli tol ajal sissetuleku pääallikaks linnakesele, kellele palju raskusi ja meelepaha tegi naaber, võistleja teisel pool kaldal — Uus-Pärnu. Vana-Pärnu sisemise elu kohta puuduvad teated. Ainult üks raamat (Stadtbuch Alt-Pernaus) nõnda nimetatud „Must raamat“, pärit XVI aastasajast, kus

kuigi ta aasta jooksul uuesti üles-ehitatakse, hävineb ta ometi lõpulikult Suures Liivi sõjas. V.-Pärnu lõhatakse a. 1560, 1575 ja 1577. Suure Liivi sõja järele läheb Liivimaa, seega ühes V.-Pärnu Poola alla.

Uue-Pärnu elanikud, iseäranis aga kaupmehed, kellele võistleja V.-Pärnu ikka pinnaks silmas oli, palusid Poola kuningat, et V.-Pärnu saaks lõpulikult äralõhutada. Seda palvet oli Poola valitsus valmis täitma, sest Tallinnamaa oli sel ajal rootslaste käes ja poolakad kartsid, et sõja ajal rootslased Pärnujõe paremal kaldal V.-Pärnu linnas hää toetuspunkti leiavad. 1599 a. täidetakse määrus V.-Pärnu hävitamise kohta Poola kommissaaride kaudu ja linn lõhatakse maha. Ka pärastised valitsejad, rootslased, ei luband linna uuesti ülesehitada. Tooma kiriku varemed kanti 1660 a. laiali ja kivid veeti Uue-Pärnu elanikkude poolt ehitusmaterjaaliks. Vana-Pärnu linnast on järele jäänd ainult ta nimi.

Uus-Pärnu (ehk lihtsalt Pärnu) asutati ordu poolt Pärnujõe pahemalle kaldale. Esialgul hüüti teda Emajõelinnaks ja Pärnujõe Emajõeks, sest oli ju tol ajal võimalus Pärnujõest pääseda veeteed Virtsjärve kaudu Tartu ja neid kaht jõge peeti üheks. 1255 a. asutati Pärnu orduloss, mis oma hää geograafilise asukoha

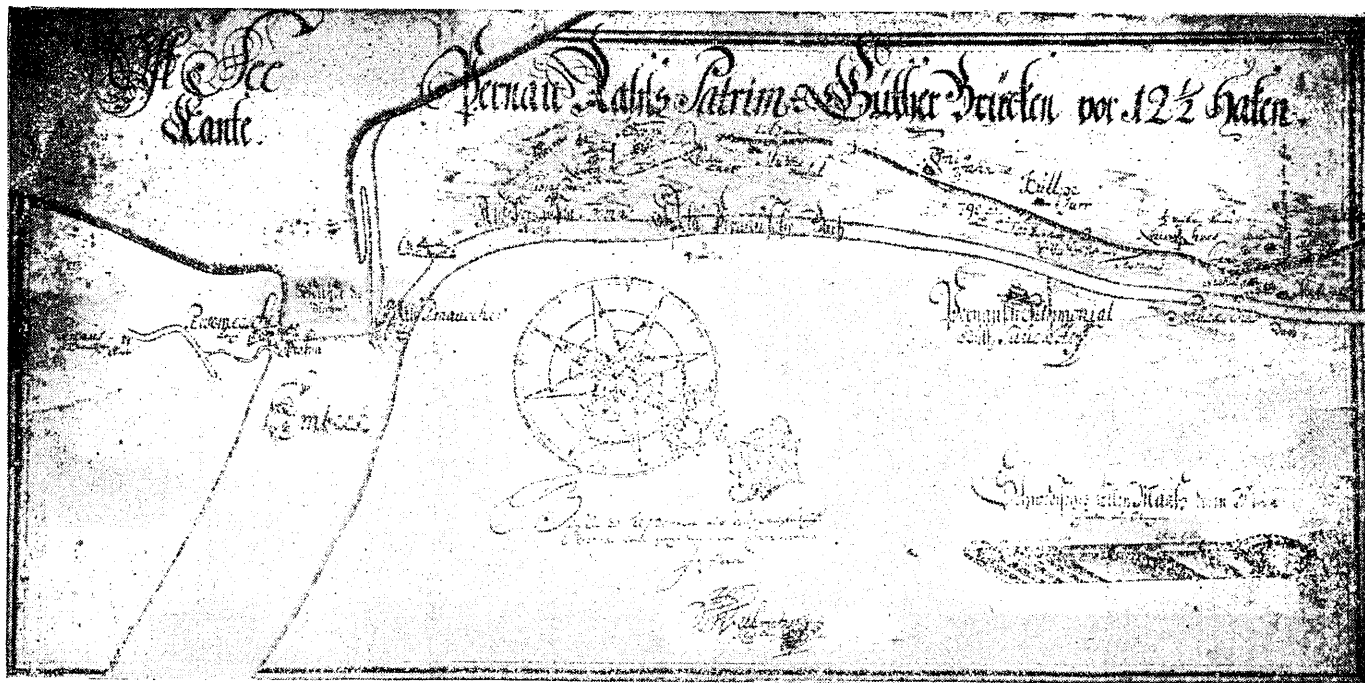
Lith. v. Roek, Tallinna

Pärnu vanaturg umbes 1845 aastal

Op. Lüdigi kogust

Tolleaegsel turuplatsil (Ammende poe vastu) on praegu veel need kaks suuremat maja olemas, mis pildil näha. Turuplats on täidetud ja seega praegu palju kõrgem kui tol ajal. Nii on vastuseisval majal meie ajal alumised aknad päris maa ligidal, kuna nad pildil kõrgel seisavad. Pildi keskel aiaplangi asemel on praegu maja, niisama on ka ratsaniku kohal tühi nurk täisehitatud.

pooldest rohkesti kaupmehi ja käsitöölisi ligi meelitas ning nii tekkis lossi ümber linn. Pärnu, mille seljataga oli Pärnu-Viljandi-Tartu-Pihkva veeteed, kasvas kiiresti. Varsi astus Pärnu võimsa kaubalinnade liidu „Hansa“ liikmeks, mis ta kuulsust ja tähtsust tunduvalt tõstis. Pärnu väljaveo aineks oli vili, puu ja vaha. Iseäranis

Vana-Pärnu plaan ühes ümbrusega, maantee ja sildadega Rootsi ajast

Pärnu linna arhiivist

Plaanil näeme Emajõe (praegust Pärnujõe) ühes paremalt poolt sissevoolava haruga, mis tol ajal Vana-Pärnujõe nime kandis, meie ajal Saugajõeks hüütakse, ja merd. Maaribal (poolsaarel), mis Saugajõe ja mere vahel paremal pool Pärnujõe (Embeck), asus Vana-Pärnu linn, mis tol ajal juba lõhutatud. Saugajõe kaldal on ainult veel Tooma kirik (Thomas Kirche), seegi arvatavasti varemetes. Vana-Pärnu maantee äärsed maatükid (talud) on nende manikude nimede järele kirja pandud. Saugajõe suu kohal on näha parv, mis Vana-Pärnut uue Pärnuga ühendab. Uus ehk praegune Pärnu pahemal jõe kaldal puudub siin plaanil, on ainult näha osa vallikraavist ja selle lõpul Tallinna värav. Puudub ka Ülejõe linnaosa.

nõutav kaup oli keskaegsel väliturul vaha, millest küünlad ja pitsarid valmistati. Sisseveoks olid käsitöösaadud, maitseained, nagu pipar ja sool.

Allikaid on olemas Pärnu mineviku kohta vähe, sest Pärnu arhiiv hävines XVI aastasaja tulikahjudes. Ainukesed dokumendid on kaks linnaraamatut (Denkenbuch) XVI aastasajast. Ühes neist leiame toleaege

**Pärnu ülikooli pitsar
1699 aastal**

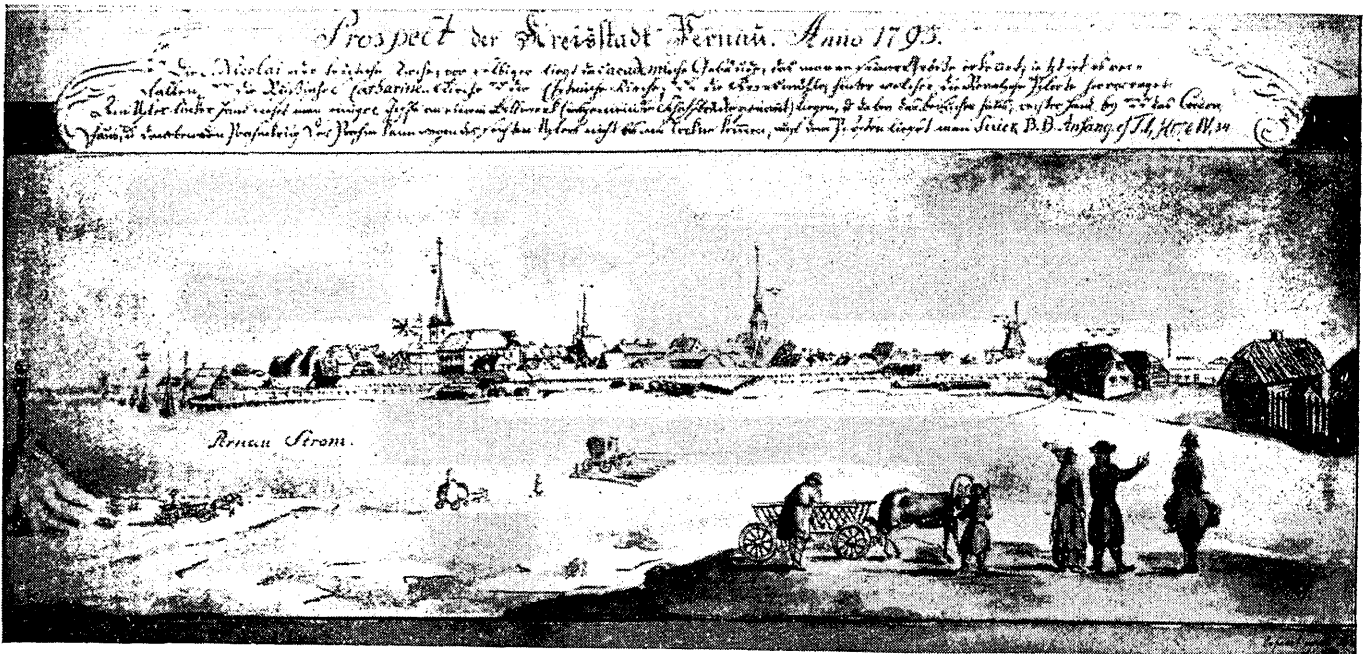
Rootsi valitsuse ajal toodi Tartu ülikool 1699 aastal Pärnu, sest tol ajal ähvardas Tartut Vene poolt hädaoht.

Ülikooli kestuse aeg Pärnus oli ligi viis aastat (1699—1704).

Op. Lüdigi kogust

bürgermeistri Lynthemi märkused usupuhastuse aja kohta, milles katoliku- ja luteriusu poolehoidjate vahel tekkind tüliasju kirjeldatakse. Nii nõudis a. 1526 luterlased katoliku usukommete kõrvaldamist kirikutest. Tülid muutusid nii ägedaks, et sellele kättemaksu tuhinas tulesüütamised järgnesid. Nii põles Pärnu a. 1533, kus tulesüütajaks oli keegi preester V.-Pärnust. XVI

aastasajal on Pärnu veel mitu korda tuleroaks saand, tihti pea maani maha põlend, millega siis seletatav, et keskaegse Pärnu kohta väga vähe mälestusi järelejäänud. Keskaja pärandusena, mis meie päivini ulatab, võiks nimetada ordulossi vundamenti puuturu ääres, endist linnamüüri torni Rütli tänava nurgal „Bristoli“ vastu ja Nikolai kirikut. Teised kirikud, nagu lossikirik, Pühavaimu kirik (Schmidti aitade kohal), Gertrudi kirik Tallinna värava läheduses, Jaani kirik valli taga, praeguse kaubamaja ümbruses ning kaks palvekoda Nikolai kiriku juures on täiesti kadund. XVI aastasajal sai Pärnu palju kannatada Suures Liivi sõjas. See sõda algas Vene ja ordu vahel, kuid muutus pärast ägedaks võitluseks Vene, Poola, Rootsi ja Daani vahel Baltimore maade pärast. Ordu lõpetati, sest ta oli juba võimetu maad kaitsma Johann Hirmsa vägede vastu. 1561 a. langes Liivimaa poolakate valitsuse alla ja Pärnu pidi avama omad väravad Poola vägedele. Poolakad ei jõudnud ometi Pärnut kaua oma käes pidada. Juba järgmisel aastal langeb linn Rootsi väeülemale Klaus Horni kätte. Rootslastel oli juba ammu tahtmine seda tähtsat kaubanduslinna oma kätte saada. 1565 a. aga võtavad poolakad kavalusega linna uuesti tagasi. 1575 a. asuvad venelased Pärnu ja jäävad sinna 7 aastaks, kunni Sapolje rahulepinguni. Suure Liivi sõja järele tekkisid Venes sisemised rahutused Johann Hirmsa ja bojaaride tülide tagajärjel. Tsaaririik oli niivõrd nõrgenend, et ta pidi loobuma kavatsusest Liivimaad Vene külge liita. 1582 a. rahulepingu järele antakse Liivimaa Poolale. Poola aega nimetatakse raskeks. Poola ülemad käivad linnakodanikkudega ülbelt ümber, kirikutesse tuuakse katoliku usk, kuna luterlased tohivad ainult varahommikuti palvetamas käia ja kodanikke püütakse poolastada. Rahuaeg ei kestnud kaua. 1600 aastal

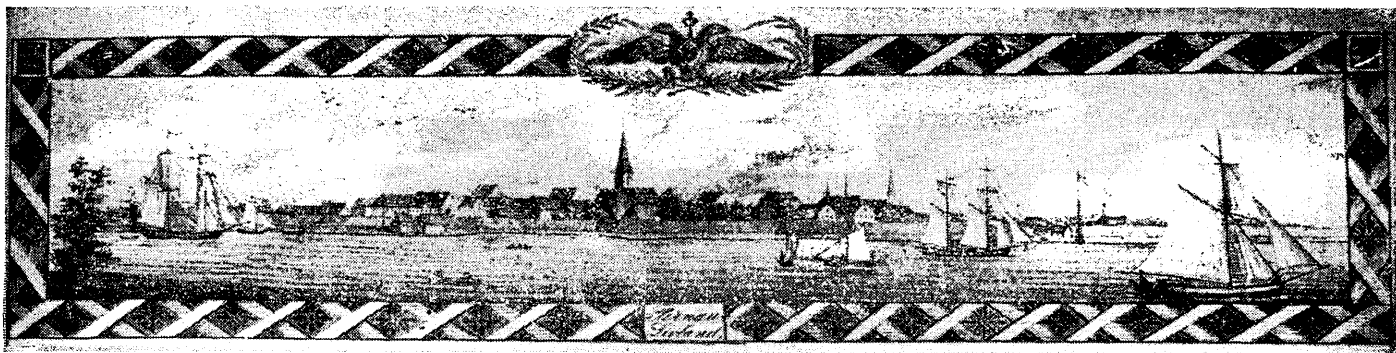

Kopeeritud Brotze järele

Pärnu 1795 aastal

Pärnu arheoloog.-selti museumi kogust

See pilt kujutab Pärnu linna Vana-Pärnu alevist vaadates. Pahemalt paremale poole näeme pildil esimesena Nikolai kiriku, millel veel madal torn. Kiriku ees paistab (lipu juures) vana loss, mis Rootsi ajal ülikooli ruumeks tarvitati tol ajal, kui ülikool vene sõja kartusel Tartust Pärnu ületoodi. Lossi hooned on sel pildil lagunemas. Järgmine torn on Katariina kirik. Kolmas - Eliisabeti kirik, kuid siis veel ilma juureehitusega. Kaugemal paistab kroonu tuulik, mis Tallinna värava läheduses asus. Paremat kätt pildil kahes jõeäärses majas asusid: ühes piirivalve ja teises parve kõrts. Tol ajal veeti inimesi ja koormaid parvega Vana-Pärnu alevist üle otse „loosi“ alla, kust nad Tallinna värava kaudu linna pääsesid. Käis ju siis Tallinna tee otse üle Vana-Pärnu, sest tol ajal ei olnud veel silda praegusel kohal olemas. Pildil seisvad inimesed ühes hobuse ja vankriga on Vana-Pärnus. Jõel näeme parve, millel hobune vankriga pääl, mida „loosi“ alla veetakse. Parveköie otsad on kinnitatud mõlemaile jõekallastelle.

Pärnu linn umbes 1810 aastal Rääma alevi poolt vaadates

Op. Lüdigi kogust

See pilt on pärit ühest ametlikust aktist esimeselt leheküljelt. Linn on valliga ümbritsetud. Väljaspool valli paistavad tollimajad.

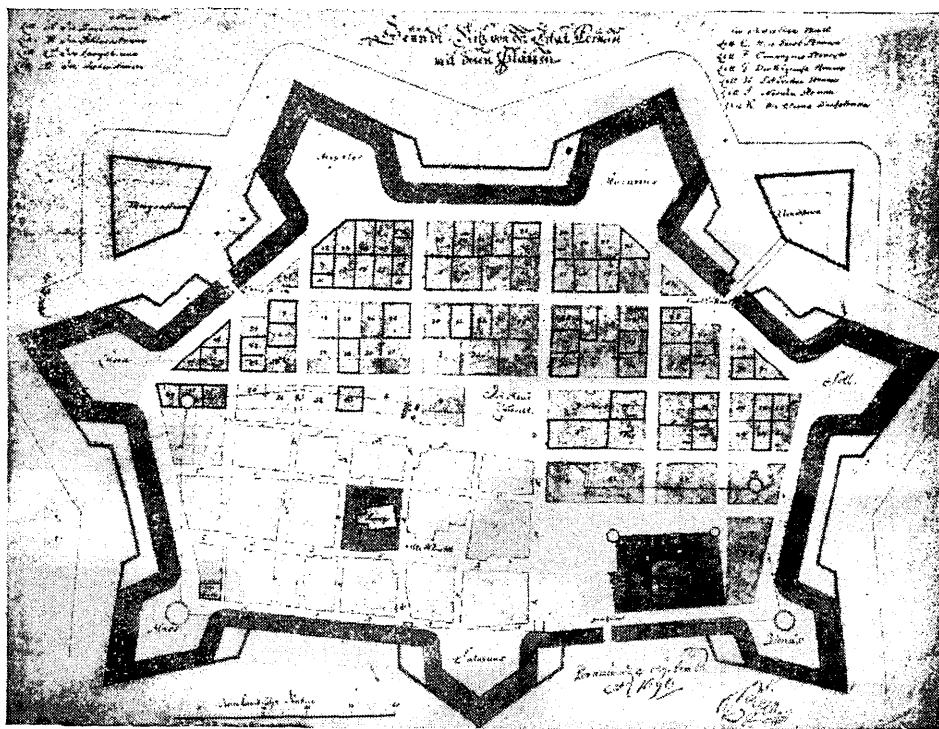
algas Rootsi-Poola, õieti kahe Vaasa sugukonna vaheline sõda, nimelt Poola kuningas Sigismund III ning Rootsi kuningas Karl IX ja pärast Gustav Adolphi vahel trooni pärast. Ühtlasi oli see ka Poola-Rootsi vaheline võitlus Liivimaa ja Baltimere pärast, võitlus katoliiklise ja protestantliku ilma vahel — seega 30 aastase sõja eelmäng.

Jällegi sai Pärnu sõjatallermaaks. Nii võtavad rootslased ta 1600 a. poolakate käest ära, kuid 1609 a. saavad poolakad ta jälle tagasi. Alles kaheksa aasta pärast, 1617 läheb Pärnu Rootsi valitsuse alla ja jääb selle valitsuse alla pea terveks aastaasjaks.

Nagu ülal nägime, on Pärnu oma valitsejaid poolsaja aasta jooksul (1561—1617) pidand kaheksakorda vahetama. Ikka piiramised, purustamised, nälg, taudid ja täielik seisak kaubanduslikus tegevuses. Rootsi valitsuse all toibub linn ja maa võrdlemisi ruttu. XVII aastasajal võis juba Pärnu rahulikult edeneda, ehk küll paar korda sõjakartusel oldi. Esimene oli Austria sõjaüleva Bothi kavatsus rootslastele Liivimaal pääl tungida, mis aga teostamata jäi ja teine Vene-Rootsi sõja ajal, kus venelased 1653 Pärnule ligineda püüdsid, kuid taganema olid sunnitud. Aastasaja teisel poolel kosub linn jõudsasti: teda juhivad omavalitsuse nõukoguga. Asutatakse rohkesti gilde ja tsunfte, mis linna ühiskonnalisele edenemisele palju kaasa aitavad. Kõik tähtsamad üldküsimused arutatakse ühiselt. Nii võtab linn oma esitajatega ka maapäeva koosolekutest osa, kui linna kohta puutuvaid küsimusi arutatakse, nagu Pärnu-Tartu veetee süvendamine j. n. e. Nikolai kirik, mis XVI aastasaja sõdade ja tulikahjude läbi kannatada sai, säätakse jälle korda. 1699 a. tuuakse Vene sõjakartuse puhul ülikool, mis Gustav Adolphi poolt 1632 a. Tartus asutatud, Pärnu ja paigutatakse lossi ruumidesse. Pärnut peeti seks kõige kohasemaks, sest sõja lahtipuhkemisel oleks siit olnud kerge ülikooli Rootsi evakueerida. Suur Põhja sõda lõpetas ülikooli tegevuse Pärnus, mis umbes viis aastat kestis.

Põhja sõda tõi Pärnule suured viletsused. Kaubandus ja tööstus jäi seisma, laastamine ja sellele järgnev nälg valmistas teed katkule, mis ennenägemata kiirusega laiali lagunes ja linna piiramise ajal Vene üleva Baueri poolt tervelt $\frac{9}{10}$ alevi elanikkudest ja üle poole kesklinna kodanikkudest maha niitis, nii et Pärnu langemise järele venelaste kätte 1710 a. kõigest 49 kodanikku jäi.

Vene valitsuse ajal algab jällegi vaiksem aeg. Linn kosub jälle aegamööda, nii et XVIII aastasaja lõpul juba kauplemine linaga, kanepiga, viljaga, linaseemnega, nahkadega ja puumaterjaliga täies hoos on. Napoleoni

Pärnu linna arhiivist

Pärnu linna plaan 1696 aastal

Nagu plaanilt näha, oli Pärnu linnal tol ajal juba vall ümber. Valli taga oli sügav vallikraav. Enne valliehitamist oli linn hoopis väiksem. Ta suurus oli ainult see valkjasa, mis plaanil pahemal nurgal näeme ühes lossiga (paremat kätt). Tänavaid oli linnal kõigest 10. Linna ümbritses müür. Müüri mahalõhkumisega ja uue valli ehitusega laienes linn märksa. Plaanil olevad nummerdatud kohad on ehitamata platsid, mis linna maaala laienemisega ei ole veel jõutud täisehitada. Vallis oli 3 väravat. Nendest on pahemat kätt ülal Riia- ehk Rootsi nimetus Varg (Hundi) värav, praegusel Kuninga ja Hommiku tän. nurgal. Paremat kätt plaanil on Tallinna- ehk Rootsi nimetus Karl-Gustavi värav, mis praegugi veel alles restaureeritud kujul. All jõe pool lossi juures oli Vee, ehk Prints Karli värav, praeguse turu lähedal. Valli nurkade (patareide) nimed olid planeetide järele; nagu: Saturnus, Mars, Luna, Jupiter, Mercurius, Sol ja Venus. Neist nurkadest on meie ajani püsind Venus, praegu lootside torn; Sol — Rüütli tänava lõpul valli kõrgustik ja Mercurius — praegune Munamägi.

aeg, iseäranis randade blokeerimine ja 1812 a. sõda mõjusid masendavalt linna kaubanduse pääle, samuti ka pärastine Krimmi sõda. Aastal 1830 kaotatakse Pärnu kindlustused ära, nii et praegu ainult veel vallikraavi ots ja jalutusteedega ning ilupuudega kaetud läänvall ühes Tallinna väravaga meele tuletab endiseid sõjaaegu ning kokkusurutud elu kitsaste kindlusmüüride vahel. XIX aastasajal tõusis Pärnu tähtsaks kaubanduslinnaks Baltimerel. Pärnu õitseajale mõjusid pärast veel kaasa kitsaroopalise raudtee ehitus ja Waldhofi vabrikute tekkimine, mis oli suurim sellesarnane.

Kui supeluskoht oli Pärnu laialt tuntud. Otstarbekohane supelusasutus tervisvee ja mudaga, kosutav meri ja lõpmata laiad pargid ning puisteed (v. „Odamees“ nr. 1) on tuhandetele tervist annud.

Ilmasõjast pole ka Pärnu puutumata jäänud. 1915 a. pommitati Pärnut Saksa sõjalaevadelt ja samal kui ka järgmisel aastal visati zeppeliinilt linna pomme, mis paar maja rusudeks muutsid. Sõjaajal jäi kaubandus ja tööstus soiku. Waldhofi vabrik lasti õhku ja põletati vene sõjavägede poolt maha. Supelusasutus hävines leekides. 25 nov. 1918 asuvad Saksa okkupatsiooni väed Pärnu, kuid lahkuvad säält novembris samal aastal.

Nüüd pääle sõjakoledest hakkab Pärnu jällegi kosuma. Nii on supelusasutuse uuesti ülesehitamine käsil, sadam ajakohaselt ümber ehitatud, tööstus tõusmas ja tahaks kindlasti loota, et kavatsetav Pärnu-Tartu-Pihkva otseühendus uue raudteega varsi teostatakse. Pärnu kui teine tähtsam merelinn Eestis peaks jälle õitsvale järjele tõusma, milleks tal kõik eeldused olemas.

MAHTRA SÕDA

Talurahva pärisorjus kaotati Tallinnamaal küll juba 1816 a., kuid tegelikult muutus põlluharijate seisukord ajutiselt veel raskemaks, sest „vabastamine sündis ilma maata“. Et eneselle elamisvõimalusi muretseda, pidi talupoeg endiselt mõisaherra poole pöörama. See aga andis maad väga raskeil tingimustel, nõudes rentnikult teoorjust. Ajajooksul hakati talupoegade orjuse suurust piirama. Uus säädus sel alal pidi 1858 a. jüripäevast maksma hakkama. Mõisnikud tahtsid aga seda mõned aastad veel viivitada, põhjendades sellega, et tarvilikud eeltööd tegemata, maad alles mõõtmata, lahutamata j. n. e. Talupojad aga hakkasid tõrkuma, iseäranis oldi n. n. „abitegude“ vastu. Tõrkujate karistamiseks lasid mõisnikud soldatid kohale tuua. Kuid talupojad hakkasid vastu ja tungisid sõjaväe kallale. Kuulsaks on saanud selle vastuhakkamise ajaloos sündmused Mahtra mõisas Juuru kihelkonnas, mida ka kirjanik E. Vilde on kirjeldanud oma romaanis „Mahtra sõda“. Mahtra mõis rüüstati ja pisteti põlema. Vastuhakkajaist saadi aga pea jagu ja karistati hirmsasti. Sõjakohus mõistis 50 inimest surma, kaks meest pidid 1500 kadalippu saama ja Siberisse minema ning kolmele määrati ainult peksukaristus kadalipu läbi. Sõjakohtu otsus muudeti hiljem keisri käsul pehmemaks. Surmanuhtlusest vabastati ning kõigesuurem kadalipu hoopide arv määrati tuhande pääle. Peksmine sündis 10 veebruaril 1859 Mahtra mõisa väljal; oli õudne ja südantlõhestav. Peksetud viidi Tallinna, säält saadeti nad edesi Siberisse.

Päären Ellmann (X), Mahtra sõja tegelane Kaiu vallast, sai sõjakohtu otsusel 250 vitsahoopi ja mõisteti 12 aastaks vangiroodu. Ülesvõetud 1895 aastal

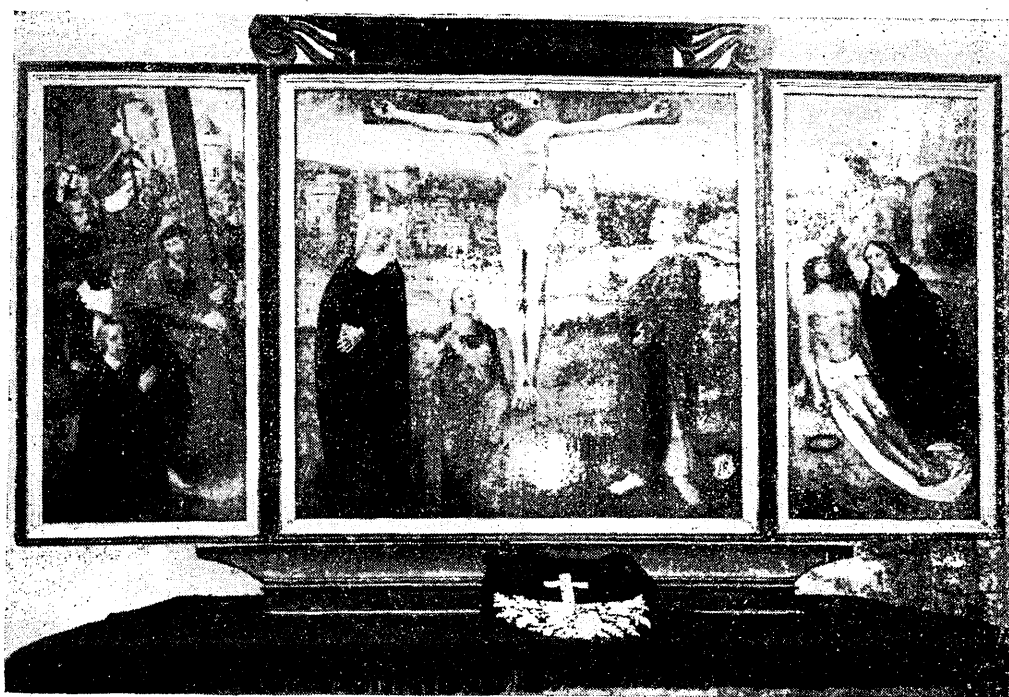
VABADUSRISTI KAVALEERID!

Saatke omad pildid „Odamehe“ ajakirjas avaldamiseks. Tähendage juure elukoht, kus enne sõda elasite, amet, siis väeosa nimetus, sõdurlik eriala, aukraad, ühtlasi ka

millal, kus ja mille eest vabadusrist antud

Mitmendat järku ja liiki

Adress: Tartu, Promenaad 7 a. „Odamees“

Altar Tallinna Niguliste kiriku Antoniuse kapellis (Nr. 1) Foto Rambach

VANAD KUNSTIVARANDUSED TALLINNA NIGULISTE KIRIKUS

Mitte ainult arhitektuuri, vaid ka muude kunstiavalalduste poolest on Tallinna tähelepanuväärivam linn põhjamail. Üks rikkalikumaist oma vanaaegiste kunstivaranduste poolest on nimelt Niguliste kirik, millest siin mõningad ülesvõtted toome. Vanemad neist piltidest leiduvad vanas Antoniuse kapellis ja vististi on altari kujud (Nr. 1) selle kiriku algaltar, sest et üks ta välisest küljestest kannab Püha Antoniuse kujutust. Kus nimelt altar valmistatud, on teadmata, kuid ristilöömise pildi tagapõhi, maastik, laseb aimata omas laadis ühe Rheini või Kölni meistri tööd. Kõrvalehituse välised seinad on igatahes seitsmeteistkümnendal aastasajal ülemaalitud, võib aga ütelda, mitte halvasti. Samast ajast on ka pärit põlvitaja kuhu risti all, mis kujutab raeherra Dehni, kelle kulul seekordne altari uuendamine läbi viidi.

Nr. 2—5 ettetoodud pildid kujutavad Niguliste kiriku suurt altarit. Sellest suurepärasest kunstiiteosist teame kust ta pärit. Lüübekis oli XV aastasajal maalritöökodasid, mis tegelesid ka pildilõikamisega, mis alal nad olid laialt kuulsad. Need muretsesid terve germaani mõju all seisva Põhjamaale oma tooteid. See altar ongi pärit Lüübekist ja on maalermeister Hermann Rode poolt Suure Gildi ja Tallinna mustapäälaste tellimuse päale valmistatud. Ta on pühendatud Püha Nikolausele ja Püha Viktorille, kes mõlemad ühes kolmandaga, Püha Georgiga, altari (Nr. 2) parempoolist ukse väliskülge kaunistavad. Avades altari välise ukse, näeme selle seesmisel ja seesmiste uste väliseil külgedel pahemal pool Püha Nikolause, paremal pool Püha Viktori kohta käivate legendide kujutust. Kujutus näitab kuidas Püha Nikolaus vastuvõetakse, teda suudeldakse ja kuidas ta ühe laeva merihädast päästab. Seepärast on teda hakatud pidama ka merimeeste kaitsjaks. Ning ka selle asjaolu tõttu on Suur Gild ja mustapäälased ta ristind kaupmeeste ja merimeeste kirikuks ja altariks. Alumises pildireas takistab sama püha kolme surmamõistetud paganausu

rüütli surmamist ja kostab nende eest voodis lamava keisri ees. Kolm paganausulist rüütlit on näha tagaplaanil. Paganausu rüütlid pöörsid end ristiisku ja vabastakse keisri poolt vangist, mida kujutab järgmine pilt. Viimsel pildil on esitatud Püha Nikolause surm. Inglise kannavad ta piiskopimütsiga ilustatud hinge taeva.

Foto Rambach

Välimine altarukse maal Niguliste kirikus (Nr. 2)
 (Pahemal: Püha Katharina, Püha Maria, Püha Barbara
 Paremal: Püha Viktor, Püha Nikolaus, Püha Georg)

Sisemine altarukse maal Niguliste kirikus (Nr. 3)
Püha Nikolause legend

Foto Rambach

viimne pilt on aga iseäranis tähelepanuväärne, sest selle tagaplaanil näeme Lüübeki vaate, mis on pärit 1492 aastast ja kõige vanem, mis ühtlasi altari valmistamispaiga kindlaks määrab.

Kui avada altari sise-mised uksed (Nr. 5), siis näeme suurepärase pildi. Kuldsel tagapõhjale on puust nikerdatud üle 30 pühakuju, mille kohal ehtsalt lõigatud ja kullatud baldahiinid. Ülal keskel istuvad Õnnistegija ja Maria kuninglikus rüüs ja selle all Püha Anna ja Maria Jeesus-lapsega. Nende gruppide mõlemal pool küljes on päale selle veel hulk pühakujusid.

Kolmas altar Antoniuse kapellist (Nr. Nr. 6, 7 ja 8) on Lüübekist pärit ja on 1493, Lutheri sünnipäevaks Berndt Nodckeni valmistatud. See on pühendatud Pühavaimule ja Püha Elisabethile. Nr. 8 kujutab rikkaliku

Paremal pool altaruskel on esitatud legend Pühast Viktorist (Nr. 4). Kui teisele, on Püha Viktorille altar ühtlasi pühendatud, sest tihti oli Suur Gildil ja mustapäälastel võitlusi meriröövlitega ja Püha Viktor, nagu näha saame, oli surmakartmata rüütel.

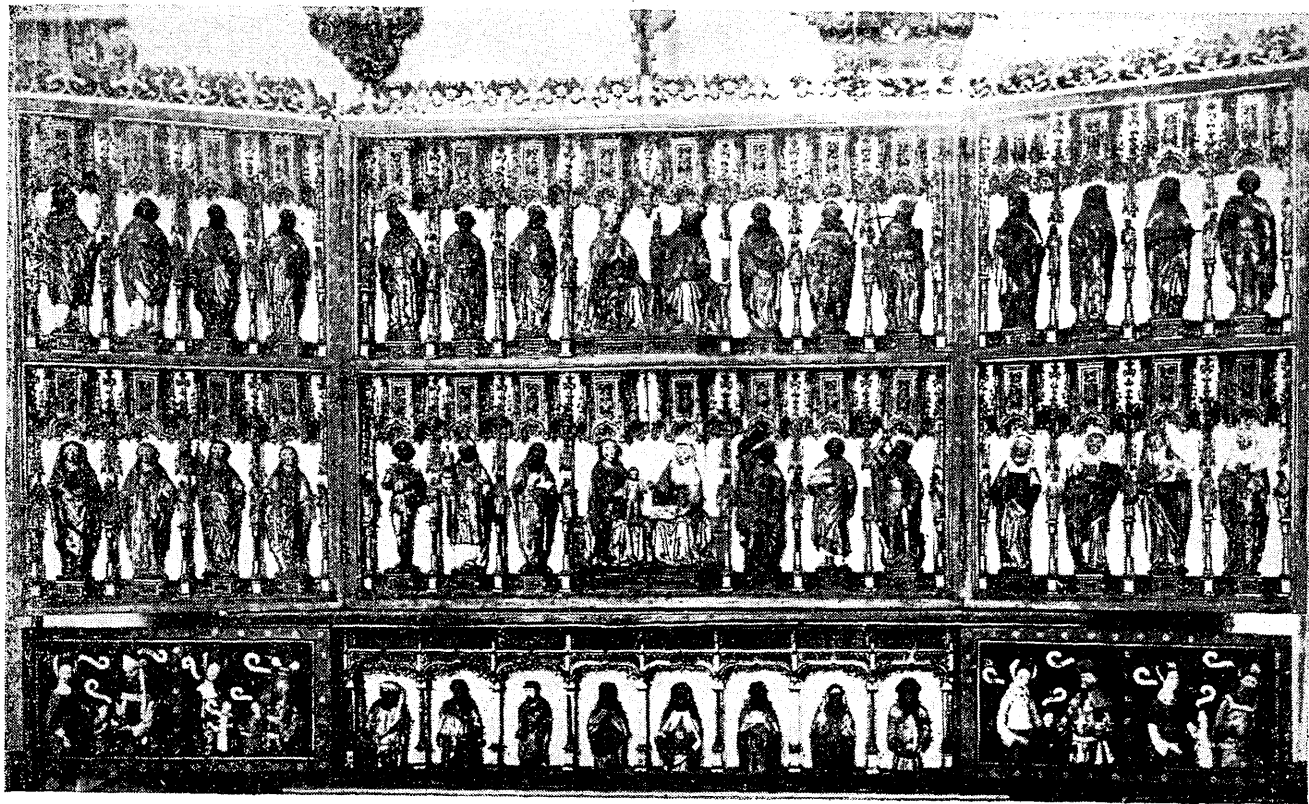
Esimesel pidil näeme kuidas Püha Viktor Türgimaal säälseile juutidelle armuõpetust kuulutab. Seepärast, nagu kujutab teine ja kolmas pilt, mõistetakse ta muhameedlaste poolt piisutamisele, mis neljandas pildis täidesaadetakse. Päale selle vangi heidetuna, ilmub talle öösel Õnnistegija, kes teda usus kinnitab. Järgmisel päeval peab ta muhameedi usku pöörma ja ebajumala ees paluma, ta lükkab aga väärumala jalaga ümber. Seepärast piinatakse teda vesikivide vahel seitsmendas pildis ja hiljem raiutakse tal pää maha. Viimses pildis näeme kuidas Püha Viktori pää ja keha vette heidetakse, kust inglid need välja toovad ja taeva kannavad. See

nikerduse näol esitatud Pühavaimu väljavalamist, pahe-mal pool Püha Olaus ja Püha Anna, Maria ja Jeesusega,

Sisemine altarukse maal Niguliste kirikus (Nr. 4)
Püha Viktori legend

Foto Rambach

Nikerdatud altar Niguliste kirikus (Nr. 5)

Foto Rambach

paremal pool Püha Elisabeth ja Püha Viktor. Ka siin on kunstnik oma töö suurepärase kullatud nikerduse näol edesiannud. Avades välised altari ukсед, näeme

seesmistel ustel s. t. keskel (Nr. Nr. 6 ja 7) Kristuse kannatamisi. Nende piltide paremal ja pahemal pool on kujutused Püha Elisabethi legendidest. Elisabeth oli

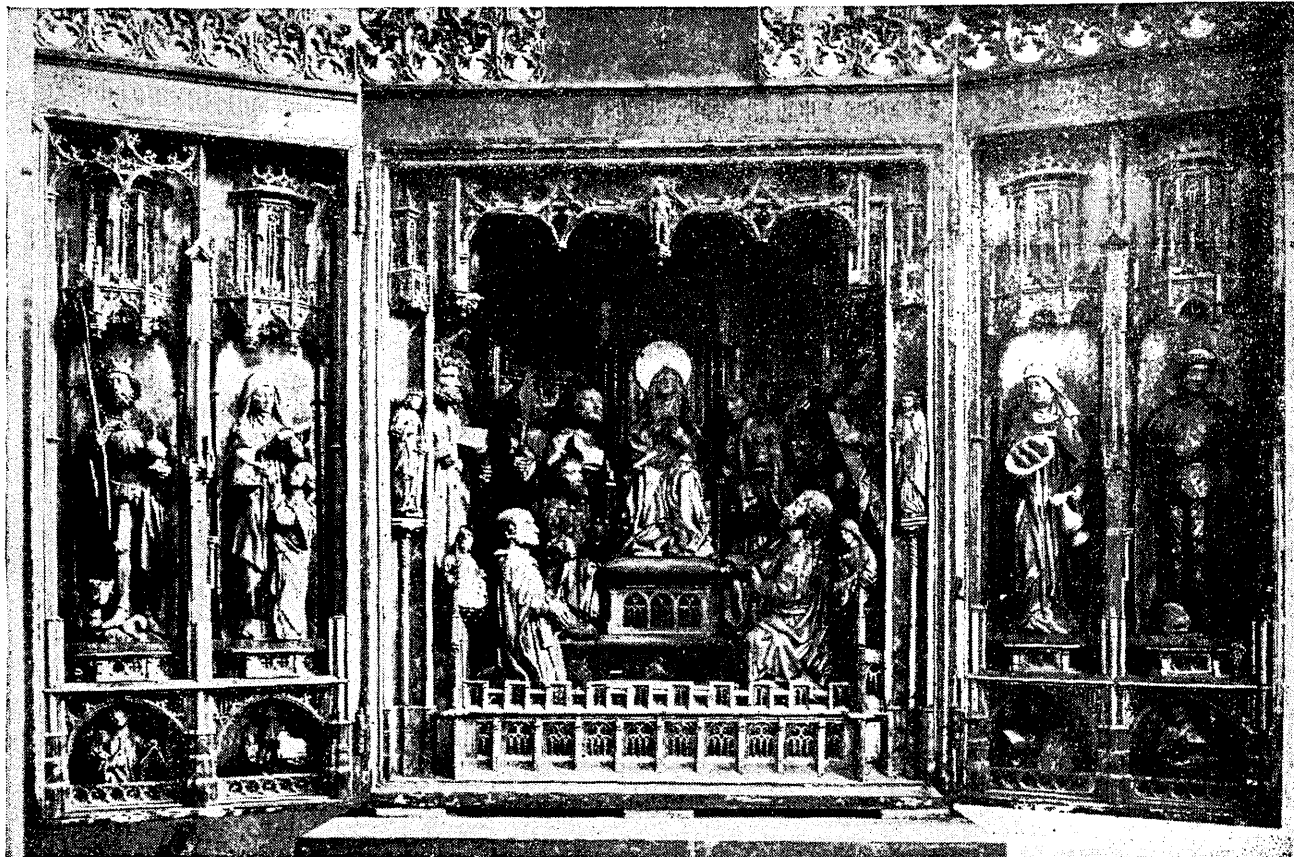
Foto Rambach

Antoniuse kapelli kolmanda altari ukсед (Nr. 6)
Kristuse kannatamised ja Püha Elisabeth

Foto Rambach

Antoniuse kapelli kolmanda altari ukсед (Nr. 7)
Kristuse kannatamised ja Püha Elisabeth

Pühavaimu väljavalamine (Nr, 8)

Foto Rambach

Thüringeni landkrahvinna, kes esines oma häätegedega ja alandliku eluviisidega. Esimesel pildil ülal pahemal pool näeme teda Kristuse kuju ees palvetamas. Teisel pildil ülal paremal pool peseb ta Õnnistegija jalgu, kes kerjuse riides ta majja on tulnud. Sama pildi all on kujutatud järgmine: Püha Elisabeth põetab üht pidalitõbist oma

voodis. Ta mees, lüdkrahv astub vihaselt tuppa, et talt aruandmist nõuda, kuid voodis lamab jälestustäratava haige asemel Õnnistegija kuju ja landkrahv on sõjariistutu.

Viimisel pildil all paremal pool (Nr. 6) näeme Püha Elisabethi surmavoodis..

LILL & HAKKAJA

ROHUKAUBA LADUD JA LABORATOORIUMID

Peterburi tän. 6 Rüütli tän. 10
Kõnetraat 166 TARTUS Kõnetraat 549

Keemia kaubad

Lõhnaõlide assortiment

Puudrid: Rococco, Poudre de Riz

Eau de Gologne dupl. ja lihtlõhnaõlid

Vegetal

Perborat, hambapulber

Odontine, hambakreem

Metamorphosa, tedretähtede vastu

Birken-creem

Kemikaalid

Riide- ja lõngavärvid

Kummikaubad

Sidemed ja marle

Klaaskaubad

Alkoholimeetrid

Soojamõõtjad

Araeomeetrid

Saccharomeetrid

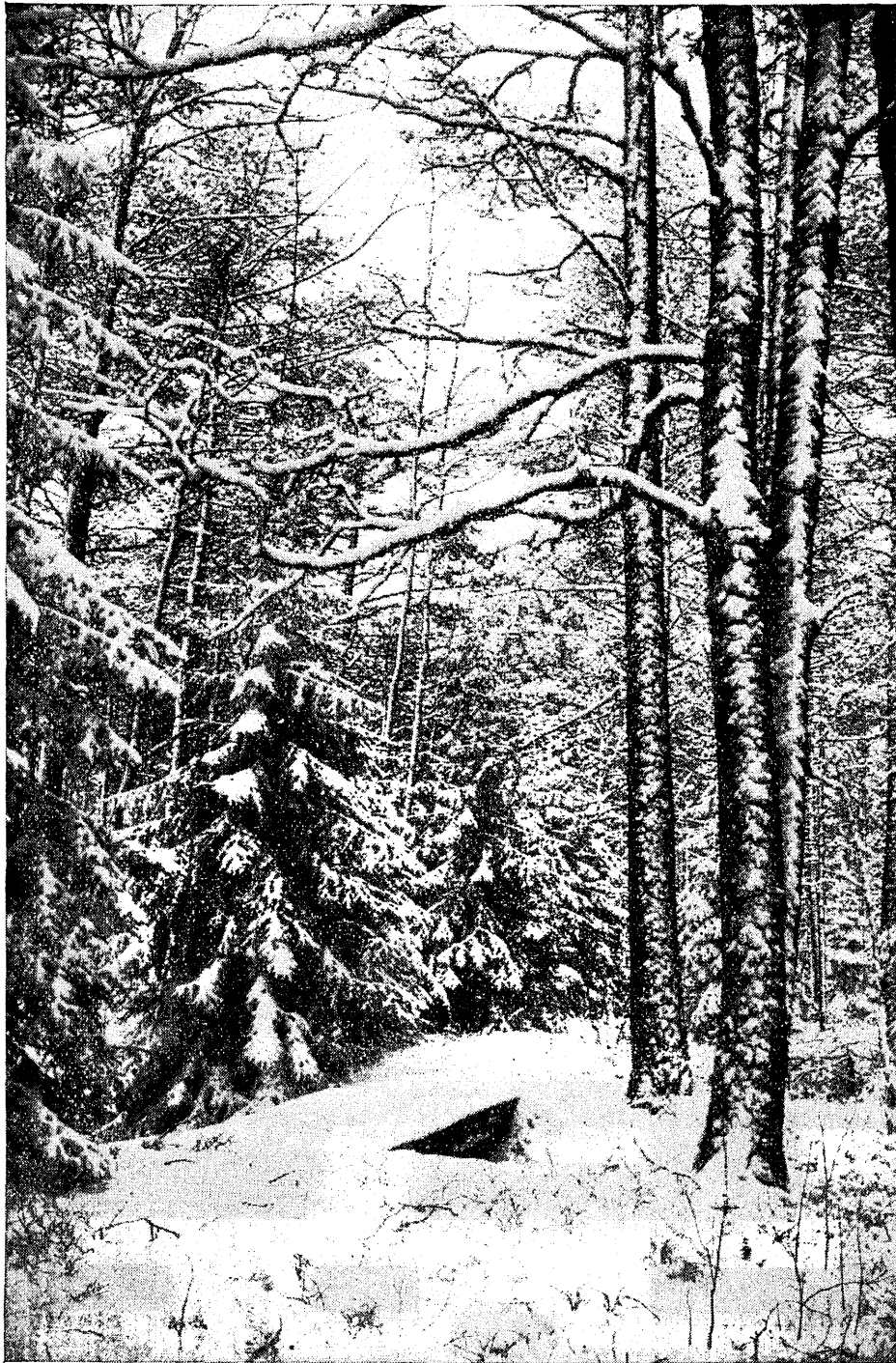
Fotograafia - aparaadid ja tarveasjad on igal ajal saada en gros ja en detail

Vaikselt sajab pehmet lund, kattes ikka paksema korraga maapinda, mille luitus sügisene kollane kulu. Raitsakesed langevad tasa-tasa liugledes, peatades puude oksal, kivil, kännul, mattes tänaval enese alla kõik hilissügise tüütava pori jäljed. Valge vaibana levib ta majakatustel, kogu loodusel, tumenedes ainult kohtadel, kus kõnnivad määrdunud ja lanõudega ini nesed või sõidavad kiirelt regedega ja saanidega hobused, trampides pehme lume kõvaks jääkolakaks.

Ei taha esiteks püsida talv sügise poole kui vahelduvad veel sulad ja külmad ilmad. Sajab päeval laia-lõrtsi, hävitades jahedaga sadand lume, õõseti kahutab, vahest külmetab tublisti, tekitades sitke katte veeloigule, järvele, jõele, kus poisid ütsutavad kiirusega praksuval ja ragiseval jää. Kuid siis on talv ikkagi muutlik ja häa saanitee kestab ainult mõned päevad. Aga kui saab külm võimuse oma kätte, tinutades jää-sillad järvedel, jõgedel tugevaks, ei tagane talv. Algab aastaaeg, kus valitseb Pakane, kus vahetevahel püüavad Puruli pojalt 1) mitmesugused jõud võtta võimuse. Siis on võitlust sula ja käre külm vahel, kuid võidumehena ehib Pakane ennast härmatispärjadesse, mis katavad ajuti puude oksa ja latvu. Siis kujuneb maastik koguni teiseks, kui ta oli suvel, sügisel.

Kuid kes ei tunne meie talve loodust, kus Kuppüläne praksudes ja paukudes kõnnib aedu ja puid mööda, tungides igale poole pääletükkivalt kus pole veel tema võimu? Lage väli näib laiana, ääretuna, mille piiriks vast kaugel mustav mets, kus hanged tõusnud kõrgemale. Ei paista väljal kuski kühmu, küngast, sest

1) Kolga rannas, Harjumaal algab üks rahvalaul, „külma sanad“ järgmiselt: Pakkane, Puruli poiga, Külma poiga, Kuppüläne jne.

Talvine metsatee

„Odamehe“ foto

mööda maad vihisev lumi on täitnud kõik ebatasasused, mattes kidulume alla kivid ja mättad, jättes järele üksikutesse kohtadesse pikad vired, mis jooksevad tuulesihis üksteisega rööbiti, katkevad siis järsku, tekivad jälle teises kohas ja peatavad vast aia või kivi ääres, tõustes sääl kõrgema rõõnena, mis tungib poolviltu üle kivi või aialati.

Silmi-pimestavalt kiirgav valge lume-lagendik on siis armas ja avar suusajooksjale, kel paisub puhtas talvises õhus rind, kel palged punetavad kargest külmast; kel veri tuksub kiiremalt vabadest liigutustest. Ei siin ole talle taktistajaks puud ega põõsad, ei kohuta kivi ega küngas, vaba, täieliselt vaba on liikumine igas sihis. Juhtub ette tee, kus trambitud kõvaks lumekate, kuhu suurund reed sügavad jäljed, kus puhund üle tuul lume kuurukesed, — kergesti läheb säält üle suuskur ja varsi libiseb ta jälle edesi avaral väljal. Jõuab ta aga kuhugi kallakulle, kingule, — suurel kiirusel libiseb ta säält alla ilma mingi vaevata, hoides piinlikult kindlasti lumekingi, et nad ei sunniks teda kukkuma rutulisel sõidul.

Ja vaba on talvel liikuda ainult väljal, lagedal, mets on talvel peaaegu läbipääsmatu. Ei siin saa edesi liikuda raskusteta ei jalgsi ega suuskadega. Pehme lumi katab puu oksad, iseäranis okasmetsas, raske rüüna painutades, neid alla longu. Puutud ühe oksa vastu ja terve lume rüüd langeb sulle päale, tungides krae vahele, tekitades külmi jüge soojal ihul.

Raputad lume nagu pahaselt päält maha, kuid lähemal silmapilgul tahad jälle tunda lume külmust näol ja jälle haarad kätte lähema oksa, et järsu liigutusega lasta oksalt alla lume. Poetad puuokste alt läbi, kummardad ja käänad, otsides jalgrada, vähemat-suuremat hobuse teed, mis läheb

loogeldes läbi lumega koormatud metsa, et pääseda väsitavast tammumisest pehmes lumes.

Kuid vahete-vahel on mets koguni läbipääsmatu. Möllavad marud, tuiskavad tormid, siis langeb maha iga lumekibe puu okstelt. Tuul kannab selle edesi, võsa võtab veereva lume kinni ja madal võsastik muutub päratuks lumihangeks, kust välja paistavad raagus ladvad, üksikud oksad. Pole kerge niisugusest kohast läbi pääseda, kui sõredat lund ei ole veel maha rõhund suurem sula. Siis läheb niisugusest kohast mööda inime, läheb eemalt ringi isegi metsloom – keegi ei soovi summata sügavas pehmes lumes, mis väsitab või surmani. Igaüks otsib siis või väiksemat rada, kust kergem ukerdada läbi. Tahab aga hobusemees niisugusest kohast läbi pääseda, kas puusülla või haopinu juure, siis peab ta hulga aega jalgadega tampima, võsusid murdma, puid maha raiuma, kui edesi saab liikuda tuisand võsastikus. Ja suusk jääb kinni metsa padrikus, puuvõsud ajavad laiali suusa ninad ning varsi oled hanges, kus lumi ulatab otse niueteri.

Aga ilus on sõita talvel kitsast metsa-tee, kus kuuskedel oksad moodustavad tiheda kummi pää kohal, millel õrn lume kord. Sõidad nagu mõnes imepuhtas võivistikus, kus üksteise kõrval tõusevad kolonnid, millel ilustuseks kohati rohelised pärjad. Ja kui sajab veel pikkamööda õrna lund, mis liugleb nii tasa, et saad hinge kinnipidades teda jälgida tükk aega, enne kui ta langeb vaevalt nagu puutudes maa pinnale, kus ta asetub nii kergelt, et vähem tuule-virude viib õhku tagasi heljuma! Hobune norskab kergest sõidust, vaikus nagu ise kajab vastu; orav hüppab üle tee ja ronib kiirelt puu latva, puistades alla kibemeid; saani kerge nagisemine, hobuse karpade tume tümin, kõik sulab kokku mingisuguseks ülendavaks meeleoluks, mis mõjub uimastavalt. Ja nagu kahju on metsateest, kui jõuad suurele teele, kus koormatud reed ja auravad hobused segavad mugavat olekut, sundides neile teed andma, pöörama ja käänama tambitud teel, mille kõrvale pandud aina viitaid, et tuisus leiaks õiget rada hiljaks jäänd rändaja. Ning kui ka metsa tee on laiem, kus lumised puud on aupaklikult kaugemal, kenam on siiski sõita kitsal metsateel, mis varjab vihiseva lume eest, kuna lagedal väljal tuhkjast lumi teel tüütab hobuse, kõle tuul kohmetab inimese. Metsatee on just talvel ilus . . .

Kuid kas teie olete olnud talve tuisus? Tuisus, kus sajab peenikest lund ja vägev tuul tahab sind rabada jalust, et veeretada sind edesi lagedal väljal ühes lume helvetega? Terve ilm vihiseb siis, kisendab, hoigab, nagu kaebaks kõik need miljonid lume

Pärast suurt tuisku „Odamehe“ foto

kibemed, tulles maruga sulle vastu, tungides silmadesse, suhu, igale poole kuhu neil vähegi vabam pääs. Viskaks nagu soola vastu nägu, kannatad-kannatad, tungid edesi, kuid keerad varsi ümber alla tuule, sammudes tagurpidi kidisevas tuhki-lumes. Ei ole ümber ringi midagi näha, kõik kaugemad asjad kaovad lumemõllus, ainult

keerlev lumi piirab alati, koondues mitmesugusteks kimääri- listeks kujudeks. Iga silmapilk lähed kõrvale teelt, kus kõva ikka veel põhi, ja astud pehmesse lumme, mis korjund selgaaetud teele kahele poole. Pole siis lõbus viibida üksinda laialdasel lagedal väljal, sest kui pea ei kaota sa teed jalge alt ja siis ei tea kuhugi minna. Huupi edesi minna teeb tahtmata ärevaks, väsimus tungib tagasitõrjumatult kallale, tampides sõredas lumes. Ja hoidku siis istumise eest: mitmed on istund ja ei tõusnud siis enam. Allika kohad, lahtised jõed, järsud kaldad, kus lumi keerund räästana, — need on tuisu ajal hirmutavad, ja tuisuga ei lähe keegi välja, hää peremees ei aja isegi koera õue.

Ent huvitav on vaadelda ümbrust pärast tuisku. Ei tunneks seda nagu esimesel

Karge päiksepaistene talveilm

„Odamehe“ foto

Suur lumi

„Odamehe“ foto

pilgul. Aegade ääres on suured hanged, millest paistavad välja ainult teivaste ja roigaste otsad; majad on piirdunud kõrgete vallidega, mis ulatuvad räästani; kiviaidadelle on suured laiad valged villased kübarad päale surutud; jõgede, ojade kohad on kadund, nende olemasolu tunnistavad puud, mis kasvand langu veepinna kohal; väljadelt on lumi puhutud tihti musta mullani. Endise lohu asemel on mägi, järsu kalda kohal pikkamööda laskuv kallak. Paar vaikist öökülma, lumi hadub ja „Küll on kena kelguga hangest alla lasta!“ Nii hää on ka kõndida kiduhangel, kus käid nagu linna jalgteel, ilma et jala liikumist takistaks ükski asi. Kui ka mõni kord külmmand kooruke langeb jala all sisse, siis elustab see rohkem kui tüütab.

Kuid suurte tuiskude järele on enamasti ikka mõni päev sulailma, kus lumi rudiseb jala all kui talle pääle astud. Kergelt sõidab siis hobune, sest tee on siis kerge, nagu öeldakse. Aga lastele on sula ilm suur püha. Kas Teie ei ole näind sula ilmaga lumesõda, mida peavad otse võitluse ägeduses poisid, mäe veerul või lagedal väljal? Maast pihuga lund, põlvede vahel surudes vähe kõvemaks ja pall lendab vaenlase poole. Kes paneb siin tähele, kuhu sattub kuul, ainult vaenlaselle on tarvis pääle tungida, või pääletungimine tagasi lüüa, tarvis on aga võidelda. Ja kuulid, pommid lendavad . . . On võitluse tuhin mööda, siis tehakse lahingu väljale ühisel jõul ausammas lumimemmena, millel nukelised käed, mustad sügavad silmad, ähvardav nägu. Ning kas selle ausamba ümber ei ole igasuguseid pallikesi, vähemaid ja suuremaid lume mälestusmärke, nagu neid osand teha noor fantaasiarikas pää?

Kogu loodus muutub sulaga. Metsades paistab sinine vine, mattes enesesse asjade selged kontuurid; sool või madalamas lohus ilmub mustakas lume-lobjakas, milles vastik liikuda, uidates jalgsi metsas. Kuid kas teie olete tähele pannud toredust looduses, mis järgneb enamasti sula ilmale, kui puud ja põõsad kattuvad paksu härmatiseaga. Just nagu oleks keegi raputand kergeid suleudemaid niiskeile puile, rippudes nüüd alla ebemetena, udukarvadena, torpidena. Puud nagu kattuks õrna looriga, kenama puuehtega. Aga tuleb vähe tugevam tuul ja ehted langevad kurblikult alla . . .

Ilusamat pilti on vaevalt kui talvine päike kaob valge lume välja taha. Missuguseid värvide varjundeid ei võta omale sätendav lumi? Punakas, lilla päikese kiirtes, tume neis paigus, kus varjud lühemad või pikemad. Kõik see kirju värvide kokkukõla – kena on

päikese loojaminek lageda lumevälja taha. Kuid mitte pahem ei ole ka päikese tõus hommikul, kus lumeväli otse nagu sätendab kalliskividest, mis läigivad säravate tähtedena päikese kiirtes. Ei tahaks nagu astuda sellele puhtale valgele vaibale, vaated teda arglikult metsa äärest, kus päikese kiired tungivad läbi raaguspuude, tekitades heledaid ja tumestaid lappe.

Ei saa siin tähendada kõike ilu ja kenadust, kuid ka seda kaledust, karedust, mis ainult omane talvele. Talve õhk, talve tööd ja talitused, talve lõbud on täiesti omapärased ja Eesti talve tunneb ainult see, kes teda on igal juhtumisel ning nähtel tähelepannud ja ka – maitsnud.

G. Aavakannu

Talvine õhtu

„Odamehe“ foto

Talvemaastik Lõuna-Eestist

RISTIMINE TULEGA

Albert Kivikas'e romaani vabadussõjast

(4 järg)

Oli juba pime kui edesiliikumise korras Kalmeti mõisa poole sõitsime. Istusime rees vaikivate külameestega, kes midagi ei julendki pärida, sest igasugu teadete küsimine ja andmine oli kõvasti keelet. Ja külamehed, need kinnised ja hirmund mehed, truid igale võimule, olgu ta võõras või oma, nad ei küsind ettevaatuse pärast ka kõige süütumat asja. Võib olla, ei kartnud nad nii meie sõjalist võimu kui just meie laetud püsse regedes, vaatasisid aga vist üldse kohklastelt meie väeosade pääle, tulid küütima suure kurjaga, kui kuhugi enam käsu eest pääsmist polnud. Selle kohkluse pärast tõmbasid nad ööselgi oma läkiläki kõrvad kõvasti maha, et mõni juhuslik vastutulija ära ei tunneks — sest kes teab kumb veel lõpuks ta talu üle valitsema jääb — „punane“ või „valge“. Igatahes parem kui sõrme juba kumbagile ei anna!

„Neidu pallu, musttuhat, tapad ühe jao maha, eks nende asemelle tule jälle uued, Venemaal inimesi küll, keda sa jõuad neid kõike maha nottida,“ lausus üks julgemaist.

„Ega jõua, vajub ku pilv pääle, kaua sa ikki vastu piaks panema, näe iinlasedki toodud iinamaalt appi, varsi kutsuvad viil türklased siia, ku mudu jüst jagu ei saa,“ vastas teine, piipu põidla küünel tühjaks koputades. Ta häälest ja tegumoest kõneles selgesti usk vaenlastesse, kohklus meie jõuetusse ja kuuldus kui noomiks see külamehe hääli läbi pimeduse: mis te asjata jandate, see on ju meeletus, meie üle on ikka ja alati valitsetud ja valitsetakse veelgi!

„Näe, eks nad viiendal aastal katsund niisaati mässata, tulnd sest valla kedagi, mudu inimesi tapeti pallu maha, ega's nüüdki paremat sossi ole.“

Ori oled sa veel jalatallast päalaeni, palju on veel sinu jaoks vitsu ja kiltrekeppe vindumas, sinu koon on ju nende tarvis nagu loodud! Sa oled veel valmis igale kepile suud andma ja ise kaltsude värvlit päästma!

Õo oli pehmevõitu, ainult mõni kraad külma ja külameeste arvamise järele võis oodata ennem sula kui külma. Oli nii pime, et eelmineja regegi ei näind ja pahatihti astus tagumine hobune esimeste jalgadega

eelminevasse rekke, kui see ees jooksult äkki sammu pidas. Talv oli lumetu, künd mustendas, oli eilsest sulast veel kõntsas jääs, lumepuuduse tõttu aga oli öö veel pimedam.

Pahemal pool mürisesid soomusrongide suurtükid, mille hää l tumedana, nagu maaalt kõrvu kostis. Kahtlemata oleks see isesugune hää l õuduse sisendand, kui mitte kaugel silmapiiril poleks näha olnud laengute valgusküma. Need valgusjoad lendasid kui veod või loogad edesi-tagasi, olid seltsiks sellele kumedalle müri-nalle, mis vahetpidamata, lakkamata nagu salajuttu kõneles oma madala bassiga.

Kõik kuulasid vaikides seda müriinat, vaatasid sõna-tumalt seda laiade välkude heitmist, mis nagu vilja valmistas hilissügisel. Seda illusiooni suurendasid veel hobukapjade alt näkku visat lumepibemed, mis mõjusid kui külmade vihmapiiskade puudutused. Kaugel eemal oli piksepilv, löi vätku ja toodustas ning valmistas vilja — inimliha surmasirbile. Need sirbid olid toodud pimedasse maailma granaadi lennu asemete näol, loo-kadena taevasse visat kui pahaendelised komeedid, mis vahetpidamata langesid ja tõusid, sündisid ja surid, nagu salapärased virmalised kord kerkides, kord vajudes, kord lõkatades, kord kustudes. Ainult müriin tuletas meele, et need mitte ainult valgusjoad pole, vaid igas toodustuses lõhkev granaat lendab, inimese elu omale söödaks otsides.

Kalmetis leidsime eest mõisamaja killustet mööbli-ga, lõhut riistadega, riulitelt põrandalle pillut raamatutega ja magat õlgedega saalis ja tubades.

Siia jäime ootama ennist väljasaadet maakuulajaid, kes vaenlase asukoha kindlaks pidid tegema. Neid oodates tukkusime külmades tubades, aegajalt väljas raudteeliinilt pommitamise ilutulestust vaatamas käies.

Ja jälle, nagu marusööst, nagu äkiline surmaaima-vate kirgede puhang, läks tants lahti. Leidus siingi moonakatemajades tütarlapsi, kes nagu iseenesest mõisa ilmusid, uusi sõdureid vaatama, vanu unustama, võitjaid kaema. Eile olid nad vist tantsind puna-väelastega, täna aga leppisid samuti valgekaartlastega. Ainult mahalastud karjamehe tütar puudus, oleks seegi ehk praeguses frondi meeleolus oma isa matusel väsimuseni tantsind, kui ta mitte oma emaga praegu poleks verist isa korjust mõisa saunas mõsknud puusärki panekuks.

Suurtikimüriinat ei võind eral-dada jalgade kobinast vastu laud-põrandat, müra, kisa, kära mattis selle hoopis. Viidi tütarlaps kõn-dima mõisa lumisesse parki, kõneldi uskumatu, rõvedaid sõnu armastusest, mis aga tütarlapse hinge uskumisvõimaluse ja külge-tõmbavuse sigitasid silmapiirilt imelikult vehkivast valgusest ja tumedast müriinast saadetuna, mis sõduri kirest sumbund sosinat sügava bassiga kordas, nagu kinni-tades, nagu tõendades.

Kesköö oli juba hommiku poole kaldumas kui maakuulajad ähkivate hobuste seljas mõisaõue ajasid. Nad olid kindlaks teind vaenlase asukoha ja ruttasid seda nüüd uhkuse ja ülelligse asjalik-

„Odamehe“ kirjastusel ilmud

A. Kivikas'e teoksed:

Sookaelad Külanovellid
hind . . . 40.—

Verimust Sõjanovellid
hind . . . 150.—, 100.—

Verine väits Novell
hind . . . 50.—

Jüripäev Romaan
hind 250.—

Saada igast korralikust raamatukp.

kusega pataljoni ülemalle teatama. Sedamaid kuuldus ka signaalpasuna hädatsev hää l läbi ruumide, tants lõppes nagu noast lõigat poolel sammul, kuna tüdrukud ehmatades, nagu kohutet linnukari, mööda majasid laiaili jooksid.

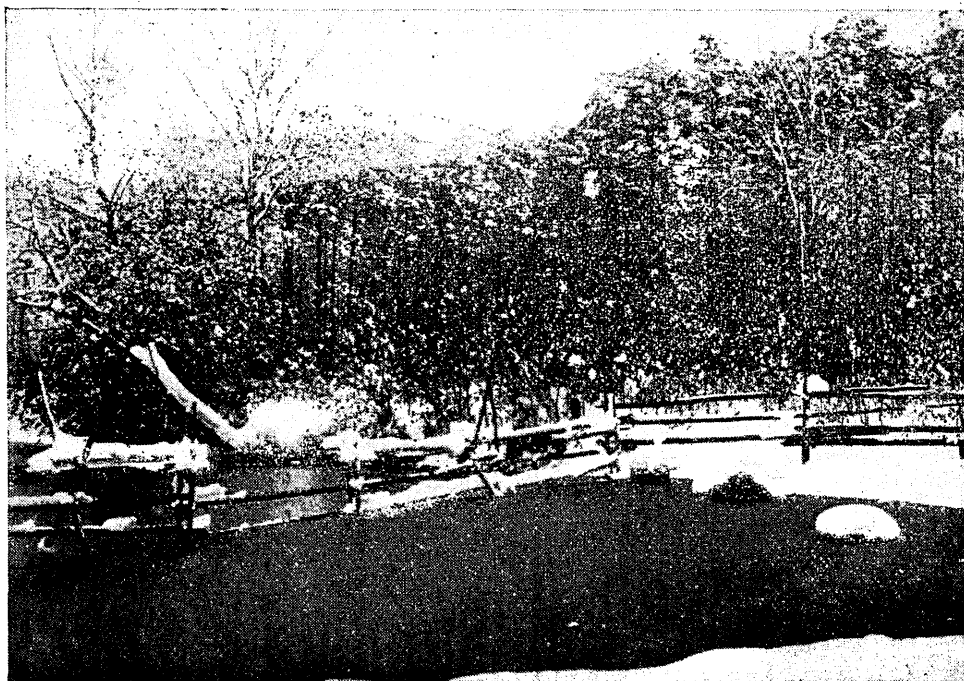
Mehed jagunesid kohe regedelle, asjatumalt kaageldes, vandudes ja kirudes. Ent väljas teel võttis maad jälle sõnatus, mille süüdlaseks oli jällegi see imelik valgus silmapiiril ja seda kajana kordav kume müriin. Ainult aegajalt kuuldus regedel küsimus:

„Kas kuulipritsid võeti ühes?“

„Ühes meiega sõitsid välja, sääl tagapool kusagil.“

Siis jäi küsija jälle vahtima sähvivaid jugasid, mis nagu salaja õuduse tunde sigitasid. Võib olla ei saand see täielikku võimust ainult seepärast, et hobune ree ees nii rahulikult sörkis, kõrvu liigutas ja vahetevahel hooletult puristas. Ainult siis tõusis tagumistes regedes kisa, kui kütidimees hobust liiga hoidis, hirmu või mõne muu põhjuse pärast üldisest rodust tükk maad taha püüdis jääda. Siis tõmmati püssipäraga hobuselle vastu kindreid, ehk võeti ohjad hoopis külamehe käest ja kihuteti tuhatnelja teistele järele, kuna hobuse omanik hädaldades järele vantsis:

„Ärge looma är' tapke, ta kõhn, põle iva tera saand, kus ta's nii jõuab leekida!“

Esimene varane lumi

„Odamehe“ foto

Jõudsime mööda vanast, hääletumast vesiveskist ja järgnes teekään, kuhu esimesed hobused seisma jäid. Üksa lükkisid järgmised üldisse seisjate rodusse. Tagumised reed löid ärevaks, haarati kindlamini püssid ja kuuldus küsimusi:

„Kus kuulipritsid?“

„Ahelikku!“ kuuldus ees nagu tagasihoitud, surut häääl.

Ning just see, et kamando vabalt ja julgelt ei antud, lisas veelgi peotäie ärevust juure ridadesse ja nagu üks mees, olid kõik korraga kõhuli kraavis. Kuidimehed kihutasid nagu nägemata hundikarja eest tagasi, anti piitsa, ei hoitud enam hobuseid, mis lõhkuma kukkusid ja mehed regedelt pillasid.

„Edasi!“ kuuldus ees jälle sama tagasihoitud ja surut häääl.

Nagu magneettraua puudutus tundus see häääl närvides, nagu võttis jõu, julguse ja tahtevõimu. Pikkamisi tõusis ahelik korratumalt ja hakkas kuulmatumalt astuda püüdes edesi liikuma.

„Rutem!“ anti nüüd kamando sosinal ahelikku mööda edesi.

Ahelik võttis pisut sammu juure ja tundus kui oleks see värisev ja lõdisev jahimeeste kari, kes verejanulise tiigri või lõvi koopa ligiduses salaja püüab hiilida. Keegi meestest ei nuuskand ninagi, kõhatusi polnud ühtki kuulda.

„Näe, näe, tulevad, tulevad säält!“ karjus äkki hele, hirmund lapse häääl.

Nagu jalust lõõdud maandus ahelik ja kuuldus püssilukkude nagin.

„Tulevad, tulevad!“ karjus ikka veel sama hirmund lapse häääl, milles ma nüüd Keerenski tundsin. Ja nagu

painajast hakkas see häääl südaöös nutma, hädaldama ja valju appihüüdma.

„Vait, mis sa karjud, rumal!“ kuuldus ärev ja vihane sosin. Samal ajal kuuldus tume matsak, nagu rusikahoop vastu pihta või külge.

„Mis sa peksad!“

„Vait, sunnik!“ kuuldus jälle vihast otse kähisev häääl ja matsatav rusikahoop.

Hädaldav lapsehäääl vaikus, kuid nuuksumine kostis veel tükk aega.

Ent ees polnud midagi märgata, alles teravamal silmitsemisel võis näha tuules liikuvat võsa. Ahelik tõusis jälle pikkamisi, üksikute meeste kaupa ja liikus külg külje vastu edesi. Jõuti läbi orust ja hakkas läbi hämaruse paistma aleviku terav kirikutorn, nagu maha lõõdud püssitääk terava otsaga taeva poole.

Orust jätkus poole versta ulatuselt pikkamisi ülestõusev kõrgendus ja lõppes eespool lageda taevaga. Kõrgenduse jalal, madaliku kaldal oli madal õlkatusega ja pooliku korstnaga elumaja. Tulekübetki polnud aknas, kuigi juba ülestõusmise aeg oleks võind olla. Põrutuse pääle ukse pihta, ei tulnud keegi seda avama, lingist tõmmates läks aga uks ise pärani.

Kuid sees oli valgust, tilluke lamp põles lõõri-augus, mis aga seetõttu välja ei paistnud, et müüriinurk otse aknaruutudelle varju heitis. Keset tuba oli suur kahekõrvaga vann, kus juures naine küürutas ja alasti last pesi. Laps naeris rõõmsalt, väikeseid käsi vastu leiget vett pekstes.

Naine vaatas alles siis tagasi kui mehed üle künnise astusid. Ta näis olevat sõduritega harjund, sest siin oli neid olnud tihti, ei pöörandki iseäralist tähelepanu sisseastujaile ja hakkas last uuesti seebise nuustikuga

Rõõmustage lapsi

neile jõuluks „Odamehe“ lasteraamatuid kinkides

Lumimemm. A. Roosileht'i piltidega lasteraamat. Hind 60.–

Nõuandja. Muinasjutt A. Roosileht'i piltidega.

Kullaketrajad. Muinasjutt A. Roosileht'i piltidega. Hind 75.–

Põhjakaru. Piltidega. H. 10.–

Loomade mäss. K. A. Hindrey piltidega lastejutt värsides. Hind 75.–

Kuida seitse rätseppa Türgi sõtta läks. Naljajutt K. A. Hindrey piltidega. Hind 15.–

Sõnakuulmata Zeppelin. Piltidega. Hind 12.–

Saada igast korralikust raamatukpl.

Raamat on kaunim pühadekingitus

**Ostes,
kinkides kirjandust
toetate Eesti kultuuri**
„Odamees“

nühkima. Ühes sissetulijatega aga pahvas uksest niipalju külma, et laps esiti luksuma, siis karjuma hakkas. Ja nagu hoides, nagu hellitades seda habrast olendit, püüdis iga järgmine tulija ust nii võimalikult vähe avada, et vaevalt ise sisse mahtus ronima.

See imelik rahu, toavaikus ja lapse karjumine näis nagu tagasi toovat meeste julguse. Kuuldus naljatusi ja nüüd hakati Keerenskit innukalt narrima. See narrimine oli nüüd tasumaks kogu aheliku heidutamise eest orust üleminekul. Püüti oma naeruväärsust äkilisest ja asjatunast maandumisest puhtaks pesta. Alles siis jäeti Keerenski rahule kui ta viha pärast nutma hakkas ja kaptenile kaebama läks.

Tuli see väsimusest või soojast toast, kus kitsa ruumi päale liig palju inimesi oli hunnikusse tuubit, hakkas kõiki uni vaevama. Saadeti piketid mäe otsa alevi poole välja ja jäädi siin hommikut ootama, et varakult vaenlaselle kaela langeda.

Mehed heitsid, kes seina ääre, kes keset tuba, seljakott päaall, pikali ja jäid juba mõne silmapilgu pärast magama. Ning imelik, inimesed, kes ennist üle oru tulles surmahirmus värisid, põõnasid nüüd magusat und täie rahuga. Vasar oli koguni ahju taha, kõige kuumema koha päale tükkind, kust nüüd ta kõva norin kärbsed laest lendu hirmutas. Või oli see sellest, et keset tuba kaks kuulipritsi seisis (automaadid said 1-sele roodule) laetud lintidega ja külma veega jahutajas. Ärkaski keegi kesk magusat und, maigutas suud ja vaatas arusaamata pilguga ringi, kuid nähes kuulipritse oma ligiduses, pani pää uuesti rahulikult kotile ja magas üles ehmumata edesi.

Need imelikud rahustajad vaatasid aga musta torusilmaga ja pungis kaeladega erapooletumalt ukse poole ning ootasid ainult näppu, mis nende laetud luku külgi oleks puudutand, et kurjakuulutavalt mürisema hakata.

8.

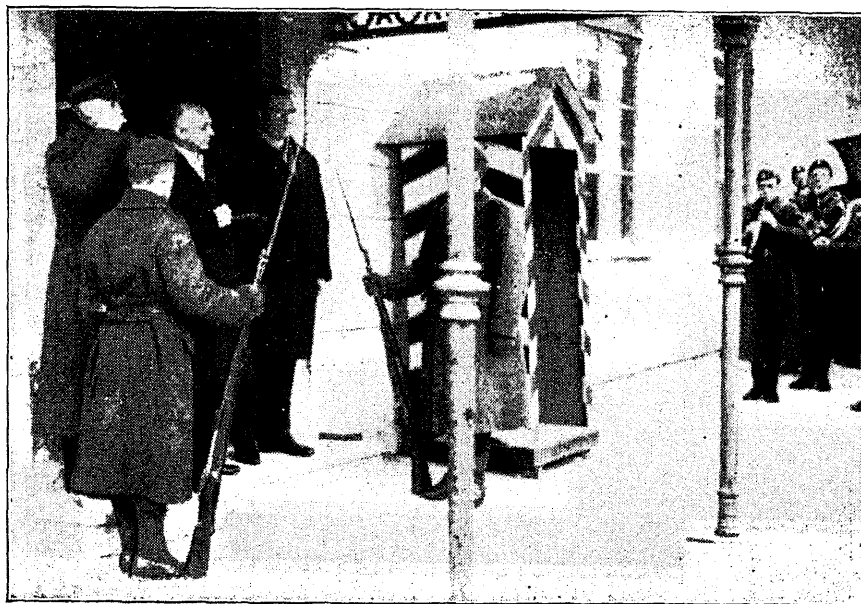
Näis, nagu oleks ma alles vaevalt magama jäänd, kui mulle keegi tugevasti külgi tõukas:
„Üles!“

Kuid see oli unepete, sest aknaruudud olid juba mustjassinised, olin mitu tundi üheainsama sõõmuga, korraiski ärkamata ära magand. Unisena tõusin maast, teadmata, harjund liigutusega võtsin püssi ja

alles väljas, külma õhu puudutusest vastu paljaid käsi ja nagu virgusin täiesti ja kohanesin eellahingulise olukorraga. See frondil olemise teadmine ronis kui vastik tigu mu hinge. Kontrast magusa, rahuliku une ja näruse reaalsuse vahel, kus närvid jälle paratamata peavad kannatama alandavat hirmu, mõjus otse vihasavalt, mida suurendas omakord teadmine, et sellest ei pääse, et see ligineb kui paratamatus ja viskab su isiku vastu tahtmist alatusse ja naeruväärsesse seisukorda. See oli iga-hommikune tunne pärast und, missugune küll pikkamisi kadus, kui reaalsus juba liig ligidalle tungis ja enesekriitika just samade alandavate abinõudega hävitas, mida praegu ise olin ironiseerind ja neednud. Need ärkamise momendid olid alati vastumeelsed, tujusöövad ja peaaegu lailad. Siis tundus selgemini kui kunagi muukord frondielu vastikus (juba äramagat küljeluu ja valutav kaelaluu!), enese suremine, teise tapmise mõtetus, julguse rumalus ja asjatus.

Mehed olid hämarikus ahelikku jooksnud ja ootasid edesiliikumise käsku. Nad olid alles unepõhmeluses, kõnelesid ja naersid põhjusega kõva häälega, rüsesid, tõuklesid ja kepslesid hommikuse lõikava külma pärast. Kuulipildurid tassisid omad riistad keldudelle, hõdrusid käsi, kohendasid tähtsate nägudega aparate ja lindikaste. Ligineva päevavalguse tunne aga lisas julgust, mis õhtul vägisi kaduma kippus tuleva pika ja kestva õö ees. Ning nüüd ei tundund mulle kõik need toimetused ja talitused, püssilaadimised ja kuulipritside kordasäädmise enam asjatu ega ilmaaegne, see sai kui oma mõtte ja tähtsuse. Kottipimedas, kus püssi oma käes ei seleta, sihtrauda ega kirpu ei näe — see masendab usu enesekaitse võimistesse — märkitabavusse. Olukord aga, kus inimene enda osavust ja energiat maksma ei suuda panna — saab asjatuks, nagu saab asjatuks lahingu sõdurille, kellel kesk tuleandmist püss rikki läheb ja ta paaniliselt jooksmas pistab.

Kapteni käsu päale hakkas ahelik märke liikuma, mille kõrguses paistis üksik puu ja selle kõrval meie pikett püssi najale toetades ja alevi poole silmides. Paremal poolt lasti äkki üles rakett, õhtul kokkulepit lahingu algamise märguanne, meie esimese roodu poolt, mis paremal poolt pidi alevi päale tungima.

Ameerika saadiku vastuvõtmine

Foto Rambach

Saadik Coleman oma voilituseid rüüganemalle äraandmas. Välismin. hra Markus (prillidega)

Mäeharjale jõudes nähti alevi pool ärevust; vaenlase väljakaraulid, kes muidugi ka raketti märkasid, tõmbusid nüüd kiiresti tagasi alevi poole, paarsada sammu meist kaugel, haredat võserikku mööda kiiresti liikudes. Ja nagu jahimehed, nähes põõsastikust tõusvat linnukarja, hakkasid kõik käsku ootamata laskma. Ümbrus nagu ehmatas sellest äkilisest raginast, lajatasid metsad, nagu unest ärgates, hommikune videvik aga hakkas paukudest kudisema, nagu hääks kiites, nagu rõõmu tundes, ja näis kui kajaks hämarduv taevaski vastu oma kauge laega. Inimesed olid aga ühe silmapilgu jooksul saand ainult sihtijateks, laadijateks ja triklitõmbajateks. Nad tegid seda hoolega, palavikulise kiirusega, just kui võisteldes, kes rohkem jõuab lasta.

Ainult Heido laskis harvemini, ta tõstis pikkamisi püssi, sihtis kaua üht silma pilutades ja siis alles triklit tõmmates. Ta ei lasknud ühtki kuuli enneaegu, ennegu sihtimise protseduur täiesti lõppu oli viidud, mis teistele aga asjatu ja igav näis: Nad olid perud omas laskmises, paristasid uupi, vaevalt püssi palge tõstes, kui pauk juba naksatas.

Mõned võsastikus jooksvad vaenlased jäid äkki seisma, löid kätega õhku, poetasid püssid ja langesid järsku nagu jalutud kokku. Nägin selgesti kuidas nad kukkusid. Nad põgenesid küürakil end varjates põõsaste

Prints Abdul Medjid (oma tütreaga)
kes Angoora valitsuse poolt kaliifiks valiti

taha, kuid kuuli saades viskusid nende kogud sirgu, käed tõusid nagu kõrgest õhust midagi harali sõrmil püüdes, siis nõtkusid põlved, jalad käisid kindreist kokku nagu noaliikmed ja nad kukkusid nagu järsu ja kõva hoobi saades lagipaika hunnikusse kui kotid.

Nähes langevaid vaenlasi läks laskmine sellest otsegu ärritusest ja osatusest veelgi ägedamaks. Kuuldus kisa, karjumist, mis tuli nagu joobnud ja elajalikest

kõrdest müürgavana ja hullustusena. Kogu ahelik oli püsti tõusnud ja suures hasardis iseeneselle märkamata laskmise kestes sammu kümme edesi liikund.

Ainult Vasar oli mõnikümmend sammu ahelikust taga, ta lamas sääl kõhuli, nina lumes, püss kõrval ja värisest vist surmahirmus kui haavaleht. Ajuti tõstis ta lumest oma kahvatand näo, ent laskis selle alla juba järgmisel silmapilgul ja jäi lebama oimu liigutamata nagu surnu. Ehk ei aimandki ta, et praegu mingisugu hädaoht ei ähvarda, sest vaenlased ei saand aega omas paanikas ühegi kuuliga meie rahe päale vastata. Vasaralle ei tulnud aga vist laskmist meelegi, ja säält, kus ta praegu lamas, mäekühmu taga, ei paistnud silma ükski vaenlane, päale selle oli ta ees meie ahelik, mistõttu tal oli laskmine täiesti võimatu.

Nagu hundid, kes sikutalle verilõhna haistnud sööstus ahelik taganevale vaenlaselle järele, jõudis võserikku ja kiirustas sääl üksikuid pauke raksatades edesi. Tagasi vaadates nägin Vasaratki silmnäolt järele jooksvat, kuid ta hoidis aheliku ja oma vahel ikka viiekümne sammulise distantsi. Nähtavasti ei julgend ta kaugemale siiski jääda ega ahelikku hoopis silmist lasta. Ta jooksis edesi sama kiiresti kui ahelikki, ainult viiskümmend sammu hiljem. Legendikul, kus ta ahelikku kaugemalt nägi, suurenes ta distants koguni kahe või kolmekordseks; võsas aga, kus ta eelminejad silmist kartis kaotada, tuli ta meile paarikümme sammu lähedusse.

Võsa lõppes lund kuhjani täisoleva kraaviga ja künklike karjamaaga. Paarisaja sammu ulatusel oli lage, selle keskel väike kinnikülmand oja, siis aga tuli jälle otse alevi ees tihe lepavõsastik, millest üle olid kasvand üksikud männad ja kuused. See oli alevi tagumine külg, siit viisid sinna ainult jalgteed, ei aga ükski sillutet maantee.

Vaevalt olime ühest lepikust välja jõudmas, kui vaenlase põgenev valvetõke oli juba teise metsa jõudnud, mistõttu kapten laskmise keelas. Mõned põgenejaist olid oma ranitsad ja sinelid seljast heitnud, mis nüüd üksikutena tombukestena siin-sääl legendikul vedelid. Püssi oli aga ainult üks neist siia võsa serva maha visand.

Juba olid mehed seda „soomust“ kui hagijad saaki korjama minemas kui hõigati:

„Ahelik tuleb!“

Kui külm vesi karastas see ütlus hasarti sattund mehi ja nagu salajast käsku kuuldes otsis igaüks omale lumest väljapaistva mätta ja heitis selle taha kõhuli. Ivakese aja pärast ilmus vastupoolsest võsast pikk vaenlase ahelik ja jäi legendiku ääre paha aimamata seisma. Keegi neist vahtis binokliga üle võsa meie seljatagant paistvat lagedat mäekühmu — nähtavasti ei aimandki nad, et meie vahepääl nii lähedalle olime jõudnud.

Esimesel silmapilgul ei lasknud meie ahelikust ükski püss, võib olla, eksitas see, et need inimesed sääl võsa ääres nii rahulikult seisid ja kaugel olevat mäge vahtisid. Kardeti nagu seda vihast looma kuulidega ärritada.

„Mis te' vahite? Tuld!“

Ja nagu liig pinguli kistud terasveo katkemine prahvatas järsku kogupauk. Nagu jalust löödud, kukkusid mõned mehed vastase ahelikust, nende hulgas ka binokliga mees. Otsegu surnutelle järele aimates

Rahvameri tervitab uue valitsuse väljakuulutamist kemalistide riigihoone ees Konstantinoopolis

maandused ka elavad ja siis hakkas meie paukude vastuseks sääil eespool võsaservas nagu mingi helisev kamm plagisema. Püssikuulid ilmused oma viledega pääkohale, sipsusid läheduses lumme ja ragisesid leparaagudes. Ikka uued ja uued järgnesid neile vahetpidamata, esimesi tagaajades just kui üliirõõmsad vilemehed, üksteisega võidu kiunudes.

Hakkas jälle piinama vastik, alandav ja vihastav surmahirm, vajutades nagu ilget kitti närvikavva ja ajju. Tõusis aga ka sedamaid metsik viha vaenlase vastu selle teotuse ja alanduse pärast.

„Kuulipritsi! Kuulipritsi!“ karjus keegi nagu appi, nagu hädaldades hirmund näoga.

Samal silmapilgul kuuldus aga tige, vihane ja otse matemaatilisel ühetasane ja kõrvulukustav parin. Vaenlase ümisedvad mesilased lakasid sedamaid lendamast, näis kui oleks nad talvine külm korraga halvand, kuna igas südames turgatas rõõm selle kurja riista ja otse armastus nende vastu, kes selle sääil mürisema olid pannud. Püssimehed olid nüüd unustand kõik näaklemised ja narrimised kuulipildurite vastu ja tundsid neid praegu otse jumaladena, otse päästjatena.

Kas oli see äkilisest julguse juuretulekust, või sellest, et ükski praegu vaenlase kuuli undamist oma pääkohal ei kuulnud, olid kõik põlvili ja lasksid rapakalt ja ruttu kuul kuuli järele, vaevalt püsse laadida läbedes.

Kuulipritsi hammustas viimse paugu ja jäi järsku vait — lint oli läbi. Uus kartus löi mehehingedesse ja nagu iseenesest osutusid nad jälle kõik ninuli mätaste taga lumes. [Ees]aga näis vaenlane alles nüüd rahutuks

saavat, kogu aeg oli ta vaikides kuuland kuulipritsi sõimamist, nüüd, selle vaikides, hakkasid nad üksa võssa tagasi roomama.

Ivakese aja pärast tuli sääilt üksik kuul ja juba hakkas neid jälle tulema kui mesilasi paarikaupa ja kümnekesi. Need aga jätsid oma lennu kohe kui kuulipritsi uuesti kurjustama ja ähvardama hakkas. See oli kui vana tige isa sääil kraavinurgas suure halli kivi taga, kes üleannetumatega sõitles. „Üleannetumad“ vaenlase kuulid kuulasid aga teda ainult niikaua, kunni ta karkis, lõpetas ta aga oma vihavalingu, kui juba ilmusid jälle ärritavad mesilased, kes häämeelega ta kurjustavasse suhu ähvardasid lennata, et tülitavat sõimu üldse lõpetada.

Nii kestis see umbes tundi pool, kui vaenlase pool hakkas kostma samasugune parin, mis siia ulatas aga ainult ketravana klõginana ja sedamaid lendas vidisev sektor üle aheliku ja ragises nagu meeletu võsastikus. Vaenlane oli vist vahepeäl alevist omale kuulipritsi appi tõond ja hakkas nüüd hoolsasti selle häid ja hirmuäratavaid omadusi meie vastu tarvitama. Ning nüüd hakkasid kaks kuulipritsi vastastikku ja kordamisi üksteisega heitlema. Lõpetas üks, algas teine omakord. Rõõmsad, vidisevad kuuliparved lendasid võssa, need olid pigemini sidisevad pääsukesed kui surmavad tinaterad.

Seda rõõmsat siutumist oleks päris naeratuslega kuulda võind, kui mitte ahelik, rida lamavaid inimesi nende all surmahirmus poleks värisend ja rahutult siia ja sinna viselnud. Kuulipritsid aga heitlesid reegli-päraselt nagu kaks kaardimänguri, kumbki teinepool lumise lagendiku lauda, võit, va banque, inimeste surm.

Oleks mõlemad kuulipritsid vastamisi vahetpidamata lasknud, mitte aga üksteist äraoodates, kordamisi, vast oleks siis ehk selle alandava ühtesoodu kestva surmahirmuga siinsamas mätaste taga kohanendki. Ent nüüd alanes see oma kuulipritsi parisedes peaaegu nullini ja tõusis masendavaks vastase oma lastes. See oli kui alaline ülesalla tõukamine, kahtpidi kiskumine,

TAVET MUTSU

TEAATRI KIRJANDUSE
JA TARVITUSTE KESKLAJU
VABADUSE PLATS N°1

RAAMATUKAUPlus JA
LAENURAAMATUKOGU
KONETRAAT 1-78

TALLINN

närvide rebimine ja poolekstõmbamine, nagu korrapäraselt jääkülma ja tuulikuuma vee kaela valamine. Nii ei saand veel harjuda ega kohanedada kumbagagi, kui juba uus sööst põletust närvikavva viruteti. Kord tuli, kord jää, kord tuli, kord jää ja nii lõpmatuseni kord üks, kord teine.

See on saatanlik närvide rikkumise põrgu, kui see kestab kuid ja aastaid, imetervendav massaash, kui ta korduvus piirdub ainult mõne korraga.

Parajasti laskis vaenlase kuuliprits, ta sektor küünis seekord õige madalasse, puutus kõrgemaid mäntaid ja konaruse harju, kust ta lund sorukestena üles viskas. Järsku kostis läbi plagina ja vidina imelik, luini ja lihani tungiv hää!

„Oo—oo—ooh!“

See tuli nagu sureva hobuse kõrist. Ta kuuldus tükki maad aheliku taga ja vist igaüks tundis otse instinktiivselt selles Vasara hääle. Ent keegi ei julgend tagasi vaadata, nagu kartes näha mingit hirmsat ja kohutavat, ka siis veel mitte kui vaenlase kuuliprits lindi oli lõpetand. Ja nagu vastukaaluks sellele sise-misele tundmuselle käis püsside pragin kõrvulukustavalt, tihenedes ja järjesti valjenedes. Kuuliprits hakkas peksma kui pöörane, lõpetas lindi ja algas uut vaenlase omaga ühel ajal. Nagu viimses surmaheitluses, nagu viimses pääsmise lootuses kummutas igaüks kui palju vähegi jaksas ja suutis.

Vaenlase kuuliprits vaikis kesk linti, kuna meie oma vihaselt, nagu marutõves edesi paristas. Lindi lõppedes laeti uus lukku, kuid vaenlane ei vastand ka nüüd.

„Laskmine jätta! Edasi! Vaenlane taganeb!“ kuuldus kapteni karjumine.

Tõusime maast, kuid nagu üks mees vaatasid kõik enne minekut nagu sundi tundes tagasi. Ent kohe pöörati näod kõrvale, nagu oleks nähtud mida vaadata ei või, mida vaadata sugugi tarvis pole. Ning ruttu, nagu oleks sinne koht rüvetatud, teotatud, pöörsid kõik kiiresti sammule, nagu põgenedes kui viirastuse või tondi eest.

Mind määrati sanitari abiliseks ja see oli kõige vastumeelsem käsk mis mulle siia maani täita oli antud.

Vasar lamas ahelikust mõnikümmend sammu taga, oli nüüd selili ja näis eemalt liikumatu. Ainult oiged andsid tast aegajalt elumärki, või liikus käsi kusagilt mujalt pääd otsides. Papaaha oli tal veel kõvasti pääs.

Astusime tahtmata ligi. Esimesel pilgul nägin suure vereoja, mis nagu tiik või järveke haavatu pääd leotas. Lõpuks aga ei osutundki seda verd rohkem kui peotäie maa katteks. Haavatu lamas selili, hirmund silmad pärani, harva pilgatasid need, ja näis, kui ei ulatakski kulnud neid kaht hiiglasuurt päälüüst väljatungivaid silmamune katma. Ta nagu oli veel kõhnem ja veretum kui harilikult, nina tungis teravamana ja kitsamana esile, kuna ta udemetena nina all ja põskedel kasvav habe nüüd nagu nähtavam ja pikem näis.

Aegajalt kuuldus talt oige ning näis kui ei tunneks ega näeks ta meid üldse.

Võtsin nagu kogemata ta püssi, tahtsin lukust padrunid väljalüüa ja ühes võtta, kuid Vasara püss oli täiesti laadimata, mitte üht kuuli polnud lukus ega rauas.

Järgneb

Esimene Eesti Kinnituse Selts

Asutatud 1866 aastal

Seltsi märk

**Pääkontor: Tallinnas,
Jaani tän. 6. Kõnetraat 785**

**Agendid igas linnas
ja kihelkonnas**

Kõigewanem Eesti kinnituse selts

E E K S

kinnitab igasugust warandust tule vastu 20 protsenti odawama maksu eest kui aktsiaseltsid.

E E K S

wõtab edasikinnitusi vastu wastastikustelt kinnitus-seltsidelt.

Waranduste kinnitused on kindlustatud Seltsi oma kapitaalidega ja edasikinnitustega wäljamaal.

E E K S

kui ühistegeline ettevõtte ei aja taga kasusid — ta siht on oma liikmete-kinnitajate waranduslise seisukorra kindlustamine võimalikult odawa maksu eest.

Iga kinnitaja on Seltsi waranduste ja kapitaalide kaasomanik, kui täieõiguslik seltsiliige.

Palume tähelepanna Seltsi nime ja märki, et mitte ärawahefada teiste kinnituse seltsidega.

VALASKALA KIHV

See oli Fidshi saarte kolonisatsiooni alguses. John Starhearst ilmus Rjua küla missjoni majja ja kuulutas, et ta on otsustanud kanda Evangeeliumi armuõpetuse üle terve Viti Leevu; Viti Leevu tähendab „Suur Maa“ ja on kõige suurem saar saarestikus, kõnelemata muidugi kõigevähemast saarekestest. Selle saare kallastel elas siin-saäl mõni missjonäär, kaupmees, kaldaäärne kalamees ja jooksik valaskalapüügi laevalt.

Armuõpetuse kuulutamise tagajärjed edenesid kilpkonna sammudega. Ristiisku heitnud ja lahkel käel kirikusse vastuvõetud suguharude päälikutel oli halb mood tagasi tõmbuda kui osutus võimalus maitsta oma vaenlase värsket liha. Kui ei taha ise ärasöödud saada, siis pane teine nahka — nii oli saare igivana säädus; kuid polnud mingit põhjust arvata, et see säädus muutuks juba ligemas tulevikus. Suguharude päälikute seas olid sarnased, nagu Tanoa, Tuiseikozo ja Tuikilakila, kes oma eluea kestes sõna tõsisel mõttes mitmed sajad oma ligimestest olid nahka pannud. Kuid kõige tähelepanuväärsem neist oli kahtlemata Ra Undreundre, kes elas Takirakis. Tal oli täielik arupidamine oma inimsööja vägitelgude üle. Hunnik kive ta hurtsiku kõrval tähendas punktipeält kui palju ta inimesi nahka oli pannud. See kivihunnik oli pikk kaksada kolmkümmend sammu ja sisaldas endas seitsetasadaseitsekümmendkaks kivi, millest iga tähendas ärasöödud inimest. Väga võimalik, et see kivide hunnik veel palju suuremaks oleks kasvand kui Ra Undreundre saatuslikku piigilõõki puusa poleks saand ühes Samo-Samo tapeluses, mispääle ta hiljem praetuna kanti Naungavuli söömalauale. Naungavuli kivihunnik oli pisem ja sisaldas endas ainult nelikümmend kaheksa kivi.

Vaevatud tööst ja soetõvest püüdsid missjonäärid oma eesmärgi poole, vahetevahel meeltäraheites ja oodates mingit ilmutust, mingit pühatule märki, mis neile tooks rikkaliku lõikuse missjoni tööst. Kuid saare kannibaalid ei jätnud vastupanemist. Karvastel inimsööjatel polnud mingit tahtmist loobuda magusast inimliha maitsmisest, pääleegi veel, kui seda oli täis kõik kohad.

Sarnane oli olukord kui John Starhearst teatas, et ta on valmis Evangeeliumi valguse kandma üle „Suure Maa“ ja et ta alguses kavatses minna Rjua jõe kaldal olevasse mägestikku. Ta teatus võeti vastu üldise imestusega ja kutsus esile suure ärevuse. Kaks John Starhearsti missjonäärist sõpra püüdsid teda meelitada kavatsusest tagasiastuma. Rjua saare valitseja hoiatas teda, arvates, et mägestiku elanikud talle kindlasti „kan-kani“ teevad, s. o. ära söövad, ja et tema, kui Lotu järeltulija on siis sunnitud mägestiku elanikkudega sõda alustama. Ta aga teab väga hästi, et ta neid allaheitma mingil tingimusel ei jõua sundida. Ja pääle selle, mis takistab neid jõge mööda paatides allasõuda ja kogu Rjua küla paljaks rõõvida? Mis tema siis võib teha? Kui John Starhearst

oma kavatsusest ei tagane ja mägestikku läheb, saab ta saäl kahtlemata ärasöödud ning siis vist kindlasti kuulutatakse sõda, mis hauda viib sajad inimesed.

Siis ilmusid John Starhearsti juure Rjua päälikute saadikud. Ta kuulas nende manitsused kannatlikult, kuid ei taganend omast plaanist karvaväärki. Oma sõpradelle-missjonäridelle teadustas aga, et ta ei otsi mitte märtrisurma, vaid et sisemine hääl sunnib teda väljaminema, Viti-Leevusse tõevalgust viima, seega täidab ta ainult Jumala tahtmise — ja kõik.

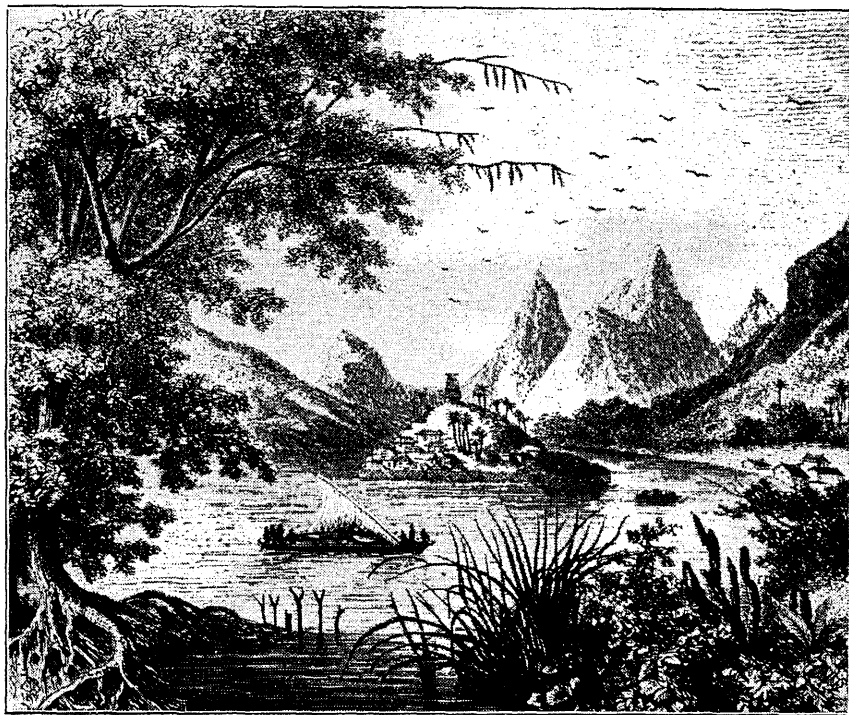
Kaupmeestele, kes kõige enam ta kavatsust häaks ei kiitnud, ütles ta: „Teie argumentidelle ei anna ma mingit tähtsust. Need on tingitud ainult neist kahjustest mis minu ülesande läbiviimine teie ettevõttele toob. Teid huvitab ainult see, kuidas oma kukruid kasvatada, mind aga — inimeste hingede pöörmine patust. Selle pimedada maa paganad peavad päästetud“.

John Starhearst polnud kaugelki fanaatik. Tal oli täiesti selge arusaamine, pääle selle oli ta küllalt praktiline, mispääst ta seda enam uskus oma ettevõtte kordaminekut. Ta juba unistas sellest, kuidas sütitab jumaliku sademe metslaste hingedes, mis pärast laieneb üle kogu „Suure Maa“ merest mereni ja ulatab ka teistele saartele. Ta hallides vagastes silmades ei läigatand fanaatiku metsikut tulukest, neis säras rahulik ja kindel oisus ja kõikumata usk Kõigekõrgema Vägevusse, mis valitseb tema kui tähtsusetu putuka üle.

Ta leidis ainult ühe inimese kes ta kavatsusele kaasatundis. See oli Ra Vatu. Ainult tema üksi julgustas teda ning oli kogun valmis

andma omalt poolt teejuhikdi kunni mäejalani. John Starhearst oli omakord liigutatud Ra Vatu sõprusest. Vist kindlasti oli süttind selle mustanahalise mustas südames, kelle teod olid sama mustad kui ta südagi, särada mingi ümberpöörmise valgus. Ra Vatu hakkas kõnelema koguni Lotu üleandmisest. Tõsi, kolm aastat tagasi esitas ta samasugusegi ettepaneku ja oleks vist peaaegu kristlaseks saand, kui John Starhearst poleks kaasa luband võtta kõike oma nelja naist. Kuid Ra Vatul olid sel puhul oma ökonoomilised ja kõlbilised põhjused. Pääle selle oli ta haavatud missjonääri nõudmisest oma naistest lahtitüeldada — ja siis, tahes näidata, et ta vaba ja aus inime, tõstis oma suure nua Starhearsti lõõmiseks. Starhearst hüppas hooibist kõrvale, haaras metslase ümber kinni ja hoidis teda niikaua kunni jõudis abi. Nüüd aga oli see juba kõik unustatud ja andeksantud. Ra Vatu tuli uuesti tagasi kiriku hõlma, nüüd aga mitte enam ainult kui vastselt patustpöörnu, vaid ka kui kahjatsev mitmenaisepidaja.

John Starhearst sõudis üles mööda vaikset Rjua jõge Ra Vatu lootsikus. Ses lootsikus pidi ta sõitma kaks päeva järgimööda; jõudes aga sinna kus jõgi muutub kuivaks, pidi ta lootsiku alla tagasi laskma. Kaugel eel paistsid tõustes kõrgele pilvi ja

Fidshi

ümbrisetud sinise uduga hiigla mäed, mis kuulusid „Suure Maa“ päämisse mäeahelikku. Kirgliku kannatamatusega silmis John Starhearst neid mägesid.

Vahetevahel palvetas ta, kord enese ette, kord ühinedes pärismaalasest missjonääri Narau omaga. Pärast üksindast palvetamist sai Narau ettepaneku John Starhearsti missjoni teekonnal saata.

„Isand, ma tulen ühes sinuga“, lausus ta.

John Starhearst avaldas suurt rõõmu mustanahkse otsust kuuldes. Kindlasti tahtis Jumal vist päästa sarnase vaimust vaese inimese, nagu Narau.

„Minus ei ole jõudu; ma olen nõrgem Issanda jüngeritest“, lausus Narau juba esimesel teekonna päeval.

„Sa pead uskuma“, lausus talle missjonäär.

Samal päeval, tund hiljem, ujus jõge mööda üles veel teine lootsik, mis ka oli Ra Vatu omandus. Ta püüdis end hoolsasti varjul hoida, et teda ei märgataks esimesest lootsikust. Selles istus Erirola, lähidane Ra Vatu sugulane ja truu teener; väikeses korvikeses, mida ta silmapilgukski peost ei lasknud, oli valaskala kihv. See oli suurepärane kihv, tolli kuus pikk, ebaharilikult proportsionaalne; aja kestes oli ta päälmine kord juba tõmbund kollakas-purpurses. See kihv oli ka Ra Vatu oma. Fidshi saartel toob sarnase kihva ilmumine alati kaasa tähtsad sündmused. Asi on nimelt selles, et valaskala kihvaga on Fidshi saartel seotud järgmine komme. Igaüks, kes ta kingituseks vastu võtab, ei või keelduda nõudmise täitmisest, mis kohe pärast kinkimist esitatakse. Nõudmine peab pühalt täidetama, maksu see kas või inimese elu, ehk tähendagu see kahe suguharu liginemist, ning ükski saarlane ei julge täitmata jätta seda nõudmist kui ta valaskala kihva juba kingituseks vastu võtnud. Mõnikord juhtub, et nõudmise täitmine ainult pisut hiljemakski jääb, ka sel puhul tulevad esile hirmsad ja ootamata tagajärjed.

Teise reispäeva õhtuks jäi John Starhearst puhkama Mongondro suguharu pääliku külla. Hommikul kavatses ta jala minna viinasinetavate mägede juure, mis liginedes said ikka haljamaks ja

külgetõmbavamaks. Mongondro oli väike hääsüdamik vanameheke, lühinägija, elavandi haigust põdev ning ei armastand mingisugu rahutusi, iseäranis sõda. Ta võttis missjonääri vastu väga lahkelt ja häämeelega, kostitas teda söögiga oma laualt ja jisegi harutas John Starhearstiga usuküsimuste üle. Mongondro oli uudishimulik ja rõõmustas suuresti missjonääri, paludes seda jutustada maailmast ja maailma loomisest. Kui John Starhearst talle oli jutustand maailma loomise loo, nägi ta, et Mongondro oli liiasti jrahutu. Väike vana suguharu päälik suitetas sõnatult mõne aja. Siis võttis ta piibu suust ja raputas kurvvalt pääga:

„See pole õige“, lausus ta, „mina, Mongondro, olin noores eas hää lootsikutegija. Kuid mul kulus kolm kuud väikese lootsiku valmistamiseks, aga sina räägid, et kõik see maa ja vesi on üheainsa inimese tehtud . . .“

„Ei, mitte inimese, vaid Kolmainu Jumala loodud“, ütles missjonäär vahele.

„See on ükskõik“, jatkas Mongondro, „kas on siis võimalik, et kõik maa ja kõik vesi, puud, kalad ja mets ja mäed, päike ja tähed kõik kuue päevaga on tehtud? Ei, ei! Kordan sulle, omas noores eas olin ma hää lootsikutegija, kuid siiski kulus mul ühe väikese lootsiku valmistamiseks tervelt kolm kuud. Kõik see on ainult laste hirmutamiseks väljamõeldud, täisealine mees ei saa seda uskuda . . .“

„Kuid mina olen ju ka mees,“ ütles missjonäär.

„Õige, kuid minu pime mõistus ei taipu seda, mis sulle uskuda on antud.“

„Aga mina ütlen sulle, et kõik on loodud kuue päeva jooksul.“

„Nõnda, nõnda,“ lausus vanamees lepitava tooniga.

Pärast seda kui John Starhearst ja Narau magama heitsid, hiilis Erirola pääliku majja ja pakkus talle pärast diplomaatilist jutuajamist valaskala kihva kingituseks.

Vana päälik hoidis seda kaua käes. Kihv oli ilus ja tal oli suur kiusatus seda omale jätta, kuid samal ajal aimas ta ka kingi-

AURUSHOKOLAADI VABRIK

A. S. „**RENOMMEE**“

soovitab mitmekesiseid maitseaineid

Vabrik asub: Tallinnas, Volta tän. 3 - Kõnetraat 21-70

Kontor: Vana-Viru tän. 13 - Kõnetraat 16-72

tusele järgnevat nõudmist. Ja kuigi tal suu vett jooksis nähes ilusat kingitust, andis ta selle siiski põiklevate vabandustega Erirolale tagasi.

Homniku hämaruses sammus John Starhearst mööda metsateed omas suurtes nahksaabastes, ta järel kõndis truu Narau, ees aga alasti tejuht, kelle talle kaasa oli annud Mongondro. Mõnisada sammu eemal sammus Erirola korviga õlal, milles oli valaskala kihv. Ta kõndis missjonääri järel juba nii kaks päeva, pakkudes kingituseks kihva igale suguharu päälükulle. Kuid ükski neist ei võtnud seda vastu. Erirola ettepanek järgnes missjonääri kohalejõudmiselle nii ruttu, et kõik korraga taipasid kingitusele järgneva nõudmise. Nii ei võtnud nad kumbagi vastu.

Nüüd süvenesid nad mägedesse ja Erirola, käänas salajalgrajale, läks missjonäärist mööda ja jõudis enne teda Hatoki suguharu päälükuli Buli külla. Buli ei teadnud veel midagi John Starhearsti varstisest kohalejõudmisest. Pääle selle on valaskala kihv jumalik; see päälük oli aga isesugust ja ta nahk oli iseäranis must. Kihva pakuti päälükulle kõige rahva nähes. Buli võttis kihva vastu istudes oma kallimal vaibal, ümbritsetud oma paremate sõduritega, kuna ta seljataga seisis kolm mustnahalist pikkavarreliste lehvikutega hoolsasti kärbseid eemale peletades. Kingituse vastuvõttele järgnes marusarnane käteplagin ja suur kisa.

„Siia tuleb varsi valge inime,“ algas Erirola, „see on missjonäär, ta saabub juba täna. Ra Vatu igatseb saada ta saapaid. Ta tahab need kinkida oma paremale sõbrale Mongondrole, kuid ta sooviks need saata ühes valge inimese jalgadega, sest Mongondro on juba vana ja tal on halvad hambad. Pane tähele Buli, et alad kindlasti saabastes oleks. Mis aga puutub ülejäänud osasse, siis võib see siinsetele jääda.“

Rõõm, mis peegeldus Buli näol kihva saamisel, kustus nüüd sedamaid ja ta vaatas ehmunud ringi. Kuid kingitus oli juba vastuvõetud.

„Mingisugune missjonäär – see on tühine talitus, millest ei maksa kõneldagi,“ ruttas Erirola sedamaid oma õnnestand olukorda kasutama.

„Jah, muidugi on see sarnane tühine asi, millest kõneldagi ei maksa,“ lausus juba enesevalitsuse tagasisaand Buli. „Mongondro saab saapad ühes jalgadega. Hei, poisid, mingu kaks-kolm teie seast missjonääri püüdma, vaadake, et teie aga saapad ühes jalgadega siia toote.“

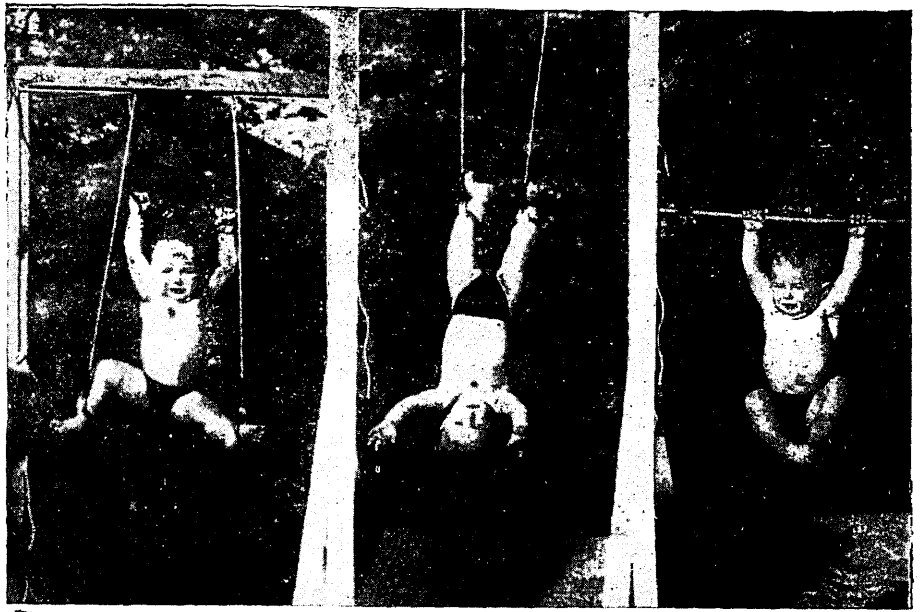
„On juba hilja,“ ütles Erirola, „ta on juba siin.“

Murdes oksakesi ilmus põõsastikust John Starhearst Narauga. Ta kuulsaks saand saapad, mis üle oja minnes vett täis olid jooksnud, pritsisid nüüd igal sammul vesisorukeksi. Starhearst vaatas ümberringi ja ta silmad särasid. Julgustatud kõikumata kindlustundest, millele ligi ei pääsnud mingi kahtlus, oli ta ülendavas meeleolus kõigest sellest mis ta nägi. Ta teadis, et sellest ajast pääle kui loodi maailm, on ta esimene valge, kes oma jala Hatoki pinnale tõstnud.

Pilliroost hurtsikud kuhjusid järskudel mäekülgedel, peaaegu rippudes kiirelt voolava Rjua kohal. Mõlemal pool rohelist oli sügav kuristik. Päike paistis siia kitsasse orgu päeva jooksul vist ainult tundi kolm. Ümberringi polnud näha ei kookuspalme ega banaane, kuigi rikkalik troopika taimestik varjas oma alla kõik, ilustades nagu kerge pärjana kuristikku kaldaid ja täites kõik kaljupraod. Kaugel kuristikus kukkus Rjua vesi alla kaheksasaja jala kõrguselt; mägede õhk mähises ja värises sätendavast kose veehulgast.

John Starhearst nägi kuidas Buli oma majast saatjatega ilmus.

„Ma toon teile häid uudiseid“, pööras teda missjonäär kõnetama.

Kõige noorem akrobaat maailmas

on kümnekuine Teddy Wright Ameerika tuntud kontsertmängijanna poeg. Ta varased akrobaadilised harjutused paistavad olevat silmatorkavalt tagajärjerrikkad.

„Kes teid siia saatis?“ küsis Buli rahulikult.

„Issand Jumal.“

„Seda nime ei tunta „Suurel Maal“, naeris Buli, „missugused saared, missugused külad või orud kuuluvad ta meelevalja alla?“

„Ta on kõikide orgude valitseja“, sõnas John Starhearst pühalikult, „ta on maa ja taeva isand ja ma tuln teile kuulutama ta sõna.“

„Kas ta saatis meile valaskala kihva?“ järgnes häbemata küsimus.

„Ei, mu poeg, kuid ta sõna on kallim valaskala kihvast . . .“

„Suguharude päälükute vahel on juba vanast ajast kombeks saand üksteisele valaskala kihvu kinkida“, segas Buli vahele, „ja sina lontrus julged mägedesse tulla ilma valaskala kihvata? Vaata siia, siin on sinust heldemaid inimesi!“

Nende sõnadega näitas ta missjonäärile Erirolalt saadud kihva. Narau karjatas.

„See kihv on Ra Vatu omandus“, sosistas ta Starhearstile, „ma tunnen seda hästi, nüüd oleme kadund.“

„Väga ilus asi“, vastas missjonäär oma pikka habet siludes ja prille kohendades. „Vist muidugi korraldas Ra Vatu selle seks, et meid siin hästi vastuvõetaks.“

Kuid Narau karjatas uuesti ja taganes eemale sellest, kelle järel ta kogu aeg nii trullit oli käänd.

„Ra Vatu saab varsi kristlaseks“, seletas Starhearst, „ja ma tuln siia, et ka teid kõiki ristiuskusse pöörda.“

„Seda ei taha aga ma põrmugi“, lausus Buli uhkelt, „täna saad sa tapetud.“

Buli andis märku ühele oma vanemale sõdurile, kes nuiaga keerutades ette astus. Narau jooksis lähedasse hurtsikusse, püüdes peita end naiste ja laste sekka; kuid John Starhearst tegi karme liigutuse, hüppas nuiamehe kae alla ja haaras ta ümbert kõvasti kinni. Te heitles praegu oma elu eest, mida ta väga hästi taipas, kuid ta polnud ei rahutu ega hirmund.

„Kui sa mu ära tapad, on see suur patt“, kõneles ta timukalle, sest ma pole kurja teind ei sulle ega Bulile.“

Ta hoidis nii kõvasti metslase ümbert kinni, et teised teda oma nuiadega ei saand lüüa. Ning ta jatkas heitlust oma elu pärast.

„Ma olen John Starhearst“, jatkas missjonäär rahulikult, „ma olen kolm aastat Fidshi saartele armuõpetust kuulutand, mitte aga omakasu pärast, vaid, et saarlastele hääd teha. Mikspärast tapate teie siis minu? Ja mis kasu on teil minu surmast?“

Buli vaatas ühe silmaga kingitud valaskala kihva. Kui ei kellelegi muule, siis oldi temale ommeti hästi makstud.

„Odamehe rahvaraamatute“ seerias ilmus ja on raamatukauplustest saada

Jack London'i põnev
romaan

Juhtumised inimesesööjate saarel

Kolmes
raamatus. Kokku
ligi 300 lhk. Hind: I raa-
mat 30.—, teine — 30.—, kolmas — 15.—

Missjonäär oli tervest alasti metslaste karjast piiratud, kes teda püüdis tabada. Nad alustasid surmalaulu, ja nende kisa pärast polnud kuulda John Starhearsti sõnu. John Starhearst keerles aga nii osavasti alasti metslaste karja seas, et ükski neist ei saand talle surmavat hoopu lüüa. Erirola naeratas, kuid Buli sai vihaseks. „Eemale“, karjus ta, „puudub veel, et naabrid sellest ei kuule— tosin sõjariistus mehi ei saa jagu ühest sõjariistata missjonäärist kes abitu kui kaitsetu naine.“

„Oota, Buli“, karjus kõige tihedamast rabelejate hulgast John Starhearst, „ma võidan teid kõiki, sest minu sõjariistaks on Õigus ja Tõde, pole terves ilmas inimest, kes nende vastu seisaks!“

„Tule siis üks minu vastu“, vastas Buli, „sest mu sõjariistaks on ainult haletsemisväärt nui, sa aga ise ütlesid, et sellega ma sinu vastu ei seisa.“

Metslaste kari taganes ja John Starhearst osutus Buliga nägu vastu nägu, kes toetas kolesuurele, oksliselle nuiale.

„Tule missjonäär ja võida mind“, kordas Buli.

„Ma tulen siiski ja võidan sinu“, vastas John Starhearst astudes pääliku juure hoolikasti prilikliase puhastades.

Buli tõstis nui ja jäi ootama.

„Esiteks, mu surm ei too sulle mingit kasu“, algas ta.

„Las see jääb mu nui teada“, vastas Buli.

Ja ta kordas nüüd seda ütlust iga missjonääri lause puhul, ütles aga ka teravasti silmaspidades, et John Starhearstile mitte võimalust anda enda ümbert kinni haarata.

Ning nüüd taipas John Starhearst esmakordselt et seisab ilmse surma palge ees. Ta ei teind enam mingisugu katset pääsmiseks ainult luges palvet valju häälega, seistes päikesepaistes katmata päega.

„Issand anna neile andeks sest nad ei tea mis teevad. Oh, Jumal, ole armuline Fidshi saartele! Ole pikameelne nende õnnetute metslaste vastu! Oh Jehoova, kuule mind Tema, Oma Poja pärast, Kelle Sa saatsid, et me Su lasteks saaksime! Meie tuleme siia ilma Sinu juurest ja läheme siit ilmast Sinu juure. Maailm on pime ja patune, oh, Jumal! Kuid Sina oled Kõigevägevam, Sa võid teda päästa. Tee lahti omad käed, oh, Issand ja valgusta Fidshit, vaeleid pattudest koormatud inimesööjaid!“

Buli hakkas auldama kannatamatuse tundemärke.

„Nüüd annan sulle vastuse“, mõnises ta ja tõstis oma nui kahe käega kõrgele.

Narau, kes oli peidus naiste ja laste seas, kuulis rasket hoopu ja värises. Siis kõlas uuesti surmalaul ja Narau sai aru et ta armsa missjonääri keha kantakse kuuma ahju. Ta kuulis sõnu:

„Tänage keda tänada, tänage keda tänada!“

Siis kuuldus üldise kisa seast üksik hää, mis küsis:

„Kus on see kes oli vahva?“

Sajad hääled mürisesid vastu:

„Ta kantakse praegu ahju küpsetamiseks!“

„Kus on argpüks?“ küsis jälle üksik hää.

„Ta jooksis ära, et mujal kuulutada“, mürisis summ vastuseks, „ta jooksis ära, et mujal jutustada, et mujal jutustada!“

Narau karjatas ja viskles hingepiinas. Hirmsa laulu sõnad kõnelesid tõtt. Ta oli argpüks ja talle jäi ainult üks üle: minna mujale ja kuulutada John Starhearsti surma.

Jack London

RIIGI UUE EELARVE PUHUL

Meie eelarve tehnika hakkab järjesti täienema. Muu seas tõendab seda see asjaolu, et eelarve kipub juba peaaegu õigel ajal riigikokku tulema.

Rõõmustavaks nähtuseks on, et eelarve tasakaalu sihise areneb, olgugi et mõni silmapaistev tuluallikas enam seda ei anna mis varemalt.

Viimane märkus käib meie tulumaksu kohta. See on kuri-kuulus maks. On ainult tarvis tema nime suhu võtta, kui hulgal meie kodanikkudest hari punaseks läheb. Ja põhjust on seks küllalt. Juba tulumaksu iseloomulised omadused ei ole inimestele meelt mõõda. Tulumaks tungib inimese eraellu, tema majja, mida nii kergesti ei taheta igakord ilmale näidata. Tulumaks aga nõuab seda. Ja kui siis kodanik enesest jõupingutuse abil jagu on saand, siis on maksuinspektor ühes oma kaasakõnelejatega seevõrd teohimuline, et maksuaksjalt saadud andmed pahatihti kõrvale jätab ja maksu üsna uuel alusel määrab.

Meie vabariigi maksuaparaadi juhtidelle näis tulumaks alguses pumbaks olevat, millest riigile suuri sissetulekuid loodeti. Ja tõpolest — tulumaks pigistas. Tema kippus juba varjatud kujul varandusmaksuks muutuma ja patustas maksustamise põhimõtte vastu, mis ei luba maksumaksjate majapidamist seega hädaohtu saata, et temalt takistamata arenemise võimalus võetakse. Sarnase vildaka maksupoliitika tagajärg oli see, et tulumaksust hakati kõrvale puiklema. Tulumaksu üleskrüvimist tuli jätta. Veel enam — tulumaksu tuli alandada.

Kuid kodanikkudel on tulumaksu ees juba hirm nahas.

Prantslastele ajasid suure revolutsiooni otsekehete maksude kõrged astmed (progression) sarnase hirmu pääle, mis neid kunni ilmasõjani tulumaksu sissesäädmise vastu pani sõdimal; kuid on juba kuulda, nagu kavatsesid nad ilmasõjas maksuvusele pääsnud tulumaksu uuesti maha matta. Ka meil hakkavad jutud liikuma, mis sooritavad tulumaksul „kaela kända“. Sarnase nõudmise üleskerkimisel tuleb meele Ungari finansisti Földese ütetus: „Kaudsete maksude tugevus seisab riigikodanlise iseteadvuse nõrkuses“.

Käesolev eelarve toob ametnikkudelle palgakõrgenduse. Oli ka viimane aeg kõrgendada elukallidusest kaugelt mahajäänd ametnikkude palku, mis tegelises elus terava lahkkelina tundus. Palgast elavate kitsikus oli iseäranis terav just riigiametnikkude kestel, sest meie kroonu ei tahtnud palgamaksimisel hääd eeskuju võtta era-ettevõtjatelt. Kuid lõppude-lõpuks oli ta sunnitud seda siiski tegema, sest paremad pään põgenesid kantseleidest mujale. Kahju ainult, et palgakõrgenduse operatsioon valitsusel ei ole õnnestand. Kuna kõrgemad astmed õige tuntava kõrgenduse saavad, jääb redeli alumises otsas kõik enam-vähem vana viisi. Ja siin ei aita miski muu, kui riigikogu peab valitsuse kavatsust hakkama alt otsast pääle paikama.

Kuid on osa eelarves, millega raske leppida — see on meie haridusministeeriumi oma. See kõneleb meie kultuuriministeriumi verevaesusest. Kuigi eelarve ka siin kasvu näitab, tuleb see siiski kaugelt suuremas osas palkade kasvu arvele kirjutada. Kunst ja kirjandus ei leia tarvilist tähelepanu. Isegi teadus, mida meieaja praktilised rahaministrid siiski hinnata peaksid suutma, peab vaeselapse osaga leppima. Näit. palus ülikool füüsikaalse keemia laboratooriumi jaoks kolmveerand miljonit, kuid see summa kustutati rahaministeeriumi eelarve komisjonis armutat maha. Ei aidand seegi, et ülikooli valitsus protestiga vabariigi valitsuse ees esines. Jäägu füüsikaalne keemia kas või üsna õppimata, kui aga saaks mõni mark kokkuhoida! Sarnase arusaamise juures nende keskel, kes eelarve kokku säädsid, võib meil ülikooli oma tuleviku pärast tõsiselt mures olla. Ja kibeda pilkena kõlab, et Plato juba aastatuhandete eest sellest kirjutas, kuidas hariduse edendamise haru juhataja riigis kõige tähtsama valitsemise asutuse juhiks olevat!

Rahaminister vastab lühidalt — ei ole raha! Kokkuhoidmine ei ole paha asi. Ka mina ei ole selle poolt, et riigi väljaminekuid tuleks suurendada; kuid eelarves leidub kohti, kus väga hästi võiks kärpida. Seda tehtagu ja sellest saadud summad mingi meie kultuuri arendamiseks.

Praegune eelarve vastab rahaministrile: haridusministeeriumi summade suurendamiseks raha on!

K. Kornel

PIIRITA - ÜLEMISTE KANAAL

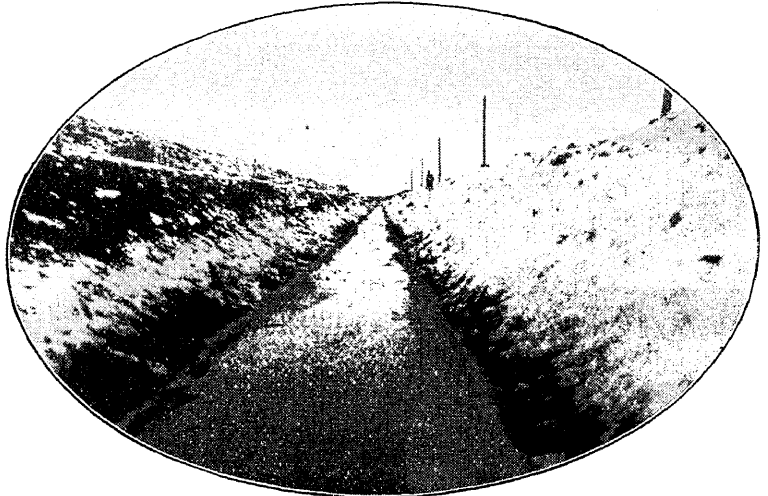
Inshenäär H. Pfeil
uue kanaali kaevamistöölle
juhataja

Kanaali Ülemiste suu. Tee kohal näha uus sild

Uus kanaal, mis veenapile Ülemiste järvele vett juure peab tooma, on pikk 10,5 kilomeetrit ja sügav kunni 3 meetrit. Kanaal läheb turbaraba, soo ja pääasjalikult läbi raske savimaa. Soised maakohad, kust uus kanaal läbi läheb, tõmbuvad veest tühjaks ja saavad kõlblikuks tarvitamisele. Kanaali läbi võidab seega kogu ümbrus. Ülemiste järvele tarvisminev vesi pumbatakse Piirita jõest kahe toru kaudu 4—5 meetrit kõrgemal olevasse kanaali suhu, kus ta kogu kanaali kestusel 2 meetrit 70 kukkudes järve voolab. Kaks tsentrifugaal pumpa, mis kumbki minutis 12—15 kuubikmeetrit vett võivad pumbata, käivad elektromootoriga, mis oma voolu saavad Puupapi vabrikust. See vool ulatab kunni 15.000 voldini.

Kanaali kaevamine algas 1-sel mail 1922 ja lõppes 15 novembril samal aastal. Läbistikku tarvitati sääljuures 300—400 töolist, kelle arv ajuti tõusis 800-ni. Tööd raskendas omalt poolt ka ebaharilikult vihmane olev suvi.

Kanaal läheb läbi turbaraba

Kanaali algus Piirital. Taga pumbamaja, lähemal elumaja.
On näha kaks toru, mille kaudu vesi Piirita jõest kanaali pumbatakse

Proovipumpamised õnnestasid hästi ning nüüd on Ülemiste järv veerikkuse poolest kindlustatud, mis ka ühtlasi Tallinna elanikkudel tihti siia maani ette tulnud veepuuduse hädaohu kõrvaldab.

Kanaali kaevamise koguväljaminek — siia juure arvatud pumbajaama ja masinate sissesäädmine, ühe elumaja, kõrvalhoonete ja 13 silla ehitamine — on ligi 30 miljoni.

Tööde juhatajaks oli kanaali kaevamisel ehitusinsshenäär H. Pfeil, kelle pildi toome samal leheküljel ülal ovaalis.

LIIVLASTEST

Kui prof. Kettunen sügisel 1921 käis Läti pääministeri Meierovitzi jutul meie paarituhandepäise liivi vennasrahva kultuurilise autonoomia asjus, siis võeti ta vastu kõigesuurema lahkusega ja kinnitati, et tehakse liivlaste omapärase alalhoidmiseks kõik võimalik, sest neile, lätlastele, endilegi olevat kultuuriliseks avasjaks alahoida Kuraranniku ribal see, nii öelda, elav etnograafiline museum. Selle teostamiseks ei arvand prof. Kettunen esialgu muud vaja kui liivi ranniku eraldamist sisemaast omaette liivi vallaks ja sai vastuseks, tehku ainult liivlased seda ja nende tahtmine leiab loomulikult täitmise.

Tervelt aasta on möödud. On kõneldud nii tihti vähemusrahvastest siinsääl, kuid vaadakes kuidas on arenend aasta jooksul liivlaste asi! Et liivlased tahavad tõsiselt eraldumist iversevaks, seda näitavad juba üleliigagi selgelt: kolm aastat peetakse lõpmata koosolekuid, valitakse saadikuid ja saatkondi, kirjutatakse pikki palvekirju ega olda küllalt tagasihoidlikud pahandamast lätlaste vastutulematuse üle. Ja sugugi mitte ainult liivlased, sama tormised on ka ranniku lätlased valla nõudmises, sest rannavalla tarve on tingitud juba puhtmajanduslikkudest oludest: liig kauge, liig eraldatud, liig omaette huvidega ja eluga on rannik seks, et teda kõita vägivaldselt sisemaa külge. Juba tsariaegne bürokraafia sai sellest aru ja kavatses ranna eraldada sisemaast, mis jäi kahjuks ilmasõja süttides tulemata. Läti demokraatlik valitsusaparaat aga ei mõtlegi enam teostada seda, mida rahvas ise järelejätmatalt nõuab. Liivlaste häda ulatas juba otsaga Eesti ja Soome avaliku arvamiseni: ilmusid artiklid ajakirjanduses, „Helsingin Sanomat“ tõlkis länavu kevadtalvel isegi kellegi sündind liivlase olukorda paljastava kirja. Nüüd lõpuks hakkas ka läti ajakirjandus esimest korda huvituma liivi eladatahtmisest (paari aasta eest oli ta liivi rahva kuulutand väljasurnuks!): läti päevaleht „Brihva Seme“ avaldas 14 juunil s. a nr. 130 artikli, kus mõnitatakse isetead-

Liivi suurim sõnalise vanavara jutustaja

„Vesi paisub“

Veetõus liivi rannikul on nii kiire, et mõne minutiga tõstab paadid ja muu vara lagedalle merele, (scepärast ruttab veetõusul ka kogu küla silmapilk rannale päästma oma teist kodu

valt soome ajalehe kirjutust, mille allikatebeldatakse keegi Soome kolind läti mõisnik, kelle huvides töötavat liivi rannikul üks paruni peni. Ja sellega maetakse liivi vähemusrahvuse küsimus läti ajakirjanduses jällegi maha. Samal juuni kuul jõudis liivi delegaatidelle ka lühike vastus siseministeeriumi omavalitsusajade departemangult: rannavalla projekt ei kannu välja mingisugu kriitikat ja jääb tähelepanemata. Mis viga, mis puudu, mis vaja teha, et vähemalt tähelepanedaks — pole juhatust ühe sõnagagi. Ja sellega on liivi vähemusrahvuse küsimus maetud ka läti valitsuse poolt.

Veelgi väljakannatamatuks, nii kaebavad liivlased ühestsuust, on kujunend vahekord koduse ülemusega: siin otse kiusavat neid läti sisemaine vald, nagu, tõsi, juba aastakümneid. Enam kui kolm aastat olid liivlased väljaetud ilmasõja aegu rannaküladest ja paisatud üle Läti- ja laia Venemaa, sai hävitatud igasugu aineeline varandus — hooned kui ka riistad, paljaksäsi pidid alustama tagasitulevad liivlased

uut elu kodu varemeil, juba nad kosuvadki aasta-aastalt, ehitavad hooneid ja paate, muretsevad võrke ja tööriistu — ja seda kõik ilma mingisugu abita sisemaalaste poolt. Isegi maksusid ei vähendata, isegi laenu ei võimaldata. Peremees, kes aastaid nälgind Saksamaal sõjavangis, tuleb koju, temalt nõutakse äraolnud aastate eest renti ja maamaksu nagu teistelki ja vald, kes nüüd mõisa asemel maaandja, vald võtab maa mehelt nagu paljult teistelki, et rentida mõnele sisemaalaselle. Ire külas on läind noormees kunagi aastakümnete eest metsatihnikusse, raiund ja põletand, puhastand põldu ja ehitand hooneid, pannud kogu oma elujõu maala-pikesse, millel raugana surra — nüüd ajab vallanõukogu välja selle rauga ja asetab ta kohale elama sisemaalase. Ja need pole kahjuks üksikjuhtumised, kogu rannik käärib nüüd ähvardavas vihas maaküsimuse vastu. Põlised rendikohad mängitakse uutele sissetungijaile, isegi heina- ja karjamaad võetakse käest; Kuolka külas näit jäi tänavu üle 30 lehma-

Kolm sugupõlve liivlasi kalal

pidaja ilma niitudeta, mis jagati kaugeile võõraile kasutada. Läti saadik Soomes tuli küll ju kevadel soome lehes töötama, et saadetakse revidendid kohale, aga kes on siamaani jäänd tulemata — need on revidendid.

Ja ometi on liivigi rahvapeotäiekeses süttind suur iseolemise tung: ei taheta siiski käest anda seda viimist mis jäänd ajaloolisele rahvale ta põlisest maast — rannariba, kus elab see rahvas, rannariba 50 versta pikka ja 5 versta laia nõuab omaks liivi rahvas, et arendada säääl oma elu, oma keelt, oma kultuuri, milleks olemas juba väiksed alged: juba loetakse rannikul harduses liivikeelseid raamatuid ja lauldakse koos liivi segakooris, juba õpitakse liivikeelist näitemängu ja kavatsetakse pidu, liivi rahva esimest äratavat laulupidu, juba loovad lihtkalurid emakeelseid kultuursõnu ja tahaksid ühineda liivi haridusseltsi ümber, mille põhikirigi ju valmis ja ammu saadetud läti ametkohta kinnitamiseks . . . — aga läti kinnitus ei tule, ei tule, ega tule . . . **O. L.**

Liivi „mägitoad“

ilmasõja ajal sakslaste mahapõletatud Piza külas

Eestimaa Tööstuse ja Kaubanduse Pank

Pääkontor Tallinnas

Jaoskonnad: Haapsalus, Narvas, Pärnus, Rakveres, Tartus, Valgas

Telegr. aadr.: „Industriebank“

Aksia-kapitaal Emk. 200,000,000.—

Tagavara-kapitaali Emk. 100,000,000.—

Pank toimetab kõiksuguseid pangaoperaatsioone sise- ja väljamaal

Esimene Eesti Üliõpilaste õpereis Prantsusmaale

Pärja panemine 11 aug. s. a. Pariisis L'Arc de Triumphe'i all prantsuse tundmata sõduri hauale. 1) Saadik K. R. Pusta, 2) prof. Dr. med. L. Puusepp

ÕPEREIS PRANTSUSMAALE

22 juulist — 1 sept. 1922

(Lõpp)

Veel sama päeva hommikul oli ekskursioonil au ühes Eesti saatkonnaga eesotsas prantsuse tundmata sõduri hauale, mis L'Arc de Triumphe'i all asub, Eesti Vabariigi nimel bronks pürg asetada. Pürg kandis prantsuskeelisel pealkirjaga: „Eestlastelt prantsuse sõdurile kes suri isamaa eest.“ Pääle pärja asetamise võeti meid Invaliidide Lossis (L'Hôtel des Invalides) vastu kindral Malterre'i, Colonel Payart'i ja teiste sõjaväelaste poolt, ja näidati rikkalikku oma trofeede poolest sõjamuseumi. Siis viidi meid lossi juures asuvasse invaliidide kirikusse, mis on üks ehtsam oma ehituse poolest. Läbi bronksukse viib trepp alla kuplitaolisesse ruumi, kuhu harilikult rahvast ei lasta; siin asub Napoleon I haud. See koht on igale prantslaselle püha. Keset ümargust rõduga ümbritsetud ringi seisab punakast soome kivist sarkofaag, ilustatud valgete marmorreljeefidega ja 54 vaenlase käest Napoleoni võidetud lipuga. Selles hauas, kuuekordses kirstus puhkavad prantsuse geeniuuse jäänused, toodud 1840 Püha Heleena saarelt, s. o. 19 aastat pääle ta surma; kõrvalolevas väikeses kambriks klaaskasti all võib endise isevalitseja kolmnurgelist müüsi ja sõjariistu näha. Peab nägema, missuguse pühaduse ja aukartusega prantslased neid mälestusi vaatavad. Haud jätab oma massiivse ja soliidse, sääljuures võrdlemisi lihtsa ehituse poolest ning kiriku iseäraliselt efektse sinaka ja kollase valgustuse tõttu väga sügava mulje igasse vaatlejasse.

Igaüks on kuulnud geniaalsest prantsuse riigimehest ja praegusest pääministrist R. Poincaré'st. Seda meest oli mõnel meist võimalik ligemalt tundma õppida pääministri poolt meile eriti määratud audientsil. Veerandtunnilises sõbralikus jutuaajamises avaldas Prantsuse riigimees suurt huvi Eesti ja eriti Tartu ülikooli vastu. Ta soovis Eesti edurikast arenemist, seejuures alakriipsutades Prantsusmaa sümpaatiat ja sõbralikkust meie rahva vastu.

Siin pean veel meele tuletama üht vastuvõttu, mis korraldati „Alliance Française“ ruumides selle pääsekretääri hr. M. Paul Labbé poolt, kellele meie ka palju tänu võgneme endi õpereisi hää kordamineku kui ka sõbraliku vastuvõtmise eest Prantsusmaal. Kirjeldades ülaltoodud pidulikke vastuvõtmisi ei saa ma mööda minna neist, mis meile osaks said Eesti saatkonnas Pariisis. Selles

majas ta peremehe lahkuse tõttu tundsin end kodus, seltsis mööda-saadetud aeg elavates jutuaajamistes jätis kõige parema mulje meie Eesti esitusest sellel armsal maal.

Pariisi külje all on suur surnuaed, kus tuhandete meile tundmata haudade hulgast iga eestlane peab ülesotsima ühe, kus maetud Andres Dido. See mees, keelele mitmekümne aastase Prantsusmaal elamise järele see maa teiseks kodumaaks oli, kes aga sääljuures kunagi oma Eestit ei unustand, oli üks suurematest meie idealistidest. Tema uskus juba kümmed aastad tagasi Eesti iseseisvuse võimalusse, kuid saatuse kuri käsi kustutas selle mehe eluküünla enne, kui ta oma ideaalide teostust näha sai.

Pariisi kirikuteel on suur tähtsus ajaloo kui ka kunsti seisukohalt. Päeva, millal meile Pariisi kirikuid näidati, nimeasime „kirikute päevaks“. Ladina kvartaalis asuvad vanemad nendest, nagu St.-Séverin, St.-Julien des Pauvres, St.-Etienne-du-Mont, millest viimane pärit XVI aastasajast, tähelepanuväärne oma sisemise ehituse, kivist raiatud koori ja sammaste poolest, tähtis aga veel

Tõsisem ja loetavam

Eesti Postimees uuelaastal
päevaleht 67 aastakäik

Rutake „Postimehe“ tellimisega
veel enne uueaasta algust!

„Postimees“ jõuab ilmumise päeval igale poole pärrale, pääle maakondade postiasutusi kuhu ta järgmisel päeval jõuab

„Postimeest“ võib tellida igast postkontorist

seetõttu, et siin asub Pariisi patronessi Püha Genoveva (+ 512), ja kuulsamate meeste, nagu Pascal'i, Rasine'i j. t. hauad. Mitte kaugel Luksemburgi aiast, asub XI aastasajast pärit Pariisi vanem kirik Saint-Germain-des-Prés, mis täielikult parandatud päale seda kui ta kauemat aega oli salpeetri vabriku asupaigaks. Kuigi neis vanades kirikutes ka harva jumalateenistust peetakse, on nad enam-vähem juba muuseumid — palju käib siin vaatajaid-turiste. Igalpool peab olema aga jootraha näpus, ilma mil'eta keegi midagi ei näita. Kunsti ja arhitektuuri poolest mõjub üllatavalt gooti stiilis ilmakuulus Notre-Dame de Paris. Samasuguselt mõjub ka XIII aastasajal ehitatud St.-Chapelle. Kristuse kibuvitsa krooni ja teiste relikvide a'alhoidumisega, mis kaasa ol'ia toond Püha Ludwig kuuendast ristisõjast. Võrdlemisi uus ja meeldiv on romaani-bytsantsi stiilis ehitatud Sacré-Coeur. Siinjuures tahaks veel nimetada kuulust Panthéoni, endist Püha Genoveva kirikut, mis ehitatud arhitekt Soufflot plaani järele. See hiigla hoone, mis vahepääl kirik on olnud, on päale Victor Hugo surma lõpulikult kuulstate prantslaste matuspaigaks määratud; ta kannab ka sellekohast päälkirja „Aux grands hommes la Patrie reconnaissanté“. Päale ehtsate seina- ja laemaalide, mis episoodi Orleani neitsi, Püha Genoveva ja teiste kuulstate elust kujutavad, asub tagaseinas suurepärase François Sicard'i töö, vabaduse sümbooli kujutav Rahvuskonverentsi mälestussammas päälkirjaga „Vivre libre ou mourir“. Pantéoni võlvitud keldrites puhkavad igavest und kuul-sused, nagu Voltaire, Rousseau, Murat, Mirabeau, Berthelot oma naisega, Victor Hugo, Emile Zola, Soufflot ja paljud teised. Trepi kõrval metallist urnas hoitakse alal prantsuse rahvuskangelase Gambetta süda.

Kui vana kuulus kunstinil on Pariis rikas oma muuseumide poolest. Et neid kõiki läbi vaadata seks kulub palju aega, sest mõned neist, nagu Louvre on nii suur, et ta läbivaatamiseks kulub 4—5 päeva. Louvre oma rikkalikku ja mitmekesist korjandus-tega jaguneb 18 iseseisvaks muuseumiks. Ta skulptuuriliste tööde hulgas äratub tähelepanu kuulus Milo Venus'e kuju, mis 1820 Melose (ehk Milo) saarelt leitud ja Samotraakia Nike — laevanina ilustuse kuju. Rikkalikud maalikogud sisaldavad antiik ajast kurni uema ajani kõige suuremate kunstnikkude teoseid; siin võib näha kuulust Giocondat, näha teda salakavala naerutusega, mis aga esimesel silmapilgul ennem pettumust kui vaimustust äratav. Uhke on Trocadéro loss, mis asub oma veekaskaadiga Eiffeli torni vastu — ehitatud hommikumaa stiilis 1878 a. maailma näituse jaoks. Ta sisaldab rikkalikke etnograafilisi ja skulptuuri muuseume. Teine loss, mis 1900 a. ilmanäituse jaoks ehitatud, on Väike-Palee, mis praegu Pariisi linna kunstiväärtuste asupaigaks. Mitte kaugel siit asub Elysée loss, praegune presidendi asukoht, mida meile ka vaadelda võimaldati presidendi isikliku sekretääri ja lossi komandandi lahkuse tõttu. Ehitatud 1718 a. on ta olnud Louis XV, Madame de Pompadour'i, Napoleon I ja teiste suurte isikute asupaigaks. Ei tahaks siinjuures nimetamata jätta huvitavat Cluny muuseumi, mis keskajal vana rooma lossi varemeile ehitatud. Vanast rooma lossist, mis arvatavasti keiser Constantius Chlorus'e ajast (292—306 a) pärit, on praegu järelejäänud veel rooma saunade varemed, mis sääl on asund. Vana- ja keskaja kunstikogude seas võib siin näha huvitavaid metall lukke, milledega rüütlid oma naisi abielurikkumise ärahoidmiseks varustasid, kui nad sõtta läksid. Sest kui lukk ees ja võti taskus, võis rüütel rahulikult sõidada.

Muidugi ei jõudnud me kõiki Pariisi muuseume ja kunstinäituseid läbivaadata. Rohkearvuliste kunstinäituste kõrval on Pariisis üle 40 teatri, milledest osa suveks suletakse. Õnneks on neist tähtsamad, nagu Pariisi Ooper, Théâtre-Français, ka Opéra-Comique suvel lahti ja seepärast oli meil ka võimalus nendega tutvuneda. Rääkimata nende toredusest ja uhkusest, kui ka mängust ja muljetest, mis sääl kaasa sai toodud, torkas siin kõrvu káarrikas teatri kavade, lehtede ja paberrossimüüjate ülalpidamine kes üksteise võidu laulvale hääletega oma kaupa kiidavad. Siin, nagu mujalgi, peab sul valmis olema frank jootrahaks, sellele kes sind kohale juhatab, küsimata kas sa seda tahad või mitte.

Pariisi ümbruskonnast, mis oma loodusilu, ajalooliste mälestuste ning losside poolest laialdast vaatamismaterjaali pakub ja mis korraliku ühenduse tõttu kiiresti kättesaadav, kas elektriraudteed, jõge mööda ehk autodel, tahaks siin nimetada tähtsamaid kohti.

Saint-Denis, kuhu elektritrammiga pääsime, on väike, must linnake 7 km. Pariisist põhjal pool oma 65.000 elanikuga. Elavad siin pääasjalikult töölised. Ei ole imestada, et kiire ja odava liikumise tõttu töölised siit iga hommikul Pariisi kümne kilomeetri kauguselle vabrikuisse tööle sõidavad. Saint-Denis on kuulus oma vana kirikute poolest, kus kuningate hauad. Esimene kirik asutati 469 a. Püha Genoveva poolt ja suurendatud kuningas Dagoberti ajal; ta praegune ehitus on pärit 12—13 aastasajast. Põhjapoolsem kiriku torn on mineval aastasajal välgu läbi purustatud. Päale väärtushku arhitektuuri on ses kirikus hulk vanu kuningate haudu, mis revolutsiooni ajal sääl välja heidetud suurtesse aukudesse.

Veidi kaugemal Pariisist (41 km) asub Chantilly linnake 5500 elanikuga ja kuulsa lossiga, mis vanasti printside Condé asupaigaks olnud, praegu aga „Musée Condé“. Lossi kõrval on suur hüppodroom, kuhu prantslased mai ja juuni kuus toimepandavaile ratsa-võistlustele kokkuvoolavad. Loss on ümbritsetud laia tiigiga, kus luiged ja sajaastased karpkalad elavad. Condé muuseum on õige rikkalik oma maalide, antiik vaaside, ehtesjade, vanade rahade ja raamatkogu (üle 13.000 köite) poolest, maalide hulgas on ka Rafaeli „kolm iludust“.

Mööda Seine jõge pääseb tunnilise sõidu järele väikse auru-laevaga Saint-Cloud'sse. Saint-Cloud loss, mis 1871 a. sõjas purustati, oli Nopoleon III suviresidentsiks. Suur park, mis siit kunni Sèvres'ni ulatab, oma rohkearvuliste kujudega, suurte kaskaadidega ja purtskaevudega on külgetõmbav jalutuskoht.

Lääne pool Pariisist, ka Seine lähedal, väga ilusas ümbruses asub vagane linnake Saint-Germain. Kui tänavaraudeega sinna sõita, peab vahepääl tingimata peatama Ruil'is, sest see koht on tähtis oma lossi, la Malmaison'i poolest, kus elas Napoleon I ja ta naine Josephine päale lahutust ning kus viimane ka 1814 suri. Võrdlemisi lihtne lossike ilma kuningliku uhkuseta oli Napoleon I tööpaigaks, kus isevalitseja vahest puhkamas käis ja palju tähtsaid säadu-eid väljatöötas. Saint-Germain on kuulus ka laia kraaviga ümbritsetud lossiga, kus antiik asjade muuseum asub. Kõrgelt terrassil, mis lossi juurest algades mööda metsa veert 2400 mtr. kauguselle ulatab, avaneb suurepärase vaade Seine orgu.

Fontainebleau linnake 15.000 elanikuga 60 km. Pariisist on tähelepanuväärne oma lossiga, mis Prantsusmaa ajaloo tähtsamate sündmustega seotud. See linnake on ümbritsetud me saga, mis üks ilusamatest kogu Prantsusmaal. Fontainebleau loss, ehitatud Franz I ja Heinrich IV ajal, pole oma lihtsa välimusega just iseäranis meeldiv. Kuid seda rohkem aga oma sisemise ehituse poolest. Siin on Napoleon I toad ampiiri ajast pärit mõõbliiga, selle seas laud, millel Napoleon I 5 apr. 1814 a. oma troonilt lahtütlemise allakirjutas, N. magamistuba, töökabinett ja troonisaal; siis Marie-Antoinette'i uhke magamisruum, Maria Medici ja m-me de Maintenon'i toad. Suurepärase pidustusie saal ehk Galeri Henri II ja ruumid, kuhu Napoleon paavst Pius VII kinnipani ta kangekaelsuse pärast.

Lõpuks tahaks mõne sõna ütelda Versailles'ist, sellest prantsuse kuningate uhkemast residentsist. See on linn 55.000 elanikuga, kuhu pääsemine kerge. Kuvõrd elav siin liikumine, võib juba selle järele oustada, et Gare des Invalides't üksi 70 sõitu päevas selle sihis läheb. Üks päev kulus meil Versailles'i lossi aedade, teine

Erna Villmer

Foto Parikas

pühitses hiljuti oma 10-neaastast Estoonia näitelava tegevuse juubeli

Foto Jurich

lossi enese vaatamiseks. Lossist viivad alla parki terrassid, mis lilledesse upuvad ja suurepärase bassäänidega ja purtskaevudega ilustatud. Pargid, mis lossidega oma alla võtavad üle 10 ruutkilomeetri, on tähelepanuväärsed oma rohkearvuliste bassäänidega, millest suurim Neptunus'e nime kannab. Iga kuu esimesel pühapäeval, maist kuni oktoobrini pannakse toime neis bassäänides veepidud, mis igakord ligi 10.000 franki maksuma lähevad. Need veepidud — Les grandes Eaux — mis igakord kümned tuhanded inimesi kokku meelitavad, on oma efektide poolest otse suurepäraseid. Pääle bassäänide on pargis suur riskanaal, mis ühele poole ligi 2 km. pikk ja vanal ajal hoovi-inkondade lõbusõitudeks tarvitati. Pargis asuvad ka nn. Trianoni lossid. Grand-Trianon on Mansart'i poolt Louis XIV käsul Mme de Maintenoni jaoks ehitatud hoburaua kujuline loss. Petit-Trianon'i, mis veidi eemal,

Foto Jurich

Foto Jurich

lasi Louis XV grafinna Dubarry jaoks ehitada. Siin armastadis elada ka Marie Antoinette, Marie Louise j. t. Versailles'i suur kahekordne loss, mis Louis XIV ajal ehitatud oli kuni 1789 prantsuse kuningate residentsiks. 1837 a. sai Louis Philippe'i poolt temas ajalooline muuseum asutatud, mis praegu oma rikkalikkude kogudega terve ehituse täidab. Pääle määratu hulga saalide ja tubade, kus kuningad Louis XIV ja Louis XV elas ja suri, on tähelepanuväärne Galerie de l'Histoire de Française, kus 10 saalis suurtel kuulsaate kunstnikkude seinamaalidel kujutatud kõik Prantsusmaa sõjad 1797—1835 a.; siis suur peeglite saal, kus Wilhelm I enda Saksa keisriks kuulutas ja kus sääloleva laua taga kuulus Versailles'i rahuleping allakirjutati ning õpuks 60 sülda pikk saal — Galerie des Batailles — oma suurepärase lahingumaalidega.

Et meile ka sõja tagajärgi näidata, viisid prantsused meid Reimsi vaatama. Kiirrong tõi meid kahe tunniga kohale. Juba teel võis näha purustatud maju ja linnakesi. Meie autobussid mühasid mööda Reimsi surnud tänavaid. Üheski kvartalis ei leidu vist küll ühtki tervet maja, suurest raekojast on järelejäänud ainult suurtükki kuulidega läbilastud seinad. Reimsi katedraali ees võttis meid vastu vana kardinaal Luçon (v. pilt „Odamees“ № 2 lhk. 75), kes Reimsis ka pommitamise ajal olla eland. Katedraal on tulest tublisti vigastatud ja kaks suurt auku ta laes tuletavad meelega 42 mm. saksa suurtükke. Pääle linnavaremete vaatamist, mis

rusuvalt mõjus, oli prantsuse haridusministeeriumi poolt, kelle esitajana siin viibis hra Henard, suurepärase lõunasõök korraldatud ühes terveksjäänud võõrastemajas. Pärast lõunat järgnes väljasõit autodel Reimsi linna ümbrusse, kus lahinguväljad ja kindlustused asusid. Forte Pompelle, kus juures olla prantslaste ütlemissa järele langend umbes 300 000 inimest, endine suurim kindlus oli nüüd rusuhunnik. Siin vedeles ka teeäres tank, mille vaenlane taganemisel siia maha jätnud.

Lõpuks lubatagu mulle ekskursiooni nimel kõigile neile, kes oma lahke vastutuleku, nõu või tööga selle esimese hästi kordaläind eestlaste õperisile Prantsusmaale kaasa on aitand, tänu avaldada. Kõige päält prantsuse sõbrad, kes Pariisi jäid hra. P. Perroy, pr. A. Warren ja hra. Vriant, kes kuu aega meie saatjateks olid. Südamlik tänu kõigile teistele prantslastele, kes Pariisis kui ka Tallinnas, iseäranis aga hr. minister Gilbert'ile ja kaubandusesitaja hra. A. Tournier'ile. Eriti aga tahaks tänada meie ekskursiooni juhti prof. Dr. med. L. Puusepp'a, kelle vilund juhtimisel meie õperis hääd tagajärjed andis.

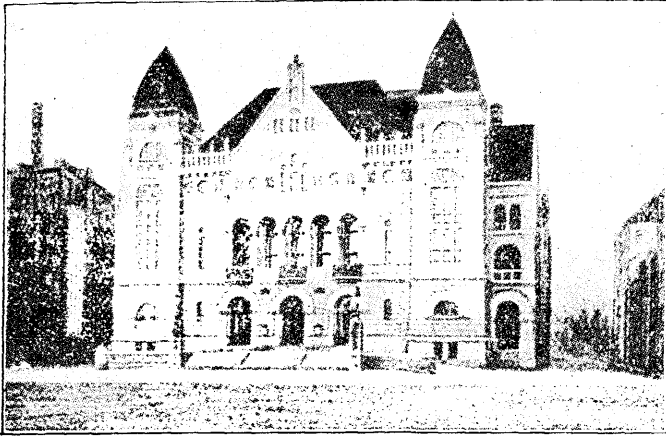
V. Reintal

„Draamateatri“ hooaja algus sügisel 1922

(V. lähem kirjutus selle kohta „Odamees“ Nr. 3 lehk. 138)

Ülal: Stseen „Kuningas Ödipus'est“. Raudade koor proloogist. **Keskel:** Stseen Stseen Rabindranath Tagore „Kuninga kirjust“. Pahe-malt: V. Toffer „Isakese“ osas, A. Ormisson päätegelase & Amali osas, A. Sunne külvavanna osas (kirri käes) ja E. H. Vaks isa Madhavi osas. **All:** Stseen Tagore draamast „Ohver“. Kerjustüdruku Aparna osas pr. M. Türk ja preestri kasupoja Jaisingi osas hra R. Klein.

SOOME RAHVUSTEAATRI 50 AASTANE JUUBEL

Soome Rahvusteaatri maja Helsingis

Umbes samal ajal kui meil rahvusliku ärkamisaja vaimustuses jõuti esimese „laulu ja mängu seltsi Vanemuise“, asutamiseni (1865), oli paremais tingimuses elav hõim säälpool Soomelahte juba nii kaugel, et võis mõelda oma kestva teatri sootamisele. Selle eelkäijaks tuleb lugeda neid tavalisest kunstilisemaid näitemänge mis agar ja tuline Kaarlo Bergbom oma õe Emilie abiga korraldas. Nendega jõuti viimaks publikus nii palju huvi äratada, et 1872 a. mai kuul loodi teatri ülalpidamise selts. Juba samal suvel oli Bergbomil alaline näiteseltskond koos ja 13 okt 1872 võis Pori linnas esimest korda väljaastuda n. n. „Suomalainen teatteri“, mis oma nime hiljem (1902) „Suomen kansalaisteatteri“ks muutis.

Esimene etendus Helsingis oli 2. II. 1873. Ka järgmise 7 aasta jooksul liikus teater veel sagedasti maakonnalinnades, kus soome publik suuremas enamuses ja seega ka enam vaimustavalt ja äratavalt võidi mõjuda kui sel ajal veel kaunis rootsiliikmelises Helsingis. Juba 1873 a. sügisel asus juure ka lauluosakond, mis vähese ajaga jõudis tõusta õige kõrgele kunstitasapinnale, ja vastupanematult enesel hoida rahva huvi ja osavõtu. Kuue aasta jooksul esineti näit. ligi 30 ooperiga üldeuroopalisest eeskavast, nagu „Faust“ (55 korda), „Lucia“ (46 korda), „Sevilla pardur“ (33 korda), „Hugenotid“ (19 korda), „Lucrezia Borgia“ ja „Don Juan“ (18 korda), „Romeo ja Julia“ (11 korda) jne.

Ent kuigi ooper 1879 a. majanduslikel põhjustel juba seisma jääb, võib kõneosakond seda paremini arenda, eneselle saades nüüd kogu valitsuse abiraha (24.000 Smk.). 1879 pääle algabki teatri suur kunstilise tõusu aeg. Umbes 14 a. jooksul tormab ta võidust võitu, sooritades ühe suure ülesande teise järel. Eeskavasse liide-

takse Shakespeare'i, Molière'i, Calderoni, Goethe ja Schilleri, Ibseni ja Björnsoni, Victor Hugo ja Holbergi, M. Canth'i ja Aleksis Kivi, Z. Topeliuse, Runebergi ja teiste tööd.

Nagu üldse soome „ärkamisajale“ algusest pääle pani kindla põhja see asjaolu, et tema etteotsa leidis kohe mitte ükski rahvuslikult innustatud, vaid ka küllalt haritud ja võimelisi isikuid, nii on ka soome teater oma kiire tõusu eest tänu võlgu just oma energilisele juhile Kaarlo Bergbomile. Euroopalise kuulsuse andis aga teatril juba varrakult Ida Aalberg, sügav ja suurevõimeline traagiline talent, kes oma kauaaegsete võõrlemistega Saksas, Austrias, Ungaris ja Skandinaavias võitis igapoolse tunnustuse ja vaimustuse.

Osalt tema abil võis Bergbom ka veel oma tegevuse viimisel ajajärgul, 1893–1905, saavutada eriliselt hiilgavaid kunstilisi võite, nii näit. Sophoklese

„Antigone“ ja „Kuningas Oedipuse“ esitused. Selle ajajärgu tähtsündmus aga oli Rahvusteaatri oma maja ehitus (1900–1902). Korjanduste abil kui ka rohkel valitsuse toetusel (800.000.— Smk.) saadi 1902 aasta aprilli kuuks avatavaks hoone, mille kogu kulud tõusid poolteise miljoni margani. Nii pole tänavune aasta mitte ükski teatri 50, vaid ka teatri trimaja 20-es juubelaasta. Arhitektiks oli Onni

Törngvist-Tarjanne, ehitusmeistriks Nestor L. Eskola. Ehitus, mis oma välimusest romaanistiilisse kalduvate graniitfassaadidega ja nurkornidega on üks linna kõige toredamaist, on ka oma seesmuselt harmooniline ja kodune. Istmeid põrandal ja kahel rõdul on kokku umbes 1000.

Pääle Bergbomi on teatri juhatajaiks olnud Jalmari Finne, Jalmari Hahe, Adolf Lindfors, Jalmari Lahdensuo ja praegu tegutsev Eino Kalima.

Kaarlo Bergbom

Keskel: Ida Aalberg
Pahemal: Jalmari Finne
Paremäl: Eino Kalima

MAX JOHANNSON

Rätsepp-
meister

Peterburist
Äri asutatud
1897A.

Wõtan tellimisi vastu, väljavalik parematest Inglise riietest. Töö alati kõrges häduses, kõige uuemate mudelite järele.

Väljamaal oma alal akadeemia lõpetanud ja sääli juurelõikajana tegev olnud. Peterburis laialt tuntud, kaua aastaid omas äris töötanud.

TALLINN, LÜHIKEJALG 6

Viimaste aastate eeskavust võib eriti mainida hiilgavaid Molière'i esitusi, mis isegi Prantsusmaal huvi on äratand. A. Lindfors'i peetakse üheks paremaks moljeristiks kogu Euroopas. Esituste õnnestuseks on suuresti kaasa aidand ka dr. O. Mannise meisterlikud tõlked.

Käesoleva aasta juubelpidustustel esitati esikteostena kaks algupärandit: Maila Talvio „Viimne talv“ ja Hugo Jalkase luulenäidend „Noor Marius“. Neist võeti kiitusega vastu eriti viimane, kuna esimene kaunis palju paksu verd kuulub olevat sünnitand. Üldse tehakse viimasel ajal nooremate poolt (nii eriti hiljuti ilmuma hakand „Ultra“ nimelises oppositsiooni ajakirjas) Rahvusteatrile ettebeiteid, et ta liig vähe jälgib kõige uuemaid voolusid teatri-alal, esitades isegi näit. mitte Strindbergi, rääkimata mõnest Kaiser'ist, Hasenclever'ist; Zweig'ist või muist modernistidest.

Kuidas sellega ka oleks, võib Rahvusteater igatahes omal juubeli tagasi vaadata pikale ja edu- ning kuulsusrikkale minevikule, ning see ei lase ka uskuda muusse kui sama edurikas tulevikku.

Aug. Anni

REKLAM TAEVAS

Uus reklaami võte

Aeroplaan kirjutab reklaami taevasse

Maa, mis reklaami poolest kõige ees ja kus sel alal kõige metsikumaid võtteid tarvitatakse, on Ameerika. Juba ammu on Ameerika taevast omale reklaameerimiseks tarvitanud. Siiaamaani küll ainult ööseti. New-Jorgi kohal põleb igal õöl ettekujutamatu, pimestav reklaamtulivärk. Siin tarvitatakse huvitavaid ja originaalseid võtteid igamoodi üksteist ületrumbata püüdes. Ilma seda nägemata on aga täitsa võimata ettekujutada – sellest reklaamtulimerest on pilvelõhkujate linn valgem kui päisi päeva. Kuid seda reklaamiala võib tarvitada ainult öösi, kus ta pimeduse surmates mõjule pääseb, päeval aga mõjutaks jääb. Nüüd on aga leitud abinõud, mis ka taeva keskpäeval reklaamikohtaks tarvilikuks teeb. Juba 1910 a. oli inglise lennuohvitseril J.C.Savage'il idee paksu suitsuga reklaamkirju kõrgesse õhku kirjutada. Sel ajal polnud aga lennukunst ja keemia veel niikaugele arenend, et seda tarvitusele oleks saand võtta. Alles nüüd, pärast sõda sai see idee reaalselt võimalikuks. Asi on iseenesest lihtsam kui lihtne. Keemiliselt kokkusäätud suits pumbatakse aeroplaani iseäralisesse ruumi, kust ta tarbekorral toru kaudu väljasurutakse. Lenduril on ainult tarvis suurtes lookjoontes taevas laveerida ning paks suits ta aparaadi järel kirjutab teatud reklaami teksti. Heledal päeval võetakse mustem, pimedatatel päevadel valgem suits. Lenduri ülesanne pole aga iseenesest nii lihtne kui arvata. Lendur peab tähelepanema, et ta kiri alt vaatajalle vastu heledat päikest pole, sest siis ei saa see, päikesest pimestatuna seda lugeda. Ta peab selle teksti ka nii kirjutama, et see mitte ainult ülalt loetav pole, vaid just alt tänavalt. Et kiri aga hästi alla paistaks hiigla kõrgusest, siis peavad tähed vähemalt 300 meetrit suured olema. Üks sõna tuleks siis pikk umbes kaks kilomeetrit. Tekst peab olema kirjutatud ühtlasi nii kõrgele, et ta pilvelõhkujate varju ei jää, vaid et seda viimne kui inime alt linnast lugeda saab. See on hiigla saavutus reklaami alal, sest kui tänavatulbal oleva plakaadi juure ainult mõni inime korruga lugema mahub, loeb aga nüüd reklaami pilvedes terve mitmemiljoniline linn ühekorraga. Sarnane reklaam tuleb mõjuvam kui ei ükski teine. Ja odavam. Sest taeva eest ei võeta veel kuulutustulba maksu.

KINO ÜLEVAADE

Charlie Chaplin

Üleilma kõige populaarsemate meeste sekka kuulub kahtlemata Ameerika filmkoomik Charlie Chaplin. Charlie aga pole sündinud ameeriklane, ta on Inglise alam ja on sündinud Londoni ühes vaesemas ja viletsamas linnaosas ning säälsamas ka üleskasvand. Londonis sai ta ainult kõige hädatarvilikuma koolihariduse ja pidi juba poisikesena vaesuse pärast tänavalle minema omale ülespidamiseks raha teenima. Neljateistkümnne aastasena oli ta juba juukselõikaja õpipoisiks, kuna õhtuti ühest tööliste teatri etendustest osa võttis. Säält liitus ta nõndanimetatud „comedians“ trupiga, ühe sarnasega nagu nad veel vanast ajast tänapäevani Inglise ja Ameerika provintsidest ringi rändavad. Need „comedians“, mis mängivad segapalasisid

Charlie Chaplin ühes uuemas filmis

rüütli-draamadest, pantomiimist, tsirkuse akrobatiikast ja kloun-groteskidest, on oma traditsiooni poolest õige vanad, mõnesuguste tundemärkide järele võiks seda nimetada sugulaseks Itaalia „comedia dell' arte'ga“. Charlie Chaplini esinemiste stiil, mis nii läbiimbund ironiast ja protestist moodsa ilma vastu, tuletab omast olust väga meele „comedians“ esinemistehnikat. Selle trupiga rändas Chaplin mitmed aastad Ameerika läänepoolses osas ringi, kunni ta kord Kalifornias juhuslikult angashemendi ühelt filmdirektorilt sai. Juba selle esimese ülesastumisega, võib ütelda, lõi Chaplin ühe hoobiga läbi, varsi oli ta juba kinotäht ja lõpuks oma enese autor, reshissöör ja direktor. See ütlemata koomiline filmkloun Chaplin on aga väga järelemõtlik ja oma ülesannet põhjalikult ja tõsiselt võttev inimene. Ta uurib ja loeb oma ala kohta käivate küsimuste üle liigagi, ta saadab suurema jao oma öödest mööda sulide ja vaeste linnajaos, et tüüpe näha, neisse süveneda ja siis hiljem kõige võtete peenustega filmi tuua. Ta ei suuda unustada seda noorust mis peab nälgima, varastama ja hukkamine ma suurlinna vaesuses ägavas agulis, säääl, kust ta isegi pärit. Vaatamata seepäälle et ta oma kuulsuse tõttu praegu ääretu rikas ameeriklane, tundub ta viimastegi etteastumistes sotsiaalsete hädade kibedus. See, oma elamuste tragöödia, mida ta väljendab groteskis vormis, on ta omapärarus ja tähelepanekute ning loomisvõime saavutus.

Charlie Chaplin moment-portree ühest Saksamaal valmistatud filmist

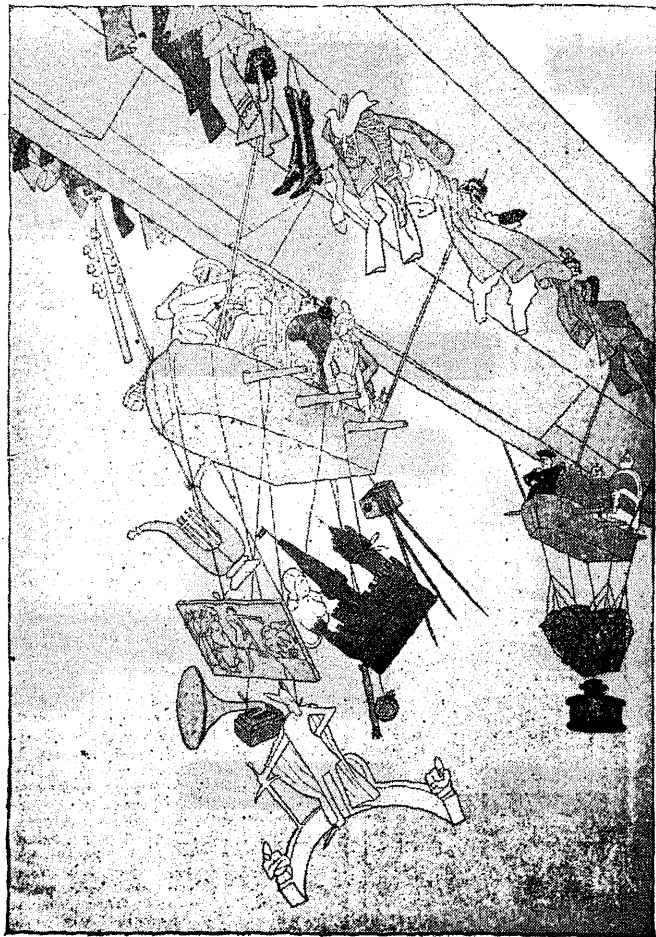

Charlie Chaplin ja Pola Negri kavatsevad peatselt abiellu astuda. Viibivad praegu Ameerikas

Tellige „ODAMEEST“, sellega aitate tõsta ajakirja sisukust ja pildirikkust! Tellimishind leheküljel 154

OLAF GULBRANSSON

Ta on skandinaavlane, sündind Kristiaanias, Norra päälinnas. Juba viieteistkümmne aastasena seis ta tarviduse ees: omale elukutse valida. Ilma pikema järelemõtlemata astus ta kunsti okkalisele teele, sest temas oli sissesündind joonistus-kirg. Juba ta varemad joonistused, lapsea katsed, leidsid hääkskiitvat tähelepanu. Ta esimesed tööd ilmusid Kristiaania pilkelehes „Tyrehans“ ja äratasid oma originaalsusega ja jõuküllusega väljamailgi tähelepanu. Peatselt sõitis Gulbransson Pariisi ja nägi sääl esimest korda elus kunstigaleriid – Louvre'i. Enne Pariisi sõitu polnud ta aga mitte midagi näind, mis ta andi oleks arendand. See oli arenend siamaani täiesti vabalt, ilma mingi koolita ja mõjuta. Ja võib olla ehk jäigi ta andesse just seepärast alles niipalju omapärasust, mis ta teisest eraldab. Et aga sellegipääle vaatamata läbi lüüa, peab tagavaraks olema tõesti suur and, energia ja maitse. 1902 aasta sündis tähtis pööre Gulbranssoni elus. Müncheni kirjastaja Albert Langen angasheeris ta oma poolt väljaantava pilkelehe („buldogidelehe“, nagu üks arvustaja nimetab) juure. Siitpääle algab Gulbranssoni kunstniku tegevus ja kuulsus. Otse algusest pääle jätab ta omad ametivennad varju ja tõuseb kandvamaks „Simplicissimuse“ jõuks. Ta karrikeerib pääasjalikult poliitilisi päevasündmuseid, milles ta oma joonega salvab kui bulldog. Ent kõige selle juures ei kaldu ta kordagi labasusse, ta joonistused on peened, maitserikkad ja tüsedad. Ta vihkab haiglust ja ülistab tervist.

Maailma lõpp komedi aastal

Viimsel päeval kolib Hohenzollerite perekond maakeralt Marsile ja päästab õhulaevaga valitsemiseks tarvisminevad atribuudid. Ühes võetakse ka paar linnavahti ja riiginõunikku, sest Marsil peab rajatama uus Kuninglik Preisimaa

Ning isiklikult on ta kirglik looduslaps, armastab rännata, laiade väljade, metsade ja mägede õhku mida on niipalju ta sünnimaal, Norras. Ja loomi — neid ta armastab. Ta Müncheni korter on täis koeri, paabulinde, kakaduid, kilpkonne j. n. e. Inimesega ei lepi ta aga vist kunagi, talle on neist niipaljud ainult tarvilikud, kuipalju nad karrikatuuri materjaaliks kõlbavad.

Olaf Gulbransson on üks neist kunstnikkudest, kes teatava laadi loovad. Ta on selle karrikatuuri alal teind. Keskpärased anded, kel vähe loomulikke leidlikkust, satuvad tihti sellesse võrku. Gulbranssonil on järeleaimajad, jälgedeskäijad nii mitmed silmapaistvamadki talendid. Ning meil Eestiski, tuletavad nii mõnegi noorema karrikaturisti tööd oma laadi poolest Gulbranssoni omi meele.

Kahjuks ei saa meie oma lugejaile tuua Olaf Gulbranssoni tööde hulgast kõige iseloomulikumaid, sest nagu tähendatud, kajastavad need pääasjalikult omas virilas peeglis poliitilisi päevasündmuseid, mis paratamata vananevad või võõraste olude tõttu liig kauged on Eesti lugejalle, et neid täielikult mõista. Pidime seks piltide valimisega piirduma ainult üldarusaadavatega.

Suursugune koer

„Mul on kakskümmend esivanemat ja pean käima nüüd ühe Elefantiinega, kellel on kakskümmend järeltulijat.“

Etsa nãe!

„Oot, oot, vanake, jälle pean ma su jalule aitama!“

LUGEJATELE

Ruumipuudusel oleme sunnitud sellest numbrist väljajätma „Odamehe“ Nr. 2 pildimõistatuse lahendamise, mille avaldame kuukirja jaariuari numbris.

*

Ses numbris lhk. 183 on eksikombel piltide all „Foto Rambah“ ära jäänd.

Samuti on masinakorrektooris lehk. 175 pildialuses kirjas „Välimin“. järelt väljakukkund sõna „esitaja“.

KIRJAVASTUSED

R. K. Tallinnas. Kahjuks ei saa avaldada. Lefcadio Hearn'i töid tuntakse meie laiemas ringkonnas vähe, nii et ei ole mõtet arvustuslikku artiklit ta tööde kohta laiematele hulkadele määratud ajakirjas ilmutada.

*

D. V. Tallinnas. Kõige lähemal ajal võite oma soovi teostumist näha.

*

G. M. Narvas. Täname.

Tegev toimetaja (Redakteur) Albert Kivikas. Päätoimetaja ja väljaandja (Chef-Redakteur und Verleger) Carl Sarap.
Druck: E. Gutnoff, Berlin S. 14 Dresdenerstr. 82/83.

Küüni uul. nr. 6

Suur väljavalik kõiksugu
**emaljeerit-, fajans-, kivi-
ja klaas- majatarbenõusid**
on ainult kõige odavamalt saada
moe- ja pudukaupluses
L. GOLDBERG'i juures
Tartus, Küüni uul. nr. 6

Küüni uul. nr. 6

Küüni uul. nr. 6

Küüni uul. nr. 6

K/m. Jaan Maim

asut. 1877 a.

Keemiline tööstus ja nafta saaduste ladu

Soovitame võistlemata hädades: Vankrimääret,
kondijahu, soodat; ladust petroleumi,
masina-, tsilindri-õlisid

Kontor ja vabrik

Tartus, Vabriku tän. 3.

Kauplus

Tartu Kaubahoov 21- a.

Telefon 3-59. / Telegrammid: Tartu—Maim

Tudu- ja moodikauba äri

B. Genss & Pojad

Tartus | Küüni tän. 8

*Kaupmeestele kõige odavam
Braunsi riidevärvide ostukoht*

Türi paberi ja puupapi vabrik

Rontorid ja ladud:

Tallinnas

Dunkri tän 19
tel. 7-60

Tartus

Küütri tän 5
tel. 4-77

Pärnus

j. t. linnades

Paul Simmeli joonistus

„Jõulumees, kas „Odameest“ mulle töid?“

Teie jõulurõõm ei ole täielik

kui Teie jõululaulal puuduvad all üles-
loetud Eesti kirjanikkude paremad tööd

Jõuluringiks ostke Noor-Eesti kirjandust!

Praegu ilmud:

	Hind:
G. Suits — Kõik on kokku unenägu	200.—
F. Tuglas — Kriitika IV	250.—
Oskar Luts — Suvi I ja II	à 150.—
K. Roolain — Öised varjud	130.—

Ennemalt ilmud:

Aino Kallas — Noor-Eesti	175.—
Fr. Tuglas — Raskuse vaim	60 ja 80.—
" — Liivakell I ja II	à 100.—
" — Öhtu taevast	75.—
" — Felix Ormusson	125.—
" — Aja Kaja	100.—
" — Saatust	175.—
A. Kitzberg — Külajutud IV ja V	à 125.—
Oskar Luts — Kevade I	100.—
" — Kevade II	120.—
" — Soo (Kirjutatud on . . .)	100.—
" — Nukitsamees	30.—
" — Karavaan	40.—
Richard Roht — Minevik	125.—
" — Hümniid Paanile	200.—
A. H. Tammsaare — Uurimisel	100.—
" — Rahaauk	60.—
Juk. Liiv — Enesest ja teistest	75.—
A. Alle — Üksinduse saartele	90.—
H. Visnapuu — Käoorvik	60.—
" — Vanad ja vastsed poeedid	100.—
G. Suits — Elu tuli	50.—
S. Vardi — Dekoratsioon	100.—
" — Seisates	50.—
M. Lekstein — Kurbus	35.—
J. Kärner — Maises ringis	35.—
A. Saaberik — Murdesõnad Põhja-Eestist	75.—

Ilmumas:

Martha Lepp — Mälestused I, 1905. a. romantika
A. Tamman — Kriis
J. Albrecht — Leheküljed vabadussõjast
A. Kitzberg — Külajutud III
Kodaniku väike käsiraamat

O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“

TARTUS

Ilukirjanduse alal

soovitab „Odamees“:

- H. Adamson: **Mulgimaa**. Mulgikeeliste laulude kogu. A. Vabbe kaas. H. 30.—, 15.—
- A. Alle: **Üksinduse saartele**. Luuletused. B. Tommasberg'i ilustused. Trükk lõpukorral.
- A. Alle: **Carmina barbata**. Habemikud värsid. A. Vabbe kaas, R. Paris'e frontispis. H. 75.—
- A. Gailit: **Klounid ja faunid**. Fõljetoonide kogu. Umbes 100 pilti ja käekirja näidet. H. 180.—, 120.—
- A. Gailit: **Rändavad rüütlid**. Novellikogu. A. Vabbe ilustused. Trükk lõpukorral.
- M. Karus (A. Kivikas): **Sookaelad**. Külanovellid. H. 40.—
- A. Kivikas: **Verimust**. Sõjanovellid. A. Vabbe kaas, tiitelleht ja frontispis. H. 150.—, 100.—
- A. Kivikas: **Jüripäev**. Romaan. H. 250.—
- A. Kivikas: **Verine väits**. Novell. H. 50.—
- O. Luts: **Harald tegutseb**. Novell. H. 65.—
- A. Matteus: **Surev polonees**. Draama. H. 30.—
- M. Metsanurk: **Epp**. Novell. H. 40.—
- G. Räppo: **Üks lahti!** Ühejõrguine naljamäng. H. 40.—
- R. Reimann: **Vaikus**. Luuletused. H. 10.—
- R. Roht: **Kolm näokatet**. Novellid. H. 50.—
- R. Roht: **Siluetid ja dekoratsioonid**. Novellid. Trükk lõpukorral.
- K. Rumor: **Tuled sügis-öös**. Novellid. H. 75.—
- J. Semper: **Hiina keft**. Novellid. Lõpukorral.
- J. Semper: **Jäljed liival**. Luuletused. A. Vabbe kaas. H. 50.—
- J. Semper: **Pierrot**. Luuletused. A. Vabbe kaas. H. 50.—, 40.—
- I. Sseverjaanin: **Crème de Violette**. Valitud poeesid. A. Vabbe kaas. H. 120.—
- I. Sseverjaanin: **Pühajõgi**. Luuletused. H. 80.—
- I. Sseverjaanin: **Вервэна**. Luuletused. H. 120.—
- A. Tassa: **Hõiasõrmus**. Novellid. A. Vabbe kaas. H. 75.—
- F. Tuglas: **Jumala saar**. Novell. H. 75.—
- F. Tuglas: **Maaailma lõpus**. Novell. H. 90.—
- M. Under: **Eelõitseng**. Luuletused. N. Triik'i kaas. Lõpukorral.
- M. Under: **Sinine puri**. Luuletused. A. Vabbe kaas. Lõpukorral.
- H. Visnapuu: **Amores**. Luuletused. H. 50.—
- H. Visnapuu: **Jumalaga, Ene!** Luuletused. Lõpukorral.
- H. Visnapuu: **Talihari**. Luuletused. N. Mey ilustused. H. 100.—

„Odamehe“ pääladu / Tartu, Promenaad 7a

Tel. 67, post. 51

Tallinna ladu / V. Pärnu mnt. 19, (tel. 2-81)
Rakvere esitus / J. Sarap'i rml., Pikk tn. 11

Kes oma ettevõtet
õitsevale järjele tahab wiia
kuulutab

„Waba-Maa's“

mis üle riigi kõige loetavam leht

Suuske, kelke, liuraudu,
hockey keppe ja palle,
kõiksugu spordi tarbeid,
võimlemise abinõusid,
täielikke võimlemise saalide
sissesäädeid

soovitab

A/S Balti Spordiriistade Vabrik

Tartus, Aurulaeva tän. nr. 1

Ladu: Rüütli tän. nr. 9

T. Nõmmits'e
juuksetööstuse atteljee

meester. ja naisterahvastele

Tartus, Maarjamõisa tän. nr. 9

Telef. 495

Ainuke kõige suurem tööstus sellel alal terves Eestis.

Äri on mitme kuld ja hõbe aurahaga kroonitud

Kõige aust. **T. Nõmmits**

TAPAL

Poom'i raamatukauplus

Saada igasugune praegusel ajal müügil
olev Eesfi kirjandus, kirjutusmaterjal j. n. e.

Kooliõpetajatele hinnaalandus

Kõige odavam ostukoht!
A/S. RÄPINA PABERIVABRIK
LEO MIRWITZ

Kauplused ja ladud:

TALLINNAS Maakri tän. 4. **TARTUS** Uueturu tän. 15. **PÄRNUS** Nikolai tän. 6.

Koolivihud 2½ margast pääle, kirjut. materjalid, pakk.
paber ja pab. kotid / Jällemüüjatele suured % %

H. Zille joonistus

„Isal on häämeel kui ta vangimajast tuleb ja näeb, et meid
juba on niipalju“

SUOMI SUOMI SUOMI SUOMI SUOMI SUOMI SUOMI

Ainult see
märk kind-
ustab

teile alati
värske
eht

taimelauavõid

Saadaval igalpool

naelalistes pakkides, sisaldab pääle 20—25%, päris koorevõid ja 75—80%
kõigeparemat kookusvõid, mille tõttu on kõige toitvam ja kasulikum söögiaine.

ENGROS — MÜÜK

Firma George E. Tennyson

vabriku ainuesitaja juures

Tallinnas, Tatari t. 10 :: Kirjad ja telegr. aadr.: postkast 3

Proovige ja arvustage - Proovige ja arvustage

SUOMI
SUOMI
SUOMI

ИЗДАТЕЛЬСТВО Е. А. ГУТНОВА ВЪ БЕРЛИНЪ

ЛУЧШІЕ ПОДАРКИ КЪ РОЖДЕСТВУ — КНИГИ!

- МОЙ ДѢДЪ** РАЗСКАЗЫ ДЛЯ ДѢТЕЙ АЛЕКСАНДРА ДРОЗДОВА
РИСУНОКЪ НА ОБЛОЖКѢ ХУД. Л. Е. ЧИРИКОВОЙ
ЦѢНА Г. М. 2.20
- ПРО ЖИВОТНЫХЪ** МАЛЫЙ ДѢТСКИЙ АЛЬМАНАХЪ / РАЗСКАЗЫ А. П. ЧЕХОВА, А. КУПРИНА И
А. ФЕДОРОВА
ЦѢНА Г. М. 2.50
- МОСКВА И ДЕРЕВНЯ** ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ИЗДАНИЕ / (БЫТЬ ЗАМОСКВОРЪЧЬЯ И ПОД-
МОСКОВНЫХЪ) / ПОДЪ РЕД. Г. К. ЛУКОМСКАГО / СТАТЬИ АЛЕ-
КСАНДРА ДРОЗДОВА, СЕРГѢЯ ГОРНАГО И Г. К. ЛУКОМСКАГО
ЦѢНА Г. М. 5.—
- Газета „Накануне“ отъ 24. 11. 22: „По странной забывчивости, или из каких-то таинственных
соображений, издательство не указало ни года, ни места издания, и даже не перенумеровало страниц.
В остальном книга издана добросовестно и со вкусом; иллюстрации исполнены на меловой бумаге
и дают достаточно верное представление о подлинниках. Самый выбор иллюстраций сделан очень
удачно, со знанием русской старины и любовью к ней. Эти качества неизменно сопутствуют всем
трудам Г. К. Лукомского, являясь его большой и неоспоримой заслугой. Текст книги написан
Г. К. Лукомским, А. Дроздовым и Сергеем Горным. А. В.“
- НАРБУТЪ, ЕГО ЖИЗНЬ И ИСКУССТВО** ПОДЪ РЕД. Г. К. ЛУКОМСКАГО
ЦѢНА Г. М. 3.50
- СОВРЕМЕННЫЙ КИТАЙ** ВЪ КАРТИНАХЪ ПОПУЛЯРНЫХЪ ХУДОЖНИКОВЪ И ФОТОГРА-
ФИИ СОВРЕМ. КИТАЙСКОЙ ЖИЗНИ, СЪ ТЕКСТОМЪ ЭЛИ МАГАРАМА
ЦѢНА Г. М. 3.50
- ПЪСНЯ ОБЪ АЛГУЗЪ** (ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭПОПЕЯ ОСЕТИНСКАГО НАРОДА), ПЕРЕВ. СЪ
ГРУЗИНСКАГО ДЖАНАШВИЛИ, СЪ ПРЕДИСЛ. Г. БАЕВА
ЦѢНА Г. М. 2.20
- МАЛЫЙ АЛЬМАНАХЪ** СОВРЕМЕННОЙ ФРАНЦУЗСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
ЦѢНА Г. М. 1.50
- МАЛЫЙ АЛЬМАНАХЪ** СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
ЦѢНА Г. М. 1.50
- ИРОН ФАЕНДЪР** КНИГА СТИХОТВОРЕНІЙ КОСТА ХЕТАГУРОВА НА ОСЕТИНСКОМЪ ЯЗЫКѢ / СЪ
ПОРТРЕТОМЪ (НЕДАВНО НАЙДЕННЫМЪ) АВТОРА И БИОГРАФІЕЙ, СОСТАВЛ.
Г. БАЕВЫМЪ / ЧЕТВЕРТОЕ ИЗДАНИЕ
ЦѢНА Г. М. 3.—
- ОРЕОГРАФИЧЕСКІЙ СЛОВАРЬ** ПО ПРОТУ (65.000 СЛОВЪ. 736 стр.) / КЪ СЛОВАРЮ
ПРИЛОЖЕНО РУКОВОДСТВО ДЛЯ ПОЛЬЗОВАНИЯ
ИМЪ ПО НОВОЙ ОРЕОГРАФИИ
ЦѢНА, БРОШИРОВАНЫЙ Г. М. 3.50
ВЪ ПЕРЕПЛЕТѢ Г. М. 4.—

КАТАЛОГЪ ВЫСЫЛАЕТСЯ ПО ПЕРВОМУ ТРЕБОВАНИЮ БЕЗПЛАТНО

ВЫШЕУКАЗАННЫЯ ЦѢНЫ — ОСНОВН. (ВЪ ГЕРМ. МАР.) И УМНОЖАЮТСЯ НА МНОЖИТЕЛЬ УСТАНОВЛИВАЕМЫЙ
БЕРЗЕНФЕРЕЙНОМЪ. ДЛЯ ЗАГРАНИЦЫ МНОЖИТЕЛЬ (КОЭФФ.) — ДЕНЬ ПОЛУЧЕНІЯ СТОИМОСТИ ЗАКАЗА

КНИГИ ОТПУСКАЮТСЯ ПО ЦѢНАМЪ ДНЯ ПЛАТЕЖА. ДЕНЬГИ МОГУТЪ БЫТЬ ВЫСЫ-
ЛАЕМЫ ВЪ ВАЛЮТЪ ИЛИ ВЪ ГЕРМАНСКИХЪ МАРКАХЪ. ПОЧТОВЫЕ РАСХОДЫ СОСТА-
ВЛЯЮТЪ ОТЪ 15 ДО 20% СЪ СУММЫ ЗАКАЗА И ПРИВАВЛЯЮТСЯ КЪ СТОИМОСТИ КНИГЪ

ЕДИНСТВЕННЫЙ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ДЛЯ ЭСТОНИИ:

„ODAMEES“ CARL SARAP, ЮРЪЕВЪ, PROMENAAD 7a / ТЕЛ. 67; 3-87
РЕВЕЛЬ, V. PÄRNU M. 19, ТЕЛ. 2-81 / ВЕЗЕНБЕРГЪ, RIKK TV. 11

Kauaoodatud kõrges väärtuses otseteel väljamaa wabrikutest
jõulukaup on pärele jõudnud

ja soowitan suures wäljawalikus:

Ülikonna- ja palituriet
Shewiotti ja kalewit
Willast kleidiriidet
Willast woali ja muslini
Crêpe de Chine, Popelini
Liberti ja pesusiidi
Siidirätte ja shalle
Willaseid rätte ja shalle

Tüll-kardinaid
Kleidi sammetit
Flaneletti, parchi
Woodriiriid
Pikee ja laste tekke
Laudlinu ja salwratte
Nansuk ja Madapolam
Sukke ja kindaid

odawate hindadega.

Tartus, Suurturg nr. 7 (Raatuse ees)

R. BRETT

J A L A N Ô U D
talve kalossid
naister. rediküllid
ja
reisu - tarbeasjad

Tiivklaverid ja pianiinod

üle maailma kuulsatest wabrikutest

soowitab mõõdukate hindadega

KARL JÜRGENSON, Tallinnas, Kuninga tän. № 5

J. E. MEIGAS'E

Raamatukauplus

Kirjutusmaterjal - Kirjastus - Laenuraamatukogu

Tallinnas, Suur-Pärnu maantee 2

„Pigistama peab“

H. Zille joonistus

Tellige

jõulukingituseks

ajakirja „ODAMEEST“,

mis rõõmustab kogu aasta

**Tuunõu ja mööbli
kauplus**

Peetri plats 5 / Tallinna

August Uelt

Pildiraamimise äri

pildiraamid, raamiliistud, pildid ja piltpostkaardid

KARL LUKK, Tartus, Promenaadi tän. 4

ASJATUNDLIKULT

korralikult, mõõdukate hindadega
valmistakse igasugu

trükitöid

Kaubandus - tööstuse ettevõtetele,
äridele, seltsidele ja eraisikutele

Zwetkow ja Kitzel'i

trükikojas

TALLINNAS * PIKK T. № 36

Eesti

Kolonial-Ühispank

Tallinnas, Harju tän. 36

Telefon 10-89

Diskonteerib vekslid, võtab raha
hoiule ja toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone

Paul Simmeli joonistus

„Kuule Juss, sul' hakkab midagi ära kaduma“

Palun vaatama tulla!

Puusärgi kauplus

Peetri plats nr. 5
Tallinnas

M. Truu

Rätsepaäri

Ed. Uusen

Cartus, Promenaad Nr. 4

Valmistab fellimise pääle igasuguseid
rätsepa föösid, oma kui ka fellija riieid,
korralikult, kiirelt, mõõdukate hindadega

PILDILEHT „ODAMEES“

ilmub käesoleva aasta septembrist alates korralikult iga kuu üks kord. Majanduslikult on „Odamehe“ ilmumine kindlustatud rohkem kui ühelgi muul seni Saksamaal ilmuval eestikeelsel ajakirjal.

„Odamees“ on kõige suurem ja pildirikkam Eesti ajakiri. Iga number vähemalt 48 suurt lehekülge.

„Odamees“ on võrdlemisi kõige odavam Eesti ajakiri.

Laialine ja mitmekülgne, suurem kui ühelgi teisel Eesti ajakirjal senni olnud kaastööliste ringkond laseb aimata „Odamehe“ mitmekülgset ja huvitavust.

Olgu nimetatud järgmised kaastöölised:

Juhan Aavik, Arthur Adson, August Alle, August Anni, Peet Aren, Adam Bachmann, Edgar Eisenschmidt, Arnold Hasselblatt, Anton Jürgenstein, Rasmus Kangropool, Karl Kirp, August Kitzberg, Albert Kivikas, Hans Kruus, Voldemar Koch, Aleksander Kruusberg, Alfred Koort, Karl Kornel, Jaan Kärner, Oskar Loorits, Oskar Luts, Gustav Matto, Harry Mora, Julius Mägiste, Rudolf Paris, V. Reinthal, Karl Rumor, Johannes Semper, Henrik Sepp, Anton Starkopf, W. Stillmark, Gustav Tammes, Aleksander Tassa, Marie Under, Ado Vabbe, Arnold Vichvelin, Gustav Vilberg.

„Odamehe“ esimesest nrst pääle algas järgnevat ilmumist Albert Kivikas'e uus romaan „Ristimine tulega“, mis kujutab meie vabadussõja juhtumusi, millest autor isiklikult osa võtnud.

„Odamees“ avaldab rikkalikult pilte kodumaa ajaloost, linnadest, loodusest, kodu- ja väljamaa päevasündmustest, toob järjekindlalt haruldasi pilte meie maa ja rahva minevikust, mis senni laiemale hulgate nägematud.

Kodumaa päevapiltidega on meil kaastöölisteks Tallinnas — Akel, Parikas, Rambach, Vannas; Tartus — Auksmann, Lomp, Markus, Martin, Peerna; Viljandis — Riet; Kuresaares — Buhgan. Pääle selle on „Odamehel“ oma päevapilt, kes agaralt teguseb.

Iga „Odamehe“ number on pühendatud eestkätt mingisugusele küsimusele, mida selgitatakse tekstiga ja hulga piltidega („Odamees“ N 1 — Tallinna; N 2 — Tartu; N 3 — Kuresaare loss; Enamline Venemaa). Sellepärast ei vanane meie ajakiri ealgi.

„Odamees“ on rahvalik ajakiri. „Odamees“ on määratud kõigile. Sääljuures pole „Odamees“ aga kaugelki labane. „Odamees“ tahab olla soliid laiade hulkade ajakiri.

Et „Odameest“ kui tusedat sellelaadilist ajakirja suurel arvul ja igal pool loetakse, siis viib „Odamees“ kuulutused laiadesse hulkadesse, igasse rahva kihti. „Odamehe“ kuulutustel on suurem tagajärg kui ühelgi päevalehel, mis lugemisel äravisatakse, „Odamees“ aga seisab kaua lugeja laual, käib raamatuna käest kätte, kuna kokkukõidetud aastakäigud nii era- kui rahvaraamatukogudes aegade kestes alal hoiduvad.

Soovi korral laseb „Odamees“ Saksa paremaid reklaamijoonistajaid kuulutused erilise tellimuse pääle joonistada, ühe- või mitmevärvilise trüki jaoks, kus juures kuulutajatel tasumaks võimalikult odav:

1/1 lehekülge	750 mrk.		1/4 lehekülge	200 mrk.
1/2 " 	400 "		1/8 " 	100 "
	1/16 lehekülge			60 mrk.

Palume tähelepanna „Odamehe“ kuulutuskülje suurust! Jääme lootma, et meie kuulutuste korjajad igal pool lahkesti vastu võetakse!

Mihkel Lekstein

surnud

Oma velle leinab

„Veljesto“

Georg Graf'i

laialt tuntud Raamatupidamise
kursused — kirjateel

Põhjalik prakt. õpet. liht-, itaalia
ja ameerika süst. raamatupid., kaub.
rehkend. ning kaub. kirjavehetuses.

Õpeviis on kolmeaastase
kogemuse järele näida-
nud, et ta kõigile saadav
on ja raamatupidamise
oskuse annab,

mis tunnistavad sajad tänukirjad
ja rahulolemise avaldused õpilaste
kogude kui ka üksikute õpilaste
poolt.

Õpekava tingimised saadetakse
15 mk. postmargi vastu esimesel
nõudmisel välja

Kursuste adr.: G. Graf,
Tartus, postk. Nr. 56
Suusõnalised 3 kuu kur-
sused Poe tän 9 k. 8

Kullasepa ja graveerimise töökoda

Tartus, Külütri tän. nr. 2

(enne Gildi tän. nr. 5)

valmistab kõiksugu kullasepa ja graveerimise töid,
iseäranis seltsi ja kooli märgid emailleeritud ja ilma

Soovitan laulatus-sõrmuseid

:: iseäranis odava hinnaga ::

Kõik tööd tehakse korralikult ja peene-
maitseliselt võistlemata odava hinnaga

Kullasepp **Joh. Villmann**

Kompveki-vabrik

R. Brandman

Tallinna

V. Tartu mnt. Nr. 4

Kõnetraat Nr. 15-94

Eestlased ostavad
kuld-, hõbe-, ja kalliskiwidega kau-
nistatud iluasju

Aleks. Malmstein'i

kuld- ja hõbeasjade kauplustest

TALLINNAS

Pikk tänav nr. 31

Jõuludeks soovitab

Elegant kirjapaberit karpides

Joontega postpaberit

Lastepostpaber karbikes

Ilusat kirjalakki

Pitsarid ja paberinuge

Mustast klaasist, kristallist, metallist ja puust
kirjutusnõusid

Carl Unger

Jaani tän. 8

Tel. 5-57

Esimese järgu foto-ateljee
Vannas Tallinnas
 Kuninga tän. 2 telef 1300
 avatud 9-5 pühap. 11-2

K/m. Oskar Luik Tartus

Rüütli tän. 6 Kõnetr. 6 Aleksandri tän. 1

Lastemänguasjad ja mängud. Laste pildi, maalimise ja juturaamatud. Nalja ja pidude artikkel. Iluasjad, kirjutusmaterjaleid ja maalimise abinõud. Kontori ja büroo tarbeasjad, pabersi kaubad, pilt-postkaardid, pildid ja pildiraamid, nahkasjad, albumid, taskuraamatud, kalendrid. Jõulupuu ehted, lühtrid, küünlad, imeküünlad j. n. e. Oma kirjutusmaterjaleid, mängu- ja iluasjade töökojad. Kaupmeestele spetsiaal jaoskond Rüütli tän. 6 teisel korral suur valjavalik. Võistlemata odavad hinnad.

Õmblusmasinad

Kudumisemasinad, jalgrattaid, õhugummid ja mantlid, koorelahutajad

Põllutöömasinad ja kõiki nende
 — masinate tagavara osasid —

Õmblusmasinad on tänavusel Tallinna näitusel
 Kõrgem auhind, kuldaurahage, kroonitud

Kr. Saar & Co., Tallinnas
 Osakonnad: Tartus, Rakveres, Jõhvis

Praegu ilmused   Berliinis trükituna

J. Barbarus

Vahekorrad

Kogu luuletusi

Saada kõigist raamatukauplusist

J. Semper

Maa ja mereveersed rytmid

Luuletuskogu

„TARAPITA”

Orelitehas A. Terkmann

TALLINNAS
Uus-Tatari tän. 12

Suurem kunst-oreli ja harmooniumi tööstus Eestis

Ehitatud ja ülespandud suuremad orelid:									
Tallinna Jaani kirik	Neli	manuaali, pedaal,	66	helisevat	reg.	Ülespand.	aastal	1913	
„Estonia“ kontsertsaal	Kolm	„	„	„	„	„	„	1913	
Paistu kirik	Kaks	„	„	25	„	„	„	1913	
Tarvastu „	Kaks	„	„	24	„	„	„	1912	
Keila „	Kaks	„	„	21	„	„	„	1914	
Viru-Nigula kirik	Kaks	„	„	20	„	„	„	1922	
Harju Jaani „	Kaks	„	„	20	„	„	„	1909	
Kuusalu kirik	Kaks	„	„	16	„	„	„	1918	
Mustvee „	Kaks	„	„	14	„	„	„	1911	
Lüganuse „	Kaks	„	„	13	„	„	„	1912	
Evang. kristl. kirik Tall.	Kaks	„	„	13	„	„	„	1922	
Grand-Marina „	Kaks	„	„	11	„	„	„	1915	
Nõmme kirik „	Kaks	„	„	9	„	„	„	1921	
Katoliku „	Kaks	„	„	8	„	„	„	1910	
Toomkool Tallinnas	Kaks	„	„	8	„	„	„	1910	

Paul Simmeli joonistus

Liisi: „Näe imet, meie ärra õpib kah voksrott tantsimal“

Elli: „Ei, ta sai pildra jälle ühe tulumaksu lehe.“

Tallinna Krediit Pank, A.S.

Revaler Kredit-Bank, A.G.

Tallinn - Reval

Suure-Karja tän. 23

Telegr.-Adr.: Kreditbank
Asutatud 1907 a

Pank
toimetab kõik-
sugu panga operatsioone
sise- ja välja-
maal

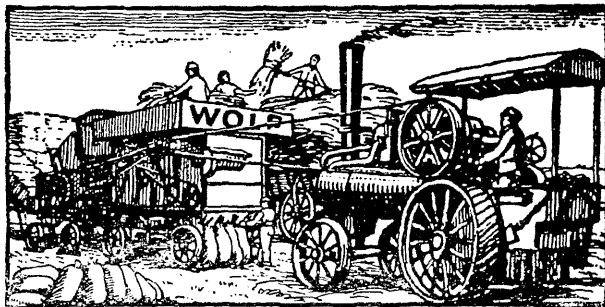
Alfred Otsing'i, raamatupidamise kursused

TARTUS, MAGASINI TÄN. 12, III KORRAL

Jaauari kuus algab täielikum ja põhjalikum kursus. Liht-, Ameerika ja kahekordne raamatupidamine Itaalia Prantsuse ja Saksa süst. järele, kaubanduse arithmeetika, kirjavahetus, veksliteadus j.n.e. Teooria ja praktilised tööd. Kursuse lõpetajad saavad sellekohase diploomi ja võimaluse korral ka koha soovitusel. Kõige laiem tutvuskond ärimeeste keskel. Vastuvõtmine enne jõulu kunni 20 detsembrini ja hiljem 8-10 jaanuarini.

Säälsamas: MASINAKIRJA KURSUSED

*Kaupmeestele
kõige
kasulikum
sisseostu koht*

*Kaupmeestele
kõige
kasulikum
sisseostu koht*

R. Wolf'i Lokomobiilid

Rehepeksumasinad ³⁻²⁰ _{PS}

Weipert'i Gööpliga

Heiligenbeil'i Sahad

seisvad, veetavad ja isesõitjad 3-800 PS, patent küllastud ja ülekuumendud auruga kõiksugu tööstuse ja põllumajanduse otstarbeks

4. ja 5. kordse tuulepuhastusega on meie maa nõuetele vastavalt ehitatud, sellepärast nõuavad neid praegusel ajal kõik põllumehed ja töösturid

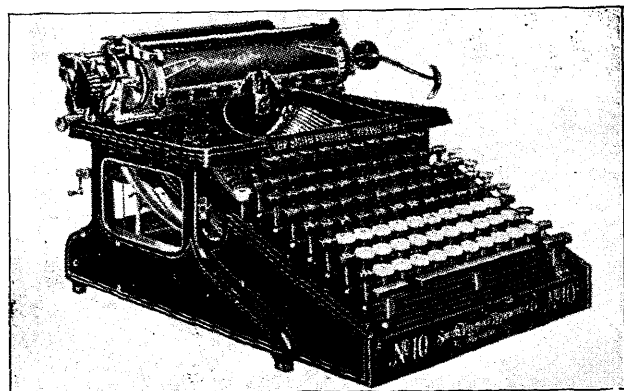
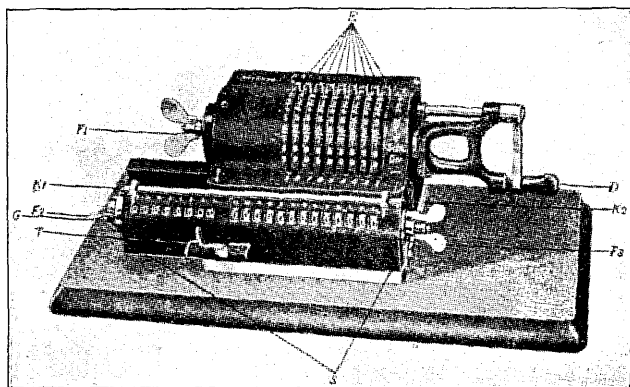
rehepeksumasinad on põllumeeste poolt väga otsitud

on ainsad milledega meie suur-, kui ka väike-põllupidajad täiesti rahul on

Päeesitaja **W. SCHNEIDER & Ko.** TALLINNAS
Eestis A.S. Kõnetraat 401; 1842

ALALINE SUUR LADU: Rauas, terases, plekkides, katuse- ja seinapappides, katuse tõrvas, põllutöö- ja teistes masinates, ehitusmaterjalides, kõiksugu terases ja raua-kaupades käsitööstustes j. n. e. j. n. e.

Sahaterad, naelad ja vankri assid saavad meil omas vabrikus valmistatud

Philipp Schaefer

Harju tän. 21 Tallinna Kõnetraat 12-12

soovitab:

täidetavaid sulepäid
joonistus tarbeid
taskunuge
käärisi
kirjataskuid
aktimapesid
ranitsaid
raamatu hoidjaid
värvikaste
värvipliatsid } lastele
pildiraamisid
päevapildi
postkaardi } albumid
poesie
amateur
kirjapaberit (kastides ja blokid)
mängukaarte

j. n. e.

G. F. BELJAGIN'I

TEE

HIINAST IMPORTEERITUD,
KÕRGES HÄADUSES,
AROOMILINE

Etikett Kaub- ja Tööstusministeeriumi
poolt kinnitatud

KAUBANDUSKONTOR

G. F. BELJAGIN, TALLINNAS

VANA TURG Nr. 1, KÕNETRAAT 4-81

Kaubamaja KARL LEMBERG Soome paberiladu

**Kaupmeestele ja
asutustele kõrgem
hinnaalandus**

Nõudke ligemal ajal
ilmuvat suurt pilti-
dega hinnakirja

Soome Paberiladu

Kunst-trüki, köitmise, kartonaashi
tööde, joonistuse, kirjutuse, post-
ja trükipaberid

KARTON JA PAPP

1 JAOSKOND

Marmor, klaas, kristall, lavinit kunstiasjad
ja kirjutusnõud. Elegant terasasjad, kir-
jutuse abinõud, joonistustarved, õlivärvid

2 JAOSKOND

Luxuspaber, dekoratsiooni asjad, koolitar-
ved, kontori raamatud, kirjutusmasinad,
shapirograafliindid, väljamaa tint

3 JAOSKOND

Nahkasjad, daamide käekotid, portfellid, reisutarved, kohvrid,
rihmad

4 JAOSKOND

Muusikariistad: viulid, gitarred, mandoliined, balalaikad, har-
moonikad, kõigeparemad keeled ja tarved muusika riistadele

Suur-Kaubamaja

Karl Lemberg

Viru uul. Nr. 3

TALLINNAS

Kõnetraat 5-24